

SACRAMENTORUM CAEREMONIARUM MANUALE

PRO SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONE AD PAROCHUM SPECTANTE,
ET PRO BENEDICTIONIBUS DE EPISCOPI MANDATO FACIENDIS.

LIBER IV.

DE BAPTISMO UNIUS PARVULI ADMINISTRATO A PAROCHO
VEL AB ALIO SACERDOTE EX EIUS MANDATO.

CAPUT I.

1. **Q**uod spectat ad materiam et formam Baptismi, ad Ministrum ipsius, ad Compates, ad Olea sancta et reliqua omnia, quae perspicue a Rituali Romano praescribuntur ubi sermo est de administratione huius Sacramenti, locus non est hic disserere. Quare solummodo ritum, hac in re servandum innuemus.

De rebus praeparandis.

2. Aperientur cancelli baptisterii, elevabitur operculum vel reserabitur ostiolum, quo coopertus seu clausus erit fons baptismalis.

3. Prope fontem super exiguo abaco cooperto alba tobalea aderunt binae stolae, altera coloris albi, altera violacei (*a*), vascula S. Chrismatis et Olei sancti Catechumenorum in pelvula argentea, vasculum vitreum cum sale iam benedicto, vel benedicendo, aliquantulum gossipii et medullae panis; urceus

(*a*) Inconveniens est usus stolae duplicis, sive ut aiunt, bifrontis, quoniam altera alterius videretur esse pannus subsutus: idcirco duas monuimus distinctas stolas esse praeparandas.

cum pelvi et mantile in usum Sacerdotis baptismum administraturi, manutergium ad extergendum caput infantis, linteolum album et mundum adhibendum loco vestis candidae, cereus unus, Rituale, nomina imponenda baptizando scripta in papyro, cochleare argenteum vel saltem stanneum ad effundendam aquam in caput infantis et pelvis seu concha ad excipiendam aquam quae defluet de capite parvuli, nisi in ipso fonte aderit sacrarium.

4. Si qua de causa Sacramentum hoc administrandum esset noctu, aderunt lumina, quae satis sint ad illustrandum baptisterium (a).

In functione

5. Rebus ita dispositis, se sistet extra portam ecclesiae compater vel commater cum infante, et Parochus lotis in sacristia manibus et superpellicio indutus supra vestem talarem, assistente clerico induto et ipso superpellicio accedet ad fontem, collo sibi imponet stolam violaceam et secum ferens Rituale, consistet in limine ecclesiae vel baptisterii, si hoc esset ab ecclesia seiunctum iuxta veterem disciplinam (b).

6. Parochus stans in limine ex parte interiori ecclesiae vel baptisterii, interrogabit compatrem, dicens *N. quid petis ab Ecclesia Dei?*

(a) Sacramenta administranda sunt diurnis temporibus; ideoque sine gravi causa baptismus noctu non conferetur.

(b) Exorcismi sunt faciendi extra portam ecclesiae vel baptisterii, quum perpiscua sit ratio, qua id a Rituali praescribatur.

Non erit supervacaneum hisce adnotationibus addere quae cap. 3. tit. XXVI. declarat Concilium Romanum habitum a Summo Pontifice Benedicto XIII, an. 1725. « Quia baptismus ianua est Sacramentorum et porta, per quam in Christi Ecclesiam intramus, sciant Parochi non nude a Romano Rituali praescribi, ut baptizandorum catechismus ad Ecclesiae ianuam, his cum patrinis extra existentibus, peragatur. Ipsis itaque districte praecipimus, ut ritum omnino servent eundem, nec unquam committant contrarius procedat abusus: quemadmodum et alter ille, domi scilicet infantes baptizandi extra necessitatem, quae si unquam eveniat, erit ab Episcopo probanda. »

7. Notandum quod loco literae *N.* tum in hac tum in reliquis interrogationibus et orationibus exprimendum est nomen seu nomina baptizandi (*a*).

8. Compater sive commater respondebit *Fidem*.

9. Parochus seu Sacerdos subiunget *Fides quid tibi praestat?*

10. Compater: *Vitam aeternam*.

11. Sacerdos: *Si igitur vis ad vitam ingredi etc.*

12. Hoc tempore clericus qui assistet Parocho, accipiet e baptisterio vasculum salis et mantile.

13. Postquam Parochus dixerit *proximum tuum sicut teipsum*, accedet aliquantulum ad infantem, leniter halitabit tribus vicibus super faciem eius, deinde subiunget *Exi ab eo etc.* Tum prosequetur *accipe signum Crucis* et pollice dextero Crucis signum efficiet in fronte infantis ad illa verba *in fronte* et alterum in pectore dicens *in corde*.

14. Postea Parochus recitabit orationem *Oremus. Preces nostras quaesumus, Domine etc.* qua completa, dexteram imponet capiti infantis, quam pergens sustinere extensam versus illum, dicet alteram orationem *Oremus. Omnipotens sempiternae Deus etc.*

15. His duabus orationibus absolutis, clericus Parocho praesentabit salem benedicendum, quod ille benedicet cum oratione *Exorcizo te, creatura salis etc.*

16. Si sal iam benedictus servaretur ad hunc usum in fonte, benedictione praedicta amplius opus non est.

17. Parochus pollice et indice dexterae accipiet pauca frustula salis eaque infundet in os infantis dicens *N. accipe salem etc.* et exterget digitos mantili, quod referetur ad fontem una cum sale a clerico assistente.

18. Deinde Parochus dicet *Pax tecum* et Compater respondebit *Et cum spiritu tuo*. Et Parochus subiunget alteram orationem *Oremus. Deus patrum nostrorum etc.* Post ora-

(*a*) Si plura nomina baptizando imponuntur, solent communiter pronuntiari omnia nomina prima vice, in ipso baptismatis momento et quum dimittitur baptizatus: reliquis vicibus primum tantum nomen pronuntiatur.

tionem recitabit exorcismum *Exorcizo te* etc. advertens ut dextera benedictionis signum faciat versus infantem, quum dicet *in nomine Patris* etc. itemque ut Crucis signum pollicis dextero faciat in fronte infantis sub finem exorcismi ad illa verba *quod nos fronti eius* etc.

19. Post exorcismum Parochus rursus dexteram imponet capiti infantis, eamque extensam sustinens versus illum, recitabit orationem *Oremus. Aeternam ac iustissimam* etc.

20. Completa hac oratione, Parochus extremitatem sinistram stolae imponet capiti infantis et dicens ei. *N. ingredi in templum Dei* etc introducet ipsum in ecclesiam vel in baptisterium. Compater accipiet extremitatem stolae et gestans infantem, intrabit in ecclesiam vel in baptisterium una cum Parocho, incedens a sinistris eius.

21. Interea dum a porta accedent ad baptisterium, Parochus et Compater recitabunt *Credo* et *Pater noster*. Compater ea poterit recitare idiomate vernaculo, Parochus latino, ut notatur in Rituali.

22. Quum Parochus et Compater cum infante deventerint ad cancellos fontis, antequam ingrediantur in ipsum, Parochus subsistet humeris ad fontem versis, Compater cum infante stabit contra Parochum.

23. Parochus recitabit exorcismum *Exorcizo te, omnis imunde spiritus* etc.

24. Interea clericus in promptu habebit vasculum Olei sancti Catechumenorum in pelvicula et aliquantulum gossipii, adstans Parocho a dextris.

25. Postquam Parochus recitaverit exorcismum, pollice dextero accipiet ex ore suo paullulum salivae, qua tanget aurem dexteram baptizandi dicens *Ephpheta*, ac tanges sinistram dicet *quod est adaperire*. Narem deinde dexteram infantis tanget dicens *In odorem*, tum sinistram dicens *suavitatis* et prosequetur *Tu autem effugare* etc.

26. Parochus interrogabit baptizandum exprimens nomen eius et dicet *N. abrenuntias satanae?* Compater respondebit *Abrenuntio*. Parochus: *Et omnibus operibus eius?* Compater:

adrenuntio Parochus: *et omnibus pompis eius*. Compater: *abrenuntio*.

27. Compater vel Commater aperiet vestem infantis in pectore et in collo. Parochus intinget pollicem dexterum in Oleum sanctum Catechumenorum et dicens *Ego te linio* etc. pollice efficiet unctionem in formam Crucis primo in pectore, postea in humeris baptizandi ad verba *oleo salutis*. Post formulam Parochus extergit pollicem gossipio, quod ei porriget clericus, qui si in sacro ordine constitutus sit, absterget gossipio unctiones in pectore et in humeris baptizandi; secus hoc faciet Parochus ipse.

28. Clericus referet ab abacum vasculum Olei sancti Catechumenorum et accipiet stolam albi coloris.

29. Parochus dimittet stolam violaceam et sibi imponet alteram albi coloris, deinde intrabit in ambitum baptisterii et accedet ad fontem baptismalem. Compater cum infante sequetur Parochum.

30. Clericus ad abacum referet stolam violaceam et in promptu habebit cochleare ad effundendam aquam in caput infantis, et deinceps reliqua etiam, videlicet manutergium ad extergendum caput infantis, vasculum S. Chrismatis, linteolum seu vestem candidam et postremo cereum accensum.

31. Parochus, imposita sibi alba stola et adstans fonti, baptizandum interrogabit compellans eum, scilicet *N. credis in Deum* etc. Compater respondebit: *Credo*. Parochus: *Credis in Iesum Christum* etc. Compater: *Credo*. Parochus: *Credis in Spiritum Sanctum* etc. Compater: *Credo*.

32. Postea Parochus compellans baptizandum interrogabit, dicens *N. vis baptizari?* Compater respondebit: *Volo*.

33. Parochus se convertet ad fontem stans a dextera ipsius. Compater accedet ad fontem, supra quem sustinebit infantem capite nudato et inclinatum versus fontem ipsum. Clericus sustinebit pelvim infra caput infantis, si fons careret sacrario, seu loco in quem defluat aqua e capite baptizandi. Sin aderit sacrarium, Compater infantem sustinebit supra ipsum.

34. Parochus, accepto cochleari dextera, hauriet aquam

baptismalem, et dicens *N. ego te baptizo in nomine Patris* aquam prima vice effundet in formam Crucis super caput infantis, et *Filii* effundet aquam, ut supra, secunda vice, et *Spiritus Sancti* tertia vice.

35. Si mos erit conferendi Baptismum per immersionem, Parochus sumpto utraque manu infante, ter immerget caput illius in fontem, prima vice ad verba *in nomine Patris*, secunda et *Filii*, tertia et *Spiritus Sancti*. Hoc casu Compater vel Commater, sive uterque simul e manibus Parochi accipient infantem baptizatum.

36. Compater et Commater accipient manutergium et diligenter extergent caput infantis baptizati.

37. Exterso infantis capite, clericus praesentabit Parocho vasculum s. Chrismatis cum aliquantulo gossipio. Parochus pollicem dexterum intinget in s. Chrisma et dicens formulam *Deus omnipotens* etc. unctionem in formam Crucis faciet super verticem capitis (non vero in fronte) baptizati, quum pronunciat verba *Ipsa te linit Chrismate salutis*. Parochus gossipio extergit pollicem et clericus, si sacro ordine fuerit constitutus, vel Parochus ipse unctionem in capite baptizati factam gossipio extergit. Quo facto, Parochus dicet *Pax tibi* et Compater respondebit *Et cum spiritu tuo*.

38. Clericus tradet Parocho vestem candidam, seu linteolum mundum lineum, quod explicatum Parochus imponet capiti baptizati dicens *Accipe vestem candidam* etc. Compater respondebit *Amen*.

39. Amota a baptizato veste candida, clericus tradet cereum accensum Parocho et hic Compatri, qui accipiet illum dextera, et Parochus dicet ei *Accipe lampadem ardentem* etc. Compater respondebit *Amen* et cereus a clerico recipitur.

40. Post haec Parochus dicet baptizato *N. vade in pace* etc. Compater autem respondebit *Amen*.

41. Compater cum infante baptizato discedet, et Parochus deposita stola albi coloris, accedet ad abacum et lavabit manus et utetur medulla panis ut pollicem Oleis sanctis perfusum extergat.

42. Clericus aquam supradictam et alteram quoque in baptismo adhibitam infundet in sacrarium et claudet fontem, resque omnes, quae opus fuerunt in administratione huius Sacramenti, vel in baptisterio vel in sacristia reponet.

DE BAPTISMO PLURIUM INFANTIUM
ADMINISTRATO A PAROCHO VEL AB ALIO SACERDOTE
EX EIUS MANDATO.

CAPUT II.

De rebus praeparandis

1. **A**perientur cancelli Baptisterii et operculum quoque sive ostium, quod cooperiet vel claudet fontem baptismalem.

2. Prope fontem praeparabitur parvus abacus alba tobalea contactus, in quo disponentur binae stolae, alba scilicet ac violacea; vascula Olei sancti Catechumenorum et s. Chrismatis in pelvicula argentea, vasculum vitreum cum sale benedicto vel benedicendo; aliquantum gossipii et medullae panis; urceus cum pelvi et mantile seu manutergium in usum Parochi, qui administrabit baptismum; manutergia correspondentia numero baptizandorum ad extergendum eorum caput; linteolum albi coloris mundum, adhibendum pro veste candida; cereus unus. Rituale, nomina cuiusque baptizandi scripta in pagella, sed distincta, ne oriatur aequivocatio in interrogationibus; cochleare argenteum vel stanneum ad fundendam aquam in caput baptizandi; pelvis ad excipiendam aquam, quae defluet de capite baptizati, nisi in fonte ipso adesset sacrarium.

In functione

3. Hora praestituta extra portam ecclesiae vel baptisterii, si hoc ab ecclesia seiunctum esset iuxta veterem disciplinam,

se sistent compatres et commatres cum infantibus. Mares a sinistra et foeminae a dextera ingressus consistent ita, ut illi a dextera, istae a sinistra stent Parochi vel Sacerdotis baptismum administraturi.

4. Parochus indutus veste talari lavabit manus et sibi imponet superpelliceum et stolam violaceam; tum manu sustinens Rituale et assistente uno vel duobus clericis superpellicio indutis, subsistet in limine ecclesiae vel baptisterii, et primus compater cum primo infante masculo se sistet ante eum.

5. Parochus proferens nomen seu nomina primo infanti imponenda, interrogabit *N. quid petis ab Ecclesia Dei?*

6. Notandum, quod loco literae *N.* tum in ista tum in reliquis interrogationibus, nomen, vel nomina baptizandi exprimenda sunt. (*a*)

7. Compater respondebit *Fidem.*

8. Parochus subiiciet *Fides quid tibi praestat?* Compater autem: *Vitam aeternam.* Parochus: *Si igitur vis ad vitam ingredi* etc. usque ad illa verba *proximum tuum sicut teipsum* inclusive.

9. Postea Parochus accedet ad infantem praedictum et leniter tribus vicibus halitabit in faciem eius, ac deinde dicit *Eaxi ab eo* etc. Tum prosequetur *accipe signum Crucis* et pollice dextero Crucis signum in fronte eius signabit ad verba *in fronte* et alterum in pectore, dicens *in corde* et continuabit formulam usque ad finem, videlicet *ut templum Dei iam esse possis.*

10. Tunc recedet Compater cum primo infante et prodibit alter, quem Parochus interrogabit *N. quid petis* etc. usque ad verba praedicta.

11. Sic deinceps interrogabit tertium, sic quartum et reliquos, postea foeminas.

12. Clericus accipiet salem cum mantili, quem Parochus interrogabit ultimum baptizandum.

13. Postquam Parochus interrogaverit, ut supra, omnes

(*a*) Confer adnotationes cap. praecedenti positas sub num. 3. 4. et 7.

infantes sive eorum compatres et commatres, stantibus singulis suo loco, quo erant functionis initio, dicet orationem *Oremus. Preces nostras* etc. plurali numero.

14. Hac oratione completa, unusquisque compater accedet ad Parochum, qui manum imponet capiti singulis baptizandis masculis et foeminis, et immediate redibunt ad locum quisque suum.

15. Deinde Parochus sustinens manum extensam versus baptizandos, orationem plurali numero dicet *Oremus. Omnipotens sempiternae Deus* etc.

16. Post hanc orationem, clericus praesentabit Parocho salem, quem benedicet cum exorcismo et oratione *Exorcizo te, creatura salis* etc.

17. Si sal esset iam benedictus, omittetur eius benedictio.

18. Parochus accipiet pauca frustula salis et infundet in os primi baptizandi, dicens N. *accipe salem* etc. Idipsum deinceps faciet secundo, tertio et reliquis, deinde foeminis, servans ordinem, quo usus est in interrogationibus. In hac actione unusquisque compater cum infante successive se sistent ad Parochum, qui postquam singulis salem in os infuderit, dicet *Pax tecum* et compater vel commater respondebit *Et cum spiritu tuo*.

19. Hoc facto, Parochus extergit digitos mantili, ac deinde orationem numero plurali recitabit *Oremus. Deus patrum nostrorum* etc. Post orationem subiiciet exorcismum *Exorcizo te* etc. pariter numero plurali, advertens, ut dextera benedicat versus baptizandos ad verba *In nomine Patris* etc. Quod autem ad verba *et hoc signum sanctae Crucis, quod nos fronti eorum damus*, accendentibus ad ipsum compatribus, signo Crucis in fronte signabit omnes baptizandos alterum post alterum, quo omnibus signatis, prosequetur *tu maledicte diabole* etc.

20. Post hunc exorcismum Parochus dexteram imponet capiti cuiusque baptizandi, deinde sustinens eandem manum extensam versus ipsos, leget plurali numero orationem *Oremus. Aeternam ac iustissimam pietatem* etc.

21. Hac oratione recitata, Parochus extremitatem dexteram stolae imponet capiti primi baptizandi et extremitatem sinistram

capiti primae baptizandae et dicet N. N. *ingredimini in templum Dei* etc. Quum plures sint baptizandi infantes masculi et foeminae, primus compater et prima commater manu tenebunt stolam, secundi et secundae compatres et commatres manu tenebunt primos et primas, et sic de ceteris; et intrabunt in ecclesiam. Mares locum sument a dexteris, foeminae a sinistris Parochi.

22. Parochus introducet eos in ecclesiam vel in baptisterium, et dum procedent ad fontem baptismalem, recitabunt *Credo* et *Pater noster*. Compatres et Commatres poterunt haec recitare vulgari sermone.

23. Progressi ante cancellos fontis extra baptisterium, mares et foeminae subsistent eodem ordine, quo stabant in porticu seu extra portam ecclesiae.

24. Parochus antequam ingrediatur in baptisterium, subsistet ibi humeris ad fontem versis, et conversus ad baptizandos dicet plurali numero exorcismum *Exorcizo te* etc.

25. Hoc tempore clericus in promptu habebit vasculum Olei sancti Catechumenorum in pelvicula et aliquantulum gossipii et adstabit Parocho a dextris.

26. Recitato plurali numero praedicto exorcismo, primus Compater cum baptizando approximabit ad Parochum; qui extremitate pollicis dexteri, accepta ex ore suo aliquantula saliva, tanget aures et nares baptizandi: tangens aurem dexteram dicet *Ephpheta* sinistram *quod est adaperire*; tangens nares dexteram *in odorem*, sinistram *suavitatis*; et prosequetur formulam dicens *tu autem effugare, diabole, approquinquabit enim iudicium Dei*.

27. Recedet primus Compater cum baptizando, et accedet secundus ad Parochum, qui peraget eadem ac primo, et sic de ceteris et post eos de foeminis.

28. Quum Parochus saliva tetigerit aures et nares baptizandorum omnium, rursus se sistet ante eum primus Compater cum infante, et Parochus pronuntians nomen baptizandi istius interrogabit dicens N. *abrenuntias Satanae?* Compater respondebit *abrenuntio* Parochus: *El omnibus operibus eius?* Com-

pater: *Abrenuntio* Parochus: *Et omnibus pompis eius?* Compater: *Abrenuntio.*

29. Compater aperiet vestem infantis in pectore et in humeris. Parochus intinget pollicem dexterum in Oleum sanctum Catechumenorum, et proferens formulam *Ego te linio* etc. pollice dextero unctionem faciet in formam Crucis primo in pectore, deinde in humeris infantis ad verba *oleo salutis*. Post formulam Parochus exterget gossipio unctiones, quas fecerit infanti, quod etiam fieri poterit a clerico ei assistente, dummodo sacro ordine constitutus sit.

30. Post unctionem recedet primus Compater et accedet alter cum baptizando, cui Parochus unctiones faciet ut primo, atque ita deinceps reliquis masculis et foeminis, Post unctionem ultimi sive ultimae baptizandae, Parochus gossipio exterget etiam pollicem suum.

31. Clericus referet ad abacum vasculum Olei sancti cum gossipio et accipiet stolam albi coloris.

32. Parochus dimittet stolam violaceam et sibi imponet alteram albi coloris, intrabit in baptisterium et accedet ad fontem baptismalem. Compater primus cum infante sequetur Parochum.

33. Interea clericus referet ad abacum stolam violaceam et in promptu habebit cochleare ad effundendam aquam in caput infantis, mantile ad extergendum caput eius, deinde vasculum s. Chrismatis, vestem candidam et cereum.

34. Parochus imposita sibi, ut supra dictum est, stola albi coloris, et adstans fonti baptismali, interrogabit baptizandum, compellans eum *N. credis in Deum* etc. Compater respondebit *Credo*. Parochus: *Credis in Jesum Christum* etc. Compater: *Credo* Parochus: *Credis in Spiritum Sanctum* etc. Compater: respondebit *Credo*.

35. Postea Parochus: interrogabit baptizandum, compellans eum *N. vis baptizari?* compater respondebit *Volo*.

36. Parochus se convertet ad fontem a dextris ipsius. Compater accedet ad fontem, super quem sustinebit infantem inclinatum et capite nudato. Clericus sustinebit pelvim infra caput infantis, si in fonte deesset sacrarium; sed si sacrarium aderit

seu locus in quem decidat aqua defluens de capite baptizandi, compater super ipsum sustinebit infantem, ut supra.

37. Parochus, accepto dextera cochleari, attinget aquam baptismalem, ac dicens *N. ego te baptizo in nomine Patris* etc. effundet aquam in formam Crucis super caput infantis prima vice, et dicens *et Filii* effundet aquam, ut supra, secunda vice, *et Spiritus Sancti* effundet tertia vice.

38. Si baptismum conferendum esset per immersionem, servabitur quod capite praecedenti num. 35. notatum est.

39. Compater vel commater accipiet mantile et caput baptizati diligenter extergent.

40. Capite infantis exterso, clericus praesentabit Parocho vasculum s. Chrismatis cum aliquantulo gossipio. Parochus intinget pollicem dexterum in s. Chrisma et recitans formulam *Deus omnipotens* etc. unctionem faciet in modum Crucis super verticem capitis (non vero in fronte) baptizati ad illa verba *ipse te liniat Chrismate salutis* etc. Exterget deinde gossipio pollicem suum et unctionem in infante peractam. Hoc fieri poterit etiam a clerico, si sacro ordine constitutus sit.

41. Clericus tradet Parocho vestem candidam seu linteolum mundum lineum, quod explicatum Parochus imponet capiti baptizati, dicens *Accipe vestem candidam* etc. Compater respondebit *Amen*.

42. Amota a capite baptizati veste candida, clericus tradet Parocho cereum accensum et Parochus compatri, dicens *Accipe lampadem ardentem* etc. Compater respondebit *Amen* et cereus a clerico recipietur.

43. Postremo Parochus baptizato dicet *N. vade in pace* etc. Compater respondebit *Amen*.

44. Discedet e fonte primus compater cum infante baptizato, et succedet in locum eius secundus quem Parochus interrogabit *N. credis in Deum* etc. ut supra cum iis quae sequuntur usque ad finem. Idipsum deinceps fiet singulis aliis baptizandis, masculis et foeminis, servando semper methodum eandem a num. 34. ad num. 43. inclusive huius capituli.

45. Postquam discesserit ultimus baptizatus, Parochus di-

mittet stolam albi coloris et lavabit manus, abstergens pollicem medulla panis.

46. Aqua antedicta et illa quoque, quae adhibitæ fuit in baptismo, infundetur in sacrarium; claudetur fons et suo loco reponentur res omnes, quae opus fuerunt in administratione huius Sacramenti.

DE BAPTISMO ADULTORUM A PAROCHO ADMINISTRATO

CAPUT III.

1. **B**aptisma adultis conferendum esset ab Episcopo, praesertim in Sabbato sancto vel in Sabbato Pentecostes.

2. Si qua de causa functio haec peragenda esset a Parocho sive ab alio Sacerdote, sequens methodus observabitur (a).

De rebus praeparandis

3. In sacristia praeparabitur pluviale coloris violacei cum stola simili et superpellicea pro inservientibus.

4. In baptisterio. Aperientur cancelli et fons baptismalis. Super abaco cooperto alba tobalea ponetur pluviale coloris albi cum stola simili, vascula Olei sancti Catechumenorum et s. Christomatis in pelvicula cum aliquantulo gossipio; urces cum pelvi, mantile et aliquantulum medullae panis; unum vel plura manutergia ad extergendum caput Catechumemi; vestis candida, candela, cochleare ad effundendam aquam baptismalem, si baptisma conferatur per infusionem, et pelvis ad recipiendam aquam baptismalem, si fons careret sacrario.

5. In Altari maiore. Pallium violaceum et super abaco

(a) Has instructiones tradimus pro ecclesiis parochialibus. Si conferendum esset baptisma in aliqua ecclesia, quae fonte baptismali destituta sit, conferetur ad Altare; qua in re conferre poterunt quae documenta trademus lib. VII. cap. XII. agentes de Episcopo.

vasculum cum sale, purificatorium seu mantile; Rituale et nomina catechumeno imponenda, grandioribus characteribus scripta.

In functione

6. Hora praestituta, quae in matutinis esse debet, siquidem tam Parochus, quam Catechumenus ieiuni debent esse, congregabitur Clerus in sacristiam, et clerici sibi induent superpelliceum supra vestem talarem. Parochus lavabit manus, deinde supra superpelliceum imponet sibi stolam et induetur pluviali violaceo.

7. Catechumenus cum Compatre subsistet extra portam ecclesiae.

8. Qui de Clero sunt, omnes bini, ultimo loco Parochus paratus, ut supra, et capite operto proficiscetur ad Altare maius, in quo aequum est, ut ardeant sex cerei.

9. Clerus ante Altare quum venerit, se ibi in ordinem disponet, et Parochus procedet ante Altare in medium, nudabit caput, biretum tradet cuidam e clericis et facta ad Crucem reverentia, geniculabit in infimo gradu ac brevi tempore orabit, ut digne possit, Deo suffragante, hoc Sacramentum administrare.

10. Interim clericus unus ex abaco accipiet Rituale, quod tradet Parocho.

11. Parochus assurget et cum eo clerici omnes, signabit se ac dicet *Deus in adiutorium* etc, ut in Rituali, et simul cum clericis recitabit antiphonam *Effundam* etc. cum psalmis, versiculis et orationibus.

12. Sub finem orationum clericus unus ex abaco accipiet vasculum cum sale, purificatorium seu mantile et folium, quo continentur nomina Catechumeni.

13. Clerus, omnibus incedentibus binis, proficiscetur ad portam ecclesiae, ultimo loco post Clerum Parochus: duo clerici gestabunt Rituale cum nominibus baptizandi et vasculum salis.

14. Ad portam ecclesiae Parochus nudabit caput et subsistet in limine portae; Clerus ordinabitur a lateribus Parochi; Catechumenus, ut supra dictum est, extra portam stabit simul cum compatre suo.

15. Parochus interrogabil Catechumenum *Quo nomine vocaris?* Catechumenus respondens latino aut vulgari sermone proferet nomina sibi imponenda.

16. Parochus pronuncians nomina Catechumeni (idque faciet quatiesscumque in Rituali signata erit litera N.) dicet N. *quid petis ab ecclesia Dei?* Catechumenus respondebit *Fidem* et sic fient deinceps reliquae interrogationes (a).

17. Post interrogationem *Credis et in Spiritum Sanctum* etc. et responsionem *Credo*, Parochus tribus vicibus sufflabit leniter in faciem Catechumeni et dicet *Exi ab eo spiritus immunde* etc. deinde halitabit leniter in faciem illius et dicet N. *accipe Spiritum* etc.

18. Tum Parochus dicet N. *accipe signum Crucis* et pollice dextero Crucis signum imprimet in fronte Catechumeni dicens *tam in fronte*, deinde in pectore *quam in corde*, et prosequetur *sume fidem* etc. advertet autem expressionem relativam ad sectam, ex qua proveniet Catechumenus antequam dicet *Cole Deum* etc. ut in Rituali.

19. Parochus recitabit orationem *Oremus. Te deprecor* etc.

20. Post haec pollice dextero signabit frontem, aures, oculos etc. Catechumeno ut in Rituali, dicens *Signo tibi frontem* etc. recitabit tres sequentes orationes et in tertia dexteram imponet capiti Catechumeni.

21. Completis tribus orationibus, clericus aliquis praesentabit Parocho salem, quem ipse benedicet dicens *Exorcizo te, creatura salis* etc. Quae tamen benedictio omittetur, si sal esset ad hunc usum iam benedictus.

22. Antequam Parochus porrigat salem Catechumeno, dicet alteram orationem *Oremus. Domine sancte* etc. quae tamen omittetur, si Catechumenus non ethnicus esset sive idolatra.

23. Parochus indice et pollice dexterae accipiet aliquot frustula salis eaque infundet in os Catechumeni dicens N. *accipe salem* etc. et ille respondebit *Amen*. Parochus: *Pax tibi*. Catechumenus: *Et cum spiritu tuo*.

(a) Relate ad nomen, inspiciatur adnotatio num. 7. cap. I. hujus libri.

24. Si necesse fuerit, Parochus absterget digitos purificatorio, deinde subiunget orationem *Oremus Deus patrum nostrorum* etc.

25. Postea Parochus dicit Catechumeno *Ora, electe, flecte genua et dic Pater noster.*

26. Catechumenus genua submittet et dicet *Pater noster* usque ad verba *Sed libera nos a malo* inclusive.

27. Parochus illi dicet *Leva, comple orationem tuam et dic Amen.*

28. Catechumenus assurgat ac dicet *Amen.*

29. Parochus dicet Compatri *signa eum.*

30. Compater pollice dextero Crucis signum efficiet in fronte Catechumeni, dicens *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.*

31. Parochus dicit Catechumeno *Accede* eique pollice dextero signum Crucis faciet in fronte, dicens *In nomine Patris* etc.

32. Et sic prosequetur reliquos exorcismos, ut in Rituali, in quibus nulla occurrit peculiaris adnotatio.

33. Exorcismis absolutis, Parochus dexteram imponet capiti Catechumeni et recitabit orationem *Oremus. Aeternam ac iustissimam* etc.

34. Post orationem Parochus porriget Catechumeno extremitatem sinistram stolae dicens ei N. *ingredere in sanctam Ecclesiam* etc. et introducet ipsum in templum Dei.

35. Catechumenus ingressus in ecclesiam, dimittet stolam quam manu tenebat, genua submittet ac pavementum osculabitur.

36. Deinde assurgat, recipiet stolam manu et incedens a sinistris Parochi procedet cum ipso versus baptisterium (a) et recitabunt interea *Credo in Deum* et *Pater noster*. Parochus recitabit *Credo* et *Pater* sermone latino, Catechumenus poterit recitare vulgari, si latine dicere difficile ipsi esset.

(a) Non est probandus usus in quibusdam ecclesiis receptus, in quibus quum adsit fons baptismalis, ad functionem efficiendam solemniorem, erigitur in hanc rem novum Altare in media ecclesia, vel confertur baptismum apud Altare primum.

37. Parochus cum Cathecumeno ante ingressum baptisterii quum venerint, subsistent ibi, et Parochus dextera imposita capiti Catechumeni, qui stabit ante ipsum, recitabit exorcismum *Nec te latet, Satana* etc.

38. Interea clericus aliquis in promptu habebit vaculum Olei sancti Catechumenorum et aliquantulum gossipii; compater autem Catechumeno aperiet vestes circa collum et pectus.

39. Post exorcismum Parochus pollicé dextero accipiet ex ore suo paullulum salivae et ipsa tanget aures et nares Catechumeni, dicens *Ephpheta* etc. et prosequetur verba *tu autem effugare* etc.

40. Rursus interrogabit Catechumenum *Quis vocaris?* et ipse respondebit proferens nomina sibi imposita. Parochus N. *abrenuntias Satanae?* et prosequetur reliquas interrogationes post quas intinget pollicem dexterum in Oleum sanctum Catechumenorum eique peraget unctionem in formam Crucis super pectus et humeros, dicens *Ego te linio* etc.

41. Parochus pollicem suum, deinde unctiones in Catechumeno peractas absterget gossipio et subiunget *Exi, immunde spiritus* etc.

42. Deinde Parochus accedet ad abacum praeparatum prope fontem, ibique deponet pluviale cum stola violacea et induet sibi stolam cum pluviali albi coloris.

43. Indutus albo pluviali Parochus ducet Catechumenum in interiorem partem fontis et interrogabit eum *Quis vocaris?* et ipse respondens proferet nomina sibi imposita, ut supra, et Parochus continuabit interrogationes usque ad illam *Vis baptizari?* inclusive. Et quando Catechumenus responderit *Volo*, Parochus ipse vel alius Sacerdos eum excitabit ad perfectum animi de commissis dolorem.

44. Tunc Compater aperiet vestes circa collum Catechumeni, qui caput inclinabit super sacrarium fontis vel super pelvim praeparatam. Compater manum imponet super eius humerum dexterum.

45. Interea clericus unus in promptu habebit mantile quo tergetur caput baptizati, itemque vestem candidam et candelam.

Alter clericus sustinebit vasculum s. Chrismatis et aliquantum gossipii.

46. Parochus, accepto cochleari et extracta aqua baptismali, dicens *N. ego te baptizo in nomine Patris*, effundet aquam super caput Electi in modum Crucis prima vice *et Filii* secunda vice, *et Spiritus Sancti* tertia (a).

47. Si mos in ecclesia receptus esset administrandi baptismum per immersionem, inspiciatur quod de baptismo administrato ab Episcopo docebimus lib. 7. cap. 12.

48. Compater accipiet mantile seu manutergium et maxima cum diligentia terget caput baptizati.

49. Aqua, quae defluet de capite baptizati, si deerit sacramentum, seu piscina in ipso fonte, servabitur ut in sacrarium seu piscinam deiciatur.

50. Absterso capite baptizati, Parochus intinget pollicem dexterum in s. Chrisma et pronuncians formulam *Deus Omnipotens* etc. liniet s. Chrismate verticem capitis neophyti ad verba *ipse te liniet chrismate salutis* etc. et neophytus respondebit *Amen*. Parochus subiiciet *Pax tecum*, et neophytus respondebit *Et cum spiritu tuo*.

51. Parochus pollicem suum, deinde unctionem in capite neophyti factam gossipio exterget.

52. Parochus accipiet vestem candidam et ipsa induet neophytum, dicens *Accipe vestem candidam* etc. (b).

(a) In Rituali ad baptismum pro adultis legitur in rubrica « Ducitur Electus ad baptisterium; ubi si ob aliquam causam non habeatur, sive praeparata non fuerit aqua baptismalis, fiat benedictio fontis, ut infra ponitur » Difficile est, quod haberi non possit aqua baptismalis: tamen si deesset, fiet benedictio in antecessum functionis, quae quidem est satis proluxa. Atque hic videtur esse rubricae sensus; et pollem ut illud fiat acciperetur pro ipso tempore functionis.

(b) Non ante, sed post baptismum induendus est veste candida neophytus. Proderit hoc loco referre hac super re dispositionem Concilii Romani habiti sub Benedicto XIII. anno 1725, tit. XXIV. cap. 2. » Non « est in solemnibus adultorum baptismate sine redargutione praetereunda « illa sacri Ritus inversio; dum Catechumeni ad divinum permittuntur « accedere lavacrum, candida induiti Neophytorum veste, quam tantum-

53. Deinde Parochus tradet illi candelam accensam, quam accipiet dextera, et dicet ei *Accipe lampadem ardentem etc.*

54. Postremo Parochus dicet ei N. *vade in pace etc.* et Neophytus respondebit *Amen.*

55. Hac actione absolvitur sollemnis administratio huius Sacramenti.

56. Parochus recedet ad abacum, ubi medulla panis lavabit manus; aqua autem lotionis deicietur in sacrarium. Post haec ordine praedicto redibit in sacristiam et sacra indumenta deponet.

57. Si sanctam Eucharistiam Parochus administraturus sit neophyto, post ea quae tradita sunt, celebrabit Missam, hoc autem non est faciendum, nisi cogente necessitate, quum ante Eucharistiam neophytus e manibus Episcopi accipere deberet Sacramentum Confirmationis.

DE BENEDICTIONE FONTIS BAPTISMALIS
EXTRA SABBATUM SANCTUM ET PENTECOSTES

CAPUT IV.

1. **B**enedictio haec facienda erit quotiescumque aqua consecrata in fonte deesset, vel ita esset corrupta, ut amplius adhiberi non posset in baptismatis administratione. Porro fieri poterit quocumque die et quavis hora.

« modo post Baptismum tradimus baptizatis, in gloriosae signum resurrectionis, ad quam homines e sacro fonte regenerantur, novaeque vitae innocentiam significandam, quam, post veteres ablutas maculas, « servare debent immaculatam ante tribunal Christi perferendam. Haec « itaque et similia a sacrarum caeremoniarum Magistris animadvertantur; caveantque Parochi, ne suarum instructionum defectu quod fidelibus ab Ecclesia mystice traditum est ad salutem, pompae serviat et « vanitati,

De rebus praeparandis

2. Extrahetur e fonte aqua corrupta, si hac de causa renovanda erit benedictio, fons ipse diligenter purgabitur et alia aqua recenti et limpida replebitur.

3. Prope fontem praeparabitur abacus alba tobalea coniectus, in quo disponetur Rituale, urceus et pelvis cum mantili seu manutergio pro ablutione manuum Celebrantis, aliquantula medulla panis et mali medici in pelvicula, binae ampullae, altera Olei sancti Catechumenorum, altera S. Chrismatis in lance argentea vel stannea; thuribulum cum navicula; alterum mantile e tela rudi vel spongia ad abstergendum fontem et Missale apertum vel signaculo posito ad Litanias Sabbati Sancti, sive etiam Breviarium signatum ad Litanias post psalmos poenitentiales.

4. Ante fontem sternetur tapetum exiguum.

5. Quod si in baptisterio adesset Altare, gradus sternentur tapeto, et exornabitur ipsum candelabris cum cereis et Cruce.

6. In sacristia praeparabitur pluviale cum stola violacea et superpelliceum pro Celebrante, superpellicea pro clericis inservientibus, Crux hastilis et duo candelabra cum candelis pro Acolythis.

7. In promptu erit etiam ignis adhibendus in thuribulo.

In functione

8. Hora praestituta accendentur candelae in candelabris Acolythorum et cerei in Altari baptisterii, si aderit.

9. Clerici et ceteri assistentes superpelliceum sibi induent super vestem talarem.

10. Celebrans supra superpelliceum induetur stola et pluviali violaceo.

11. Procedetur ad fontem ordine sequenti.

12. Praeibit clericus deferens Crucem hastilem, a lateribus eius duo Acolythi candelabra gestantes cum cereis ardentibus.

Qui de Clero sunt, bini incedent. Postremo Celebrans medius inter duos Presbyteros vel clericos superpellicio indutos, qui fimbrias pluvialis ejus sustinebunt.

13. Quum ventum erit in baptisterium, Crux cum Acolythis consistet a dexteris fontis, Clerus disponetur in duas alas circa fontem vel ante Altare et Celebrans se sistet ante Altare vel fontem.

14. Ibi Celebrans nudabit caput, salutabit Crucem Altaris, si aderit, et ab uno assistentium, tradito ei Breviario vel Missali, stans pedibus recitabit Litanias et Clerus respondebit. Quum recitaverit versiculum *Ut omnibus fidelibus defunctis.* etc. attollente fimbrias pluvialis eius primo assistente, conversus ad fontem dicet duabus vicibus versus illum *Ut fontem istum* etc. et benedicet eum, duplex Crucis signum efficiens dum dicet *benedicere et consecrare.* Complebit Litanias, deinde elata et clara voce recitabit *Pater noster* et *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem* etc.

15. Post *Credo* recitabit versiculos et orationem *Omnipotens sempiterne Deus* etc.

16. Interea thuriferarius ibit in sacristiam, praeparabit ignem in thuribulo, quod afferet ad fontem, et alter clericus in promptu habebit manutergium ad tergendas manus Celebrantis et spongiam vel mantile rude ad abstergendum fontem.

17. Celebrans post orationem accedens ad fontem, recitabit exorcismum super aquam, quam deinde benedicet dextera dum dicet *per Deum vivum* etc. Recitatis verbis *manare iussit* dividet aquam manu dextera in quatuor partes et effundet aliquantulam extra labrum fontis versus quatuor coeli plagas. Assistens vel clericus porriget ei manutergium, quo terget manum et alter clericus spongia vel mantili e tela rudi exterget partem externam fontis, quae perfusa fuerit aqua delapsa.

18. Celebrans resumet recitationem exorcismi a verbis *et in quatuor fluminibus* et continuabit usque ad finem. Recitabit deinde orationem *Oremus. Domine Sancte* etc.

19. Interea clericus unus in promptu habebit ampullas cum Oleis sanctis infundendis in fontem.

20. Completa oratione. Celebrans in tres partes sufflabit in aquam in modum graecae literae ψ. Incensum deinde, ministrante uno ex assistantibus, cum benedictione demittet in thuribulum, quo accepto ab eodem assistente, adolebit aquam triplici ductu; restituet illud assistenti et hic thuriferario, qui referet illud in sacristiam.

21. Assistens Celebranti tradet ampullam Olei sancti Catechumenorum.

22. Celebrans dextera accipiet ampullam praedictam et dicens *Sanctificetur* etc. infundet aliquantulum in aquam in formam Crucis dum dicit *in nomine Patris* etc.

23. Restituet ampullam assistenti et hic tradet ei alteram cum S. Chrismate, cuius, dicens formulam *Infusio Chrismatis* etc. aliquantulum in aquam infundet in formam Crucis ad illa verba *in nomine Sanctae Trinitatis*.

24. Retinens deinde ampullam S. Chrismatis dextera et recipiens alteram cum Oleo sancto Catechumenorum sinistra, utrumque simul Oleum in aquam infundet in modum Crucis ad illa verba *in nomine Patris* etc. formulae *Commixtio Chrismatis* etc.

25. Restituet ampullas assistenti, qui referet ipsas ad abacum; extremitate dexteræ leviter expandet et miscebit Olea sancta cum aqua fontis baptismalis; postea accedens ad abacum, manus absterget medulla panis et lavabit.

26. Lotio manum effundetur in sacrarium.

27. Postremo eodem ordine, quo venerunt ad fontem, redibunt in sacristiam Clerus et Celebrans qui sacra parameta deponet.

DE RITU SUPPLENDI CAEREMONIAS
IN BAPTISMO INFANTIS. (a)

CAPUT V.

Quae sint praeparanda

1. **A**perientur cancelli baptisterii et prope fontem baptismalem, qui clausus erit, praeparabitur parvus abacus alba tobalea contactus, in quo disponetur stola violacea, altera coloris albi, vasculum salis benedicendi, vel iam benedicti, vascula Olei sancti Catechumenorum et S. Chrismatis in lance argentea, aliquantulum gossipii et medullae panis, urceus cum pelvi et manutergium in usum Parochi sive Sacerdotis, qui hunc ritum persolvat, linteolum album mundum, adhibendum loco vestis candidae, candela, Ritualé et nomina baptizato imposita, grandioribus characteribus scripta in papyro.

In functione

2. His rebus dispositis, extra portam ecclesiae se sistet Computater vel Commater cum infante, et Parochus, ablutis manibus in sacristia et superpellicio indutus supra vestem talarum, assistente clerico induto pariter superpellicio, procedet ad fontem, stolam, violaceam collo imponet, et manu sustinens Rituale, subsistet in limine ecclesiae vel baptisterii, si hoc seiunctum ab ecclesia esset iuxta veterem disciplinam.

3. Parochus remanens in limine interiori ecclesiae vel

(a) In Rituali romano, edito Romae typis de Propaganda Fide anno 1847, extat insertus per extensum ritus supplendi caeremonias baptismatis pro infantibus et adultis; idque factum fuit superiorum permissu in commodum Missionariorum, quibus difficile erat hunc ritum peragere ex solis citationibus quae in antiquo Rituali inveniuntur.

baptisterii, interrogabit compatrem dicens *N. quid petis ab ecclesia Dei?*

4. Quum in Rituali signata est litera *N.* Parochus exprimere nomina baptizati debet (*a*).

5. Compater seu Commater respondebit *Fidem.*

6. Parochus prosequetur reliquas interrogationes et clericus interea in promptu habebit vasculum salis et mantile.

7. Post interrogationes accedet aliquantum ad infantem Parochus, sufflabit leniter tribus vicibus in faciem eius, postea dicit *Exi ab eo* etc. Prosequetur *Accipe signum Crucis* et pollice dextera Crucis signum signabit in fronte infantis dum dicit *in fronte*, deinde in pectore, dicens *in corde.*

8. Subiiciet deinde orationem *Oremus Omnipotens sempiternae Deus* etc. (Advertatur differentia in hac oratione.)

9. Completis duabus praedictis orationibus, clericus praesentabit Parocho salem benedicendum, quem ipse benedicet cum oratione *Exorcizo te creatura salis* etc.

10. Si sal iam esset benedictus, non erit locus huic orationi.

11. Parochus pollice et indice dextero accipiet aliquot frustula salis eaque infundet in os baptizati dicens *N. accipe salem* etc. et Compater respondebit *Amen.* Parochus subiunget *Pax tecum* et Compater *Et cum spiritu tuo.*

12. Parochus absterget digitos mantili, quod cum vasculo salis a clerico referetur ad fontem.

13. Parochus deinde recitabit alteram orationem *Oremus. Deus patrum nostrorum* etc. (Advertatur variatio in hac oratione). Post orationem recitabit exorcismum *Exorcizo te* etc. advertens in fine ipsius, ut faciat Crucis signum pollice dextero in fronte infantis dum dicit *quod nos fronti eius damus* etc.

14. Post exorcismum Parochus dexteram imponet capiti infantis et recitabit orationem *Oremus. Aeternam ac iustissimam* etc. (Advertatur variatio in hac oratione).

15. Parochus post orationem imponet extremitatem sinistram stolae capiti infantis, et dicens *N. Ingredere in templum*

(*a*) Quod ad nomina baptizatorum inspicitur adnotatio subjecta num. 7. cap. I. huiusce libri.

Dei etc. introducet eum in ecclesiam vel in baptisterium. Compater apprehendet extremitatem stolae et cum infante intrabit in ecclesiam vel in baptisterium a sinistris Parochi.

16. Parochus cum Compatre euntes a porta ecclesiae ad fontem baptismalem, recitabit *Credo in Deum* et *Pater noster* Compater poterit ea recitare vulgari sermone.

17. Quum Parochus et compater cum infante venerint ad cancellos fontis, consistent ibi et Parochus recitabit exorcismum *Exorcizo te, omnis immunde spiritus* etc. (Advertatur variatio in hoc exorcismo).

18. Interea clericus in promptu habebit vasculum Olei sancti Catechumenorum in pelvicula et aliquantulum gossipii.

19. Postquam Parochus recitaverit praedictum exorcismum, pollice dextero accipiet ex ore paullulum salivae, et ipsa tanget aures et nares infantis dicens *Ephpheta, quod est* etc. et prosequetur *Tu autem effugare* etc.

20. Postea Parochus interrogabit *N. abrenuntias* etc. cum iis, quae sequuntur in Rituali et compater respondebit *Abrenuntio*.

21. Compater aperiet vestem circa collum infantis et Parochus intincto pollice dextero in Oleum sanctum Catechumenorum, unctionem faciet in formam Crucis prius in pectore, postea in humeris infantis dicens *Ego te linio Oleo salutis* etc. Parochus post unctionem absterget pollicem gossipio, deinde unctiones in infante peractas.

22. Clericus vasculum Olei sancti ad abacum referet, et accipiet stolam albi coloris.

23. Parochus dimittet stolam violaceam, et sibi imposita stola alba, introducet in fontem Compatrem cum infante.

24. Clericus in promptu habebit S. Chrisma, vestem candidam et candelam.

25. Parochus interrogabit baptizatum *N. Credis* etc. et Compater respondebit *Credo* Post interrogationem *Credis in Spiritum* etc. Parochus pollicem dexterum intinget in S. Chrisma et pronuncians formulam *Deus Omnipotens* etc. unctionem in formam Crucis faciet in summitate capitis infantis ad illa verba *ipse te liniat Chrismate salutis* etc. Parochus gossipio absterget pollicem suum, deinde unctionem baptizato.

26. Clericus tradet Parocho vestem candidam, quam explicatam, imponet capiti baptizati, dicens *Accipe vestem candidam* etc. postea dabit ei candelam accensam, qua accepta a Compatre, dicet *Accipe lampadem* etc. Denique dicet ei *N. vade in pace* etc. et Compater respondebit *Amen*.

27. Discedet compater cum baptizato et Párochus dimissa stola alba, lavabit manus utens medulla panis ad abstergendos digitos.

28. Clericus aquam praedictam effundet in sacrarium, claudet fontem et omnia suo loco reponet (a).

DE RITU SUPPLENDI CAEREMONIAS
IN BAPTISMO ADULTI.

CAPUT VI.

De rebus praeparandis.

1. In sacristia praeparabitur pluviale violaceum cum stola simili et superpellicea pro clericis.

2. Aperientur cancelli baptisterii et prope fontem baptismalem statuatur abacus coopertus alba tobalea, in quo disponetur pluviale albi coloris cum stola simili, vascula Olei sancti Catechumenorum et S. Chrismatis in lance argentea, aliquantulum gossipii, urceus cum pelvi, mantile ad extergendas manus Parocho, paullulum medullae panis, vestis candida et candela.

3. Altari maiori apponetur pallium violaceum et super abaco vasculum salis et purificatorium seu mantile, Rituale, et nomina baptizati scripta in pagella.

(a) Rítum supplendi caeremonias pluribus infantibus omittendum censemus, eo quod facile desumi potest ex cap. II. huius libri, ubi agitur de baptismo pluribus infantibus administrando.

In functione.

4. Hora praestituta, quae in matutinis esset debet, Clerus cum Parocho congregabitur in sacristiam. Unusquisque induet sibi superpelliceum et Parochus induetur etiam stola et pluviali violaceo, praemissa lotionem manuum.

5. Baptizatus cum compatre suo subsistent extra portam ecclesiae.

6. Qui de Clero sunt incedentes bini et ultimo loco Parochus paratus pluviali et capite bireto cooperto proficiscentur ad Altare majus, in quo ardebunt sex cerei.

7. Clerus quum pervenerit ad Altare, in ordinem disponetur ante ipsum, et Parochus in medio, qui detracto capiti bireto et salutata Cruce, geniculabit in infimo gradu et brevi tempore orabit.

8. Clericus unus ex abaco accipiet Rituale et ipsum tradet Parocho.

9. Parochus assurgat et cum eo consurgent clerici qui erant genuflexi, signabit se ac dicere incipiet *Deus in adiutorium* etc. ut in Rituali, tum simul cum clericis recitabit antiphonam et psalmos, postea subiunget versiculos et orationes.

10. Sub finem orationum clericus unus accipiet ex abaco vasculum salis, mantile et folium, in quo notata fuerint nomina baptizati.

11. Clerus ordinatim incedens ut in accessu ad Altare, sequente Parocho, procedet ad portam ecclesiae; clericus praedictus deferet salem, et alter sustinebit Rituale.

12. Parochus deponet biretum, quum venerit in limen ecclesiae; Clerus in ordinem disponetur a lateribus eius; baptizatus et compater manebunt extra portam et stabunt.

13. Parochus interrogabit baptizatum *Quo nomine vocaris?* et baptizatus respondebit latino aut vulgari sermone proferens nomina sibi imposita.

14. Parochus pronuncians nomina baptizati (quod faciet quotiescumque in Rituali notata est litera *N.*) dicet *N. quid*

pedtis ab Ecclesia Dei? baptizatus respondebit *Fidem* atque ita continuabitur in reliquis interrogationibus. (a)

15. Post interrogationem *Credis et in Spiritum Sanctum* etc. et responsionem *Credo*, Parochus tribus vicibus leniter sufflabit in faciem baptizati et dicet *Exi ab eo* etc. Postea leniter halitabit in faciem ipsius et dicet *N. accipe Spiritum bonum* etc.

16. Parochus item dicet *N. accipe signum Crucis*, et pollice dextero Crucis signum imprimet in fronte Catechumeni dicens *tam in fronte*, deinde in pectore *quam in corde*, et prosequetur *sume fidem* etc. animadvertens deinceps dicere expressionem sectae, ad quam pertinebat baptizatus et continuabit *cole Deum* etc. ut in Rituali.

17. Parochus, deinde recitabit orationem *Oremus. Te deprecor* etc.

18. Post orationem Parochus pollice dextero signabit frontem, aures, oculos etc. baptizati, dicens *Signo tibi frontem* etc. et recitabit tres sequentes orationes, et dicens tertiam imponet dexteram baptizato (Advertatur variatio notata in tertia oratione).

19. Completis tribus orationibus, clericus unus obiiciet salem Parocho, qui benedicet illum dicens *Exorcizo te creatura salis* etc. quae tamen benedictio omittetur, si iam benedictus esset ad hunc usum.

20. Priusquam Parochus det salem gustandum baptizato, recitabit orationem *Oremus. Domine sancte* etc. quae omittetur, si baptizatus non fuerit de secta ethnicorum, sive idolatrarum.

21. Parochus, recitata vel omissa praedicta oratione, indice et pollice dexterae accipiet aliqua frustula salis eaque infundet in os baptizati, dicens *N. accipe salem sapientiae* etc. et baptizatus respondebit *Amen*. Parochus subiunget *Pax tibi*, baptizatus respondebit *Et cum spiritu tuo*.

22. Parochus digitos absterget mantili, si opus fuerit, et

(a) Vide adnotationem sub. num. 7. cap. II. hujus libri.

adiiciet orationem *Oremus. Deus patrum nostrorum* (in qua oratione advertenda est variatio).

23. Postea Parochus dicet baptizato *Ora, electe, flecte genua et dic Pater noster.*

24. Baptizatus in genua procumbet et recitabit *Pater noster* usque ad verba *Sed libera nos a malo* inclusive.

25. Parochus dicet ei *Leva, comple orationem tuam et dic Amen.*

26. Baptizatus assurgit ac dicet *Amen.*

27. Parochus dicet compatri *Signa eum.*

28. Compater pollice dextero Crucis signum in fronte baptizati signabit dicens *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

29. Parochus dicet baptizato *Accede* et pollice dextero faciet in fronte Crucis signum, dicens *In nomine Patris* etc.

30. Deinde Parochus prosequetur exorcismos, ut in rituali, in quibus nulla occurrit adnotatio, excepto quod in exorcismo *Audi, maledicte satana*, post secundam vicem recitatum *Pater noster*, extat variatio relativa ad baptismum iam acceptum.

31. Post exorcismos, Parochus dexteram imponet capiti baptizati et recitabit orationem *Oremus. Aeternam ac iustissimam* etc. (advertatur variatio).

32. Parochus deinde porriget extremitatem sinistram stolae baptizato, dicens ei *N. ingredi in sanctam Ecclesiam* et introducet eum in templum Dei.

33. Baptizatus ingressus in ecclesiam, dimittet stolam, quam manu tenebat, procumbet in genua et pavimento osculabitur.

34. Post haec assurgit, manu recipiet stolam incedens a sinistris Parochi, procedet cum ipso ad baptisterium, recitans *Credo in Deum* et *Pater noster*. Parochus recitabit *Credo* et *Pater* latino sermone, baptizatus ea poterit recitare vulgari, si latino recitare ei difficile erit.

35. Quum Parochus et baptizatus ante fontem venerint, subsistent ibi extra cancellos. Parochus dexteram imponet baptizato et recitabit exorcismum *Nec te latet, satana* etc. (In hoc exorcismo advertatur variatio ibi notata).

36. Interea clericus accipiet a fonte vasculum Olei Sancti

Catechumenorum et aliquantulum gossipii et cum his accedet ad Parochum; compater autem aperiet vestem baptizato circa collum et pectus.

37. Completo exorcismo, Parochus pollice dextero ex ore suo accipiet paululum salivae, qua tanget aures et nares baptizati, dicens *Ephpheta quod est* etc. deinde prosequetur reliqua *Tu autem effugare* etc.

38. Parochus rursus interrogabit baptizatum *Quis vocaris?* et ipse respondens proferet nomina sibi imposita. Parochus *N. abrenuntias satanae?* et sequentur reliquae interrogationes, post quas Parochus intinget pollicem dexterum in Oleum sanctum Catechumenorum et peraget unctionem in formam Crucis super pectus et humeros baptizati, dicens *Ego te linio.* etc.

39. Parochus absterget pollicem suum gossipio, deinde unctiones in baptizato peractas et subiunget *Eci, immunde spiritus.* etc.

40. Postea Parochus accedet ad abacum praeparatum prope fontem et ibi dimittet pluviale cum stola violacea et induetur stola et pluviali albi coloris.

41. Clericus unus in promptu habebit vasculum S. Chrismatis et gossipium, alter vestem candidam et candelam accensam.

42. Parochus indutus albo pluviali, ducet baptizatum in interiorem partem fontis et rursus interrogabit eum *Quis vocaris?* et ille proferet nomina sibi imposita, ut supra; Parochus prosequetur interrogationes inclusive usque ad illam *Vis baptizari?* baptizatus respondebit *Volo.*

43. Tunc Parochus pollicem dexterum intinget in S. Chrismate proferens formulam *Deus omnipotens* etc. et unctionem S. Chrismate in formam Crucis peraget in vertice capitis baptizati, dicens *ipse te liniat Chrismate salutis* etc. baptizatus respondebit *Amen* Parochus dicet *Pax tecum* et baptizatus *Et cum spiritu tuo.*

44. Parochus gossipio absterget pollicem suum et unctionem baptizati.

45. Parochus accipiet vestem candidam, qua induet baptizatum dicens ei *Accipe vestem candidam.* etc.

46. Quum baptizatus indutus erit veste candida, Parochus tradet ei candelam accensam, quam ille accipiet dextera, dicens *Accipe lampadem ardentem* etc.

47. Postremo Parochus dicet baptizato *N. vade in pace* etc. et ille respondebit *Amen*.

48. Parochus recedens ad abacum lavabit manus utens medulla panis, et aqua quae adhibita fuerit in lotionem, infundetur in sacrarium.

49. His omnibus expletis quo ordine traditum est superius, redibit in sacristiam cum Clero et sacra indumenta dimittet.

DE ADMINISTRATIONE SS. VIATICI.

CAPUT VII.

1. **R**ituale Romanum titulo *de Communionem infirmorum* praescribit regulas servandas in administratione SS. Viatici. Hoc capite notabimus tantummodo ea quae spectant ad ritum administrationis huius peragenda.

2. In domo infirmi curabitur, ut omnia sint decentia et munda propter observantiam, quae debetur SS. Sacramento. Prope lectum infirmi statuetur mensa cooperta alba tobalea cum duobus vel quatuor candelabris in quibus ardebunt candelae cereae et scyphus cum aliquanta aqua ad purificandos digitos Sacerdotis, qui Communionem administrabit.

3. In sacristia autem ecclesiae parochialis loco segregato servanda essent ea, quae opus sunt in administratione Viatici idest tobalea sternenda in mensa domi infirmi, si careret; corporale explicandum in eadem mensa, purificatorium adhibendum a Parocho vel Sacerdote, qui administrabit SS. Viaticum, quae duo reponenda erunt in bursa albi coloris aequali bursae quae adhibetur in Missa; campanula maior et sonora pulsanda in itinere; vasculum aquae sanctae et aspersionum; sex intorticia cerea vel candelae numero etiam maiori pro comitatu SS. Sa-

cramenti; duae laternae maiores hastiles vitris clausae (a) in quibus claudi possit candela cerea; Rituale, vel libellus, in quo ad maiorem commoditatem sit transcriptus ritus Communionis infirmorum, ut in ipso Rituali; superpelliceum cum stola albi coloris, velum humerale albi coloris, parva pixis cum operculo et veste serica albi coloris, baldachinum quatuor hastis instructum, vel etiam umbella coloris albi; necesse est etiam ut adsit altera umbella maior cooperta ex parte superiori tela cerata albi coloris, si contingerit ut pluat; item opus est bursa serica albi coloris cum resticulis collo imponendis ad afferendum privatim SS. Viaticum et una vel duae laternae manu gestandae.

4. Si aderit Confraternitas laicorum, quae comitetur SS. Sacramentum, praeparabuntur sacci induendi a confratribus.

5. Opus est etiam canistro oblongo cum manubrio, quo reponantur res necessariae in administratione Viatici, si necessitas cogat ad immorandum in domo infirmi propter nimiam distantiam loci vel intemperiem coeli.

6. Quum deferendum erit SS. Viaticum, signum dabitur campana ecclesiae, iuxta morem uniuscuiusque loci. Praeter Parochum, sive alium Sacerdotem, qui vice eius fungatur, aderunt tres quatuorve clerici cum superpelliceis, quos supplere poterunt confratres sacco induti, si clerici supradicti deerunt praesertim in paroeciis ruralibus. Confratres convenient in ecclesiam; ac si Confraternitas deerit, invitandi erunt alii homines, quibus tradentur intorticia vel candelae et duobus eorum duae supradictae laternae hastiles cum candelis accensis. Uni ex confratribus vel etiam clerico tradetur campanula, et diligenter indicabitur domus infirmi, siquidem esset grave incommodum, si qua aequivocatio contingeret, praecipue in paroeciis, quae late patent. Alter clericus accipiet vasculum aquae sanctae cum aspersorio, alter bursam cum corporali et purificatorio, tobaleam explicandam super mensam in domo infirmi et Rituale; tertius ad Altare, in quo custodietur SS. Sacramentum, deferet alterum cor-

(a) Laternae hastiles praescribuntur a Concilio Romano habito a Sum. Pont. Benedicto XIII anno Domini 1725. tit. XV cap. VII.

porale, quod explicabit in medio, claviculam tabernaculi seu ciborii, velum humerale albi coloris et umbellam, nisi adhibebitur baldachinum hastile, quoniam hoc casu baldachinum deferretur a quatuor confratribus ante ipsum Altare.

7. Tali modo dispositis rebus omnibus, accendentur duo quatuorve cerei in Altari SS. Sacramenti, deinde intorticia vel candelae confratribus seu laicis distributae et candelae clausae in duabus laternis hastilibus accendentur. Parochus lavabit manus, induetur superpellicio et stola albi coloris (a) et veniet ante Altare iunctis manibus, comitatus a clericis praedictis.

8. Ante Altare progressus, genuflectet ad SS. Sacramentum in pavimento, ascendet ad Altare, aperiet ciborium seu tabernaculum, genuflectet ac pixidem cum s. Particulis ex illo educet. Aperiet deinde parvam pixidem adhibendam pro Viatico eamque ponet in corporali, aperiet item alteram pixidem, quae aderat in tabernaculo, ex illa accipiet tres vel quatuor Particulas easque reponet in parva pixide: postea excutiet digitos super pixidem maiorem, si quod fragmentum adhaeserit, purificabit digitos in vasculo aquae, absterget eos purificatorio claudet utramque pixidem, reponet maiorem in ciborio et relinquet minorem in medio corporali, genuflectet et claudet porticulam ciborii seu tabernaculi.

9. Genua submittet in suppedaneo et clericus unus eius humeris imponet velum humerale, quod ei firmabit ante pectus: idem clericus, si deerit baldachinum, accipiet et aperiet umbellam, cavens ne ipsa impellat candelabra Altaris vel lampades ante Altare appensas.

10. Assurget Parochus, sinistra accipiet pixidem et dextera cooperiet illam extremitatibus veli humeralis anterioribus, imponens dexteram velo ipso coopertam pixidi, quam sustinebit ante pectus. Convertetur ad populum, intonabit seu canendo

(a) Rituale praescribit quod Parochus potest in administratione Viatici indui *si haberi potest pluviati albi coloris*. Haec praescriptio locum habere potest quum deferatur Viaticum solemniter. Si deferatur privatim, satis erit stola tantummodo.

sive alta voce psalmum *Miserere* et proficietur de ecclesia iturus recta via ad domicilium infirmi.

11. Procedetur hoc ordine: clericus qui pulsabit campanulam, duo clerici alter cum vasculo aquae sanctae et aspersorio, alter cum bursa corporalis, cum Rituali et mantili, ut supra; sequentur biqi confratres seu laici cum intorticiis, vel candelis, ac si aderunt alii clerici sive Sacerdotes cum intorticiis, incedent ultimo loco; Sacerdos sive Parochus, qui gestabit SS. Sacramentum subtus baldachinum sustentum a confratribus vel subtus umbellam a clerico substentam, et a lateribus eius incedent duo confratres vel clerici cum laternis hastilibus, accensis luminibus; sequetur populus, at curabitur, ut foeminae a viris incedant diremptae. Si longum esset iter percurrendum post psalmum *Miserere*, canentur aut recitabuntur alii psalmi et cantica.

12. Quum ventum erit ad domicilium infirmi, duo praedicti clerici cum vasculo et cum corporali introibunt in cubiculum, ubi iacebit infirmus, et super mensa explicabunt mantile, si deesset, et disponent corporale, purificatorium, Rituale et vasculum cum aspersorio dextrorsum. Confratres cum cereis subsistent in via, vel etiam ascendent ad habitaculum, sed subsistent extra cubiculum infirmi et genua submittent. Sacerdos ingreditur in cubiculum praedictum, dicet *Pax huic domui* et respondebitur *Et omnibus habitantibus in ea*, detrahet pixidi velum humerale eamque ponet super tabulam et genuflectet.

13. Populus, qui comitabitur SS. Sacramentum, remanebit extra portam habitaculi, et genibus flexis recitabit aliquas preces pro infirmo; poterunt praesertim recitari Litaniae de beata Virgine.

14. Sacerdos post genuflexionem accipiet aspersorium, asperget infirmum et adstantes, dicens *Asperges me* etc. ut in Rituali, quae tamen antiphona non variabitur tempore paschali neque adiungetur *Alleluia*. Post antiphonam recitabit primum versiculum psalmi *Miserere, Gloria Patri, Sicut erat*, et repetet antiphonam.

15. Deinde versiculos subiunget *Adiutorium nostrum* etc. *Domine, exaudi* etc. *Dominus vobiscum* et orationem *Exaudi nos* etc. ut in Rituali.

16. Accedet ad infirmum et interrogabit eum an confessionem praemittere debeat et ut disponat ipsum ad accipiendum SS. Viaticum.

17. Post haec ab infirmo ipso vel ab aliquo adstantium recitabitur *Confiteor* et Sacerdos ad infirmum conversus dicet *Misereatur tui* etc. (a) servans ritum declaratum in administratione Communionis.

18. Postea genuflectet, deteget pixidem, accipiet Particulam unam, se convertet ad infirmum et sustinens Particulam elevatam super Pixidem, dicet *Ecce Agnus Dei* etc. et tribus vicibus *Domine non sum dignus ut intres* etc. quae verba recitanda essent submissa voce etiam ab infirmo, saltem una vice.

19. Accedet ad lectum infirmi et versus ipsum faciens s. Particula signum Crucis, advertens tamen ne excedat a circumferentia Pixidis, dicet *Accipe* etc.

20. Quod si s. Eucharistia administretur non per Viaticum sed in devotionem infirmi, dicet *Corpus Domini nostri* etc.

21. Communicato infirmo, reponet Pixidem super mensam, excutiet digitos, si forte adhaesissent fragmenta, super Pixidem ipsam, quam deinde cooperiet operculo, purificabit digitos in scypho praeparato et absterget illos purificatorio. Aqua schyphi dabitur bibenda infirmo sive a Sacerdote ipso sive ab alio, et si quid superfuerit, effundetur super ignem.

22. Sacerdos dicet *Dominus vobiscum* et orationem *Domine sancte Pater* etc. Post orationem genuflectet ad Sacramentum, accipiet s. Pixidem, ut supra, eamque cooperiet velo humerali et nihil adiciens, benedictionem largietur infirmo, eodemque ordine quo ventum erit, redibitur in ecclesiam.

23. In reditu cantabitur vel recitabitur in itinere psalmus *Laudate Dominum de coelis* et alii psalmi atque hymni, prout requireret loci distantia.

24. Reversa in ecclesiam processione, confratres cum intorticiis vel candelis in ordinem genua submittent ante Altare,

(a) Sacerdos in administrando SS. Viatico, ex sententia rubricistarum dicet *Misereatur tui* etc.

sed extra cancellos seu balaustrium sacelli; clerici superpelliceo induti intrabunt in ambitum sacelli.

25. Sacerdos ascendet ad Altare, tollet de s. Pixide velum humerale eamque ponet in medio Altari, et facta genuflexione, se convertens versus cornu Evangelii, descendet de Altari et geniculabit in medio gradu infimo.

26. Flexis genibus hoc loco, recitabit vel cantabit *†. Panem de coelo* etc. tum assurget, dicet *Dominus vobiscum* et orationem *Deus, qui nobis sub Sacramento* etc. cum longa conclusione *Qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate* etc. Convertetur deinde paullulum versus populum, cavens ne humeros vertat ad SS. Sacramentum et publicabit indulgentias a Summis Pontificibus concessas omnibus illis, qui SS. Sacramentum per Viaticum comitantur.

27. Tum ascendet ad Altare, genuflectet et accepta Pixide, ut supra, cooperta velo humerali, se convertet ad populum et benedictionem adstantibus impertietur.

28. Conversus iterum ad Altare, detrahet Pixidi velum humerale, deponet eam in Altari et genuflectet: solvet velum humerale, quod recipietur a clerico, qui sustinebat umbellam.

29. Sacerdos aperiet ostiolum ciborii seu tabernaculi, genuflectet, extrahet Pixidem de ciborio, aperiet utramque Pixidem, in maiorem recondet Particulas, quae aderant in minori, excutiet super illam fragmenta, si digitis adhaeserint, et claudet Pixidem maiorem: postea digitos purificabit in vasculo consueto et purificatorio absterget; reponet Pixidem intra tabernaculum, genuflectet, claudet ostiolum tabernaculi, amovebit claviculam, descendet de Altari, genuflexionem iterabit in pavimento et in sacristiam revertetur.

30. Confratres extinguunt intorticia et in sacristiam referent; item clerici quoque extinguunt cereos Altaris, complicabunt corporale et res omnes, quae adhibitae fuerint in hac functione, ad sacristiam reportabunt.

31. Si propter pluviam vel longitudinem itineris vel alia de causa rationabili fas non esset referre Sacramentum ad ecclesiam, Parochus deferet unam Particulam. Deveniens autem

ad ostium domus infirmi, convertetur ad populum et benedictionem largietur. Posteaquam communicaverit infirmum et recitaverit orationem *Domine sancte Pater* etc. benedictionem dextera donabit infirmo, ibique dimittet superpelliceum et stolam.

32. Dabitur opera, ut ad habitaculum infirmi afferatur canistrum, in quo reponi possint res omnes adhibitae pro Viatico, quae privatim ad ecclesiam referentur.

33. Haec est methodus servanda in administratione s. Viatici, ex praescriptionibus Ritualis romani. Non tamen excluditur pompa maior, si haec fiat in honorem SS. Sacramenti, praesertim quum afferatur divina Eucharistia infirmis chronicis paroeciae in recursu solemnitaturn principalium. Quia pro tali circumstantia nullus sit praescriptus peculiaris ritus, servari poterit methodus indicata in processionibus SS. Sacramenti, ut omnia peragantur ordine debito.

34. Si necessitas urgeat, poterit etiam noctu afferri Viaticum, sed privatim sine ulla pompa, et Sacerdos habebit clericum, qui eum comitabitur cum laterna accensa.

35. Oportebit etiam advertere methodum servandam si forte administrandum sit s. Viaticum ultimis tribus diebus maioris Hebdomadae, prout S. Rit. C. disponit in *Lucana* die 15 Maii 1745. « Si sacrum Viaticum deferri debeat ad infirmum feria V. in Coena Domini post Missam solemnem, feria VI. in Parasceve et sabbato sancto ante Missae solemnis celebrationem, pulsabitur crotalus, et Parochus adhibebit stolam et velum humerale coloris albi, sicuti et umbella, quae super Sacramentum deferetur. Voce submissa, imo submississima recitabuntur per viam psalmi consueti cum *† Gloria Patri* in fine et populus sine benedictione dimittetur. » De reliquo observabitur totum id, quod superius expositum est.

36. Postremo notandum, quod praeter campanas ecclesiae parochialis, ex qua exiit s. Viaticum, pulsabuntur et aliae ecclesiarum, qua transibit SS. Sacramentum.

DE EXEQUIIS

Exequiae ad quatuor capita rediguntur, videlicet ad cada-
veris deportationem in ecclesiam, ad funus super cadaver, ad
suffragia tertio, septimo, tricesimo et anniversario die, et ad
funus parvulorum, Vestigia sequentes Ritualis Romani, nostras
instructiones in quatuor distincta capita dividemus.

DE CADAVERIS DEPORTATIONE AD ECCLESIAM

CAPUT VIII.

1. **U**sus, ubi vigeat, dandi campana signum in agone alicuius
fidelis, servari poterit, ut exoretur Dominus pro felici illius
transitu. Item statim ac animam efflaverit, signum campana da-
bitur, ut quum audiatur, in suffragium animae eiusdem fundan-
tur preces. Sacerdos, qui assistet ipsi, recitabit preces in Ri-
tuali praescriptas.

2. Qui ex familia curam geret defuncti, curabit ut ca-
daver lavetur et mundetur cum debita decentia, et induatur
vestibus convenientibus conditioni defuncti et consuetudini
uniuscuiusque loci.

3. Cavebitur autem, ne moveatur cadaver statim ac expi-
raverit defunctus, sed expectetur aliquandiu, ne forte extin-
guatur spiritus vitalis, si adhuc superesset in illo.

4. Sacerdotum cadavera induentur veste talari et paramentis
coloris violacei, quibus celebratur Missa, et bireto capiti impo-
sito. Ceteri ecclesiastici induentur sacris vestibus convenientibus
ordini, quo erunt constituti, et bireto capite cooperto.

5. Cuicumque cadaveri componendae in pectore sunt manus
in formam Crucis, vel etiam poterit inter manus illorum parva
Crux aptari.

6. Postea collocabitur cadaver super linteum in solo vel

supra tabulam, et prope ipsum ardebit unum saltem lumen et aderit vasculum aquae benedictae cum aspergillo, ut aspersio aquae sanctae super illud fiat.

7. Aderunt Sacerdotes aut laici, qui recitabunt preces in suffragium defuncti.

8. In quibus locis non licet efferre cadavera aperta cavebitur ne deportentur domo, nec claudantur in arca, nisi transacto temporis spatio post mortem, quod a peritis artis sanitariae iudicabitur iustum, ne forte vivus in arca clausus aut panno nigro superposito suffocetur, praesertim post quosdam morbos, quibus non raro infirmi convalescunt.

9. Si qua de causa rationabili peragenda esset autopsia cadaveris, fiet tempore debito, extra locum sacrum et ex facultate auctoritatis ecclesiasticae, siquidem sacrosanctum est cadaver Christiani in sinu Ecclesiae Catholicae defuncti.

10. Parochus autem, vel alius vice illius, cum haeredibus defuncti conveniet de omnibus iis, quae opus erunt ad cadaveris deportationem in ecclesiam: nempe invitabitur Clerus, Regulares et Confraternitates laicorum, quas cupient haeredes ad funus convenire, indicetur cera accendenda et distribuenda, feretrum etc,

11. Hora praestituta in ecclesiam parochialem defuncti congregabitur Clerus et Confraternitates, quae intervenient deportationi cadaveris: quod si invitatum interveniret etiam Capitulum Cathedralis, aut Collegiatae, hoc casu Clerus, Regulares et Confraternitates simul cum Parocho defuncti coibunt in ecclesiam cathedralem, vel collegiatam, ut inde accedant domum, in qua iacebit cadaver.

12. Deportatio fiet diurno tempore, nunquam nocturno.

13. Signum dabitur campana seu campanis, iuxta morem cuiusque loci, et procedetur ad habitaculum defuncti ordine sequenti:

14. Praecedent Confraternitates laicorum ad funus invitatae cum suis propriis insignibus et iuxta ordinem institutionis aut privilegii, sive legis synodalis; deinde Crux Paroeciae vel ecclesiae in qua fiet funus, vel Cathedralis, si Capitulum inter-

veniet, et illa deferetur a clerico induto superpelliceo supra vestem talarem; post Crucem sequentur Regulares ad exequias invitati, et unumquodque corpus incedet separatim ab altero, observando in ordine praecedentiae antiquitatem erectionis Coenobii, secundum constitutionem Gregorii XIII. Post Regulares ibit Clerus secularis, et unusquisque de Clero indutus erit superpellicio et capite bireto cooperto: ultimo loco incedet Parochus, stola nigra collo imposita. A latere Parochi ibit clericus ferens vasculum aquae sanctae cum aspergillo et Rituale. Si aderit Capitulum Cathedralis vel etiam alicuius Collegiatae, Parochus incedet ultimo loco sui Cleri, deinde sequetur Capitulum praedictum. Notandum, quod si plura intererunt corpora Regularium et plura etiam Capitula, debent singula incedere post unam Crucem Cleri, sive illa sit parochialis, sive capitularis sive illius ecclesiae, in qua celebrabitur funus, ut superius notatum est. Post Capitulum seu Clerum portabitur feretrum a quatuor lexicariis, sacco indutis, vel a sodalibus Confraternitatum, quae intererunt. Cadaver nunquam curru vehetur.

15. Quum ventum erit ad habitaculum defuncti, pompa funebris ibi subsistet: Parochus autem ascendet domum cum clerico ferente vasculum et Rituale; ascendent etiam lexicarii vel confratres, qui debebunt cadaver demittere, siquidem feretrum relinquetur ante ostium domus, item confratres aut Regulares, qui sustinebunt intorticia seu candelas accensas circum cadaver, et clericus vel alius quispiam, qui fungetur officio accipiendi et distribuendi ceram omnibus funeri intervenientibus.

16. Quum omnia disposita fuerint, Parochus aqua benedicta asperget cadaver in medio, a sinistris et a dextris suis, recitabit cum clerico antiphonam *Si iniquitates*, psalmum *De profundis* cum *Requiem aeternam*, et postea repetet integram antiphonam *Si iniquitates observaveris, Domine* etc.

17. Tum domo efferetur cadaver intra linteum positum vel in arca et aptabitur supra feretrum. Qui sustinebunt intorticia seu candelas accensas, incedent a lateribus feretri.

18. Collocato, ut supra, cadavere, Parochus elata voce sed sine cantu intonabit antiphonam *Exultabunt. Domino*, et im-

mediate proficiscetur processio et in itinere psalmus *Miserere* et alii Graduales recitabuntur, donec deveniatur ad ecclesiam. In fine psalmorum adiungetur *Requiem aeternam* etc. singulari numero.

19. Pompa funebris domo defuncti dirigitur recta ad ecclesiam (a).

20. In limine ecclesiae solet in quibusdam locis aspergi a Parocho cadaver priusquam introducat in ecclesiam. Haec aspersione a Rituali non praescribitur, et locum habere posse videtur eo casu tantum, quo cadaver deponeretur in aliqua ecclesia, in qua iurisdictio Parochi de ipso cessaret.

21. In aditu ecclesiae repetetur elata voce et sine cantu antiphona *Exultabunt Domino ossa humiliata*.

22. Confraternitates seorsim deponet Crucem sive signum quod prae se ferent, et se ordinatim disponent circa ambitum ecclesiae in plures circulos, si necesse fuerit; Crux Cleri locum sumet quo respondebit caput cadaveris; Regulares in unum pluresve circulos se disponent ante Confraternitates et Clerus secularis ante Regulares; Parochus consistet ad pedes cadaveris.

23. Dispositis ordine demonstrato Confraternitatibus et Clero, feretrum cum cadavere deponetur in media ecclesia et cantabitur *ñ. Subvenite Sancti Dei* etc. Qui sustinebunt intorticia seu candelas accensas, adstabunt a lateribus feretri, facie versa alter ad alterum.

24. Si distribuentur candelae Confraternitatibus et Clero, aderit unus aut duo clerici, vel etiam unus aut duo confratres, qui in limine ecclesiae, succedente processione, distribuent singulis candelam accensam, quae ab universis sustinenda erit accensa ad cantum Responsorii praedicti.

25. Notandum etiam erit, quod si cadaver erit laici hominis, statuendum est capite ad portam verso et pedibus ad Al-

(a) Improbandum est mos, vulgo receptus, in gyrum per compita duccendi cadavera sine causa ulla. Si domus esset proxima ecclesiae, licebit inire longiorem viam ut possit aequo modo explicari processio: animadvertendum tamen, ut omnis abusus declinetur.

tare; si fuerit Sacerdotis ponetur capite ad Altare, pedibus ad portam versis (a).

26. Responsorio absoluto, extinguentur candelae et de ecclesia discedent Confraternitates, Regulares et Clerus etiam secularis, remanentibus illis tantum, qui ad funus invitati fuerint, ut in capite sequenti. Prope cadaver, si celebrabitur funus postridie, unum vel duo lumina ardebunt.

27. In quibusdam ecclesiis, praesertim Cathedralibus, mos est exponendi cadavera non in media ecclesia, sed in aliquo Sacello laterali. Hoc casu quod notatum fuit relate ad Altare et portam, intelligi volumus de Altari Sacelli et de ingressu eiusdem.

DE FUNERE SUPER CADAVER

CAPUT IX.

1. **C**adaver exponetur in ecclesia super feretro seu lectica, exceptis Episcopis, Cardinalibus, Principibus imperantibus etc. qui exponentur super lecto funebri. Circa feretrum ardebunt convenienti numero cerei seu intorticia, ut videbitur haeredi; observanda tamen est lex seu consuetudo uniuscuiusque loci, relate ad conditionem defuncti, et curandum, ut sit debita distinctio iuxta personam, quam ipse gerebat in vita. Cerei sive

(a) Abusio est deportare cadavera curru vecta et sine interventu Cleri cum processione definita. In Statuto Cleri Romani a Summo Pont. Clemente XII. adprobati, num. 10. Appendicis insertum est edictum de mandato Clementis XI. quod vetat efferri cadavera in vehiculis.

Quod ad modum exponendi cadavera in ecclesia, privilegium est Sacerdotum tantummodo, ut collocentur capite ad Altare, pedibus ad portam versis, quod quidem privilegium, ut inhaerens *dignitati Sacerdotali*, non est extendendum ad laicos, quamvis praeminentiis et honoribus spectabiles, quos inter comprehenditur etiam ecclesiae Patronus.

intorticia imponentur candelabris ferreis de industria ad hanc rem elaboratis, nec fas est uti candelabris, quae adhibentur in altari vel ad ornatum ecclesiae: item vitabitur uti palliis, tapetis et pannis sericis ecclesiae ut his exornetur feretrum aut lectum funebre (a).

2. Peracta cadaveris ad ecclesiam deportatione, exponetur illud quo modo innuimus, et Parochus cum Clero suo, vel cum Clero, qui ab haeredibus invitabitur, initium faciet recitandi Officium pro defunctis. Clerus locum sumet in choro, et si forte chorus seu presbyterium non satis capax esset, poterit se disponere ad scamna posita in longitudinem circa feretrum, seu cadaver. Parochus indutus stola nigri coloris primum locum occupabit. Officii initium fiet a Vesperis (b) postea Matutinum cum tribus nocturnis et Laudes: antiphonae duplicabuntur et in fine Vesperarum et Laudum omittentur preces, videlicet psalmus *Lauda anima mea* etc. aut alter *De profundis* etc. Recitabitur oratio conveniens defuncto. Officium recitabitur tono choralis, vel etiam cantabitur iuxta consuetudinem cuiusque ecclesiae, aut circumstantias funeris plus minus solemnibus. Pro

(a) Cadaver, exponendum est in feretro; abusus est illud humi locare super lodice funerea seu panno nigro. Abusus etiam illa est feretro supponere basim seu fulcimentum, quo erigatur. Perspicua hac super re dispositio est Ritualis Romani quae declarata est in superiori relato Statuto Cleri Romani num. 12. Append. Haec abusus, generatim loquendo originem duxit ex avaritia seu sordido lucro illorum, qui mercede conducti, ecclesiae pro funeribus inserviunt. Licebit tamen feretro supponere pannum seu stratum nigri coloris ad ornatum et circumdare illud aliquo scamno nigro panno contacto, ut populus si forte affluat, a feretro submoveatur.

(b) Non est mirandum, si defendimus Officium defunctorum incipiendum esse a Vesperis. In hoc officio non est Vesperis statuta hora, idque eruitur e Caeremoniali Episcoporum lib. II. cap. 38. num. 16. ubi iubetur recitari pro Episcopo defuncto officium mortuorum, initium sumendo a Vesperis. Idque est notandum, quod hoc officium recitatur mane. Etiam Romae in exequiis Cardinalium pro cantu officii defunctorum mane quo expositum prostat cadaver, Vesperarum recitatione principium fit officii.

Caeremoniis servandis in officio seu cantato sive recitato, traditae regulæ sunt relativis capitibus lib. II.

3. Dum recitabuntur vel canentur Laudes, se parabit in sacristia Celebrans cum Ministris pro Missa solemnè de requie. Si cantabit Missam Parochus, vel numerus Cleri esset limitatus, induentur paramentis Missalibus post absolutam recitationem officii.

4. Missa cantabitur ritibus praescriptis cap. 10. lib. II. legetur illa quae notata est in Missali *in die depositionis* et in oratione ad illa verba *famuli tui* N. exprimetur nomen defuncti vel defunctae (a).

5. Post Missam fiet absolutio super cadaver ordine sequenti.

6. Postquam Celebrans ultimum Evangelium recitaverit, Diaconus ascendet in suppedaneum, se addet Celebranti a dexteris; et Celebrans, Diaconus ac Subdiaconus, facta simul ad Crucem reverentia, descendant a latere de Altari et directe procedent ad scamnum in latus Epistolae.

7. Interea prope abacum praesto erit clericus, qui sustinebit vasculum aquae sanctae cum aspergillo, thuriferarius cum thuribulo ac navicula et clericus alter, qui deferet Rituale vel Missale, in quo extet formula absolutionis.

8. A clericis delegatis accendentur Clero candelae, si pro Missa distributae illi fuerint.

(a) Advertatur quod in oratione non est omittendum verbum *hodie*. Quod ad additionem *fratris nostri*, iuvat hoc loco referre sententiam recentis eruditi scriptoris liturgiæ « Quum in aliquo sodalitiò, inquit, funus vel exequiae fiunt cuiuspiam, qui illi erat adscriptus, post nomen defuncti addi in oratione solet *fratris nostri* vel *fratrem nostrum*; sed error est hic admodum gravis et contra rubricam, quae praecipit solem, ut addatur *Sacerdotis* quum de Presbytero aliquo sermo est. Quamobrem quippiam aliud adiciere fas non est. Neque vero vocabulum *frater* latino sermone tribui potest homini eiusdem corporis seu societatis, qui potius appellandus esset *socius*, vel *sodalis*. Equidem omnes homines utpote ab eodem progenitore originem ducentes, fratres esse probe scio, Christiani autem peculiariter in Novo Testamento fratres appellantur, quippe qui per s. Baptismum in Iesu Christo renascuntur: verum id cum specialibus sodalitiis et congregacionibus nihil habet commune ».

9. Acolythy aderunt a lateribus scamni Celebrantis.

10. Ubi Celebrans cum Ministris ad scamnum devenerit, Acolythy detrahent Ministris manipulos, Caeremoniaris Celebranti detrahet planetam et manipulum eique imponet pluviale. Tam Celebrans, quam Ministri advertent, ne humeros vertant ad Altare.

11. Acolythy, postquam Ministros manipulis exuerint, accedent ad abacum et accipient candelabra. Subdiaconus accipiet Crucem processionalem et procedetur ad absolutionem super cadaver peragendam ordine sequenti:

12. Praecedent duo clerici cum thuribulo et cum vasculo qui vasculum deferēt, adstabit thuriferario dextrorsum. Subdiaconus gestans Crucem, medius inter Acolyths cum candelabris: qui de Clero sunt, bini manu sustinentes biretum et candelam accensam, quam dextera gestabit qui dextrorsum incedet, sinistra qui sinistrorsum. Digniores seu seniores incedent propiores Celebranti: ultimo loco ibit Celebrans cum Diacono a sinistris, et incedent capite cooperto ac sine candela (a). Clericus ferens librum incedet prope Celebrantem.

13. Clerici cum thuribulo et cum vasculo, Subdiaconus cum Acolythis, incedent ad sinistram cadaveris; Subdiaconus cum Acolythis consistent ad caput cadaveris; thuriferarius et alter cum vasculo redibunt ex parte adversa ad pedes cadaveris: Clerus consistet circa cadaver, divisus hinc et inde, dignioribus seu senioribus manentibus propius Celebrantem. Celebrans cum Diacono consistent ad pedes cadaveris adversum Crucem.

14. Quod si cadaver esset Sacerdotis ideoque depositum esset capite ad Altare, pedibus ad portam conversis, servabitur haec alia methodus, videlicet duo clerici cum thuribulo et vasculo, Subdiaconus cum Cruce et Acolythy cum candelabris, sequente Clero et Celebrante cum Diacono, incedent a dexteris cadaveris usque ad eius pedes. Quo quum venerint duo clerici

(a) Nulla rubrica praescribit, ut Celebrans et Diaconus sustineant candelam accensam in absolutione. Celebrans et Ministri candelam accensam sustinent uno die Purificationis beatae Virginis.

cum vasculo ac thuribulo, Subdiaconus et Acolythi procedent a sinistris cadaveris et redibunt ad caput eiusdem, ubi consistent Subdiaconus et Acolythi. Clerus autem ad pedes cadaveris quum venerit, dirimetur, post Crucem se disponens a lateribus feretri, manentibus propius Celebrantem dignioribus: Celebrans cum Diacono consistet ad pedes cadaveris contra Crucem: duo clerici cum vasculo ac thuribulo transibunt rursus a dexteris cadaveris, redibunt ad Celebrantem et consistent prope ipsum a dextris. Tam Subdiaconus et Acolythi, quam Clerus advertent ut se sistant circa feretrum convenienti ab illo distantia, ut locus detur Celebranti, qui cum Diacono debeat feretrum circumire, ut inferius tradetur.

15. Quum unusquisque suo loco constiterit, Diaconus et Celebrans caput bireto nudabunt, Diaconus biretum tradet Caeremoniario, Celebrans tradet Diacono et hic Caeremoniario.

16. Clericus librum sustinens, se sistet ante Celebrantem, salutabit eum, aperiet librum, quem ante ipsum Celebrantem sustinebit, qui iunctis manibus recitabit tono feriali orationem *Non intres* etc. Notandum, quod si cadaver esset mulieris, nulla facienda erit variatio in verbis *cum servo tuo*. In fine orationis a choro respondebit *Amen*. Clericus claudet librum, salutabit Celebrantem et recedet ad locum suum prope Celebrantem ipsum.

17. Cantores immediate incipient et prosequentur cantum Responsorii *Libera me, Domine* etc. Cantores ipsi canent *ŷ. Requiem aeternam* ad quem Celebrans nullum Crucis signum faciet versus cadaver, ut perperam faciunt nonnulli contra rubricarum praescriptionem.

18. Quum a cantoribus repetetur *ŷ. Libera me, Domine* etc. Diaconus reverebitur Celebrantem et transibit ad dexteram eius. Caeremoniarius attollet fimbriam dexteram pluvialis Celebrantis, cui se praesentabit thuriferarius ac thuribulum apertum obiiciet. Diaconus accipiet naviculam et incensum sine oculis ministrabit Celebranti. Celebrans incensum demittet in thuribulum cum formula usitata *Ab illo benedicaris* etc. et dextera benedicet illud. Thuriferarius claudet thuribulum, recipiet naviculam et redibit ad dexteram clerici vasculum sustinentis; hic

consistet a dexteris Diaconi et in promptu habebit aspersorium tradendum ipsi.

19. Cantores post responsum cantabunt *Kyrie eleison, Christe eleison* et *Kyrie eleison*. Celebrans elata voce ac tono statuto cantabit *Pater noster* et prosequetur submissa voce dicere una cum adstantibus. Diaconus accipiet aspersorium et ipsum tradet Celebranti, qui simul cum Diacono attollente eius fimbriam dexteram pluvialis, circumibit cadaver, ut ipsum aspergat, aspersionem autem incipiet a sinistris cadaveris, primo aspergens illud versus pedes, deinde versus medium postremo versus caput: postea reverebitur Crucem a Subdiacono sustentam et Diaconus genuflectet, nisi fuerit Canonicus et in sua ecclesia; prosequetur aspersionem a dextris cadaveris, primo versus caput, deinde versus medium, postremo versus pedes; advertet etiam ut aspersionem vel thurificationem peragat praeteriens, non vero usquam subsistens.

20. Reversus Celebrans ad locum ubi acceperit aspersorium, restituet ipsum Diacono, hic autem clerico, qui iam substinebat illud: thuriferarius tradet thuribulum Diacono; et Celebrans cum Diacono respective reverentiam vel genuflexionem ad Altare facient; tum Diaconus porriget thuribulum Celebranti, qui simul cum eo circumibit cadaver et adolebit illud eodem modo quo aspersionem confecerit.

21. Si cadaver esset Sacerdotis ullius, Celebrans et Diaconus omittent reverentiam vel genuflexionem ad Altare, eo quod alius hoc casu sit situs cadaveris.

22. Post incensationem Celebrans ad locum suum reversus, restituet thuribulum Diacono, hic autem thuriferario Duo clerici cum vasculo et thuribulo remanebunt quo loco erant. Diaconus accipiet a clerico librum et sustinebit illum ante Celebrantem, qui tono praescripto cantabit versiculos *Et ne nos* etc. et sequentes cum orationes *Deus cui proprium est.* etc. tono feriali, quae oratio nullam patitur unquam variationem, licet defunctus sit Sacerdos, ut monet Rituale (a).

(a) Diaconus librum sustinet ante Celebrantem, quia sic praescribit rubrica Missalis.

23. Si cadaver efferendum erit ad coemeterium, praesto aderunt lecticarii, qui deportabunt feretrum cum cadavere, ut inferius.

24. Completa praedicta oratione, si deportandum erit cadaver ad coemeterium proximum ecclesiae, duo clerici cum thuribulo et cum vasculo aquae sanctae discedent de loco suo et procedent ante Crucem.

25. Procedetur ad coemeterium eodem ordine ac supra de accessu ab Altari ad feretrum, et cadaver in feretro efferetur post Celebrantem. In transitu ab ecclesia ad coemeterium cantabitur a Clero antiphona *In paradisum* etc.

26. Quum processio ad coemeterium venerit, Clerus disponetur eodem ordine quo stabit in ecclesia. Feretrum cum cadavere deponetur aut in medio coemeterio aut prope sepulcrum, et hoc casu Clerus circa sepulcrum consistet ordine iam descripto.

27. Si sepulcrum non erit benedictum, Celebrans, ut eo venerit, ex libro quem sustinebit Diaconus, recitabit tono feriali orationem super sepulcrum (a) post quam, ministrante Diacono, demittet incensum in thuribulum cum solita formula *Ab illo benedicaris* etc. et cum benedictione. Postea Diaconus acceptum aspersorium porrigit Celebranti, qui asperget in medio, a sinistris, et a dextris suis primo cadaver, deinde sepulcrum; tum reddet aspersorium Diacono, et accepto ab eo thuribulo adolebit cadaver et sepulcrum eodem modo, quo asperserit.

28. Reddito thuribulo Diacono, Celebrans intonabit antiphonam *Ego sum* et immediate a cantoribus cantabitur *Benedictus*, quod alternatim a Clero canetur, cum *Requiem aeternam* in fine. Post canticum praedictum a cantoribus cantabitur integra antiphona *Ego sum resurrectio* etc.

29. Cantata praedicta antiphona, Celebrans alta voce cantabit *Kyrie eleison*, Clerus *Christe eleison*, Celebrans, *Kyrie eleison* et immediate *Pater noster*, reliqua ab omnibus dicentur

(a) Si coemeterium sit benedictum, non oportet facere benedictionem sepulcri, quamquam esset recens effossum.

secreto. Dum recitabitur *Pater noster*, Diaconus aspersorium tradet Celebranti, qui suo loco perstans asperget cadaver in medio, a sinistris et a dextris suis et restituet aspersorium Diacono, hic autem clerico vasculum sustinenti.

30. Diaconus accepto libro, se sistet ut supra ante Celebrantem eique sustinebit illum apertum. Celebrans tono feriali cantabit versiculos *Et ne nos inducas* etc. postea eodem tono orationem *Fac, quaesumus, Domine*, etc.

31. Dum canentur versiculi et oratio, duo clerici cum thuribulo et cum vasculo accedent prope Crucem, ut parati sint ad proficiscendum suo loco ante Subdiaconum.

32. Post orationem Diaconus, non claudens librum, recedet aliquantum versus sinistram Celebrantis, cui Caeremoniarius in hac actione attollet fimbriam dexteram pluvialis. Celebrans, responso a choro *Amen* post orationem praedictam, elevabit dexteram et Crucis signum faciens versus cadaver, dicet *Requiem aeternam* etc. Cantores cantabunt *Requiescat in pace*: Clerus respondebit *Amen* et Celebrans submissa voce adiiciet *Anima eius* etc. et eodem vocis tono a choro respondebitur *Amen*.

33. Diaconus librum claudet ac tradet clerico, a quo illum acceperit: sumet a Caeremoniario biretum et porriget Celebranti accipiet deinde biretum suum et transibit ad sinistram Celebrantis.

34. Celebrans, capite nudato, sine cantu intonabit antiphonam *Si iniquitates*, et caput bireto cooperiet, quod ipsum faciet Diaconus.

35. Proficiscetur immediate Crux cum Acolythis, praecedentibus clericis cum vasculo ac thuribulo, et sequente Clero Celebrante ac Diacono, ut supra, et revertetur ad sacristiam. In itinere recitabitur psalmus *De profundis* alternatim tono choralis, sed sine cantu.

36. Reversi Subdiaconus et Acolythis in sacristiam, subsistent in capite ipsius, facie ad ingressum versa; duo clerici cum thuribulo et vasculo subsistent a lateribus Acolythorum; Clerus ubi venerit in sacristiam, consistet a Cruce versus portam, se dividens in aditu ideoque duos ordines hinc inde efficiet, om-

nibus ad invicem conversis: Celebrans cum Diacono subsistent prope ingressum sacristiae, facie versa ad Crucem, in fine duorum ordinum Cleri. Diaconus et Celebrans detegent bireto caput. Celebrans repetet antiphonam *Si iniquitates* etc. post ipsam, facta ad Crucem a Diacono sustentam et ad Clerum reverentia, perget ad sacra paramenta deponenda (a).

37. Subdiaconus Crucem tradet clerico, qui ponet eam seorsim, se adiuget Celebranti et ipse quoque deponet paramenta simul cum Diacono. Clerici et Acolythi res, quas sustinebant, suas quisque deponent.

38. Postquam e Coemeterio Clerus discesserit, a vespillonibus dabitur cadaveri sepultura, si transactum erit legitimum tempus; sin minus, deponetur cadaver in aliqua cella huic rei destinata, quoad tempus illius sepeliendi erit.

39. Providebitur, ut sepulturae virorum diversae sint a sepulturis foeminarum, itemque puerorum et ecclesiasticorum. In inferendis in sepulturam cadaveribus curabitur, quoad fieri potest, ut laicorum cadavera sint pedibus ad Altare seu sacellum conversis, Sacerdotum autem collocentur capite ad Altare verso eodem modo quo exponuntur in ecclesia.

40. Quod si Coemeterium non esset ecclesiae contiguum aut proximum, vel cadaver sepeliendum esset in ipsa ecclesia servabitur methodus sequens:

41. Postquam Celebrans cecinerit orationem *Deus, cui proprium est misereri* etc. Clerus non discedet e loco quo erit circa feretrum, Omittetur cantare antiphonam *In paradisum* etc. benedictio sepulcri, aspersione ac thurificatio cadaveris et sepulcri, sed Celebrans immediate intonabit antiphonam *Ego sum* et peragetur functio ordine supra dicto (b).

42. Si Coemeterium longe aberit ab ecclesia, fieri non potest, ut Clerus cum Celebrante comitetur cadaver in absolute

(a) Post *De profundis* ut adiciantur versiculi et oratio, a Rituali non praescribitur.

(b) Si mos in ecclesia esset cantandi antiphonam *In paradisum*, quamquam cadaver ad Coemeterium non sit deportandum, licebit servare consuetudinem, ut respondit S. C. Rituum.

post Missam de requie. Quocirca ritus absolutionis complebitur in ecclesia et debito tempore cadaver ad Coemeterium deportabitur. Curandum, ut in deportatione unum vel duo lumina adsint, Sacerdos seu Parochus et clericus praecedens cum Cruce. In itinere a Parocho recitabuntur preces in suffragium defuncti, et depositum prope sepulturam cadaver aspergere poterit aqua benedicta, et orationem *Absolve* recitare. Id ipsum esset faciendum, si deportatio fieret ope alicuius vehiculi, quod licet contrarium sit legibus a Rituali praescriptis, tolerari tamen poterit si de longa et difficili agatur via et ubi absit modus facile deportandi cadavera super feretro.

43. Si qua de causa graviori recitari non posset totum officium, aut saltem nocturnum cum Laudibus, non omitteretur tamen cantare Missam nec facere absolutionem super cadaver ritu superius descripto.

44. Quod si propter solemnitatem incidentem ne Missam quidem de requie liceat celebrare, non omitteretur absolutio superius descripta, quae peragetur super cadaver statim ac deportatum erit in ecclesiam et cantatum fuerit *R. Subvenite* prescriptum in fine deportationis.

45. Tribus ultimis diebus maioris hebdomadae fiet quidem ritu statuto deportatio, sed abstinabitur a sonandis campanis et preces recitabuntur submissa voce. Item facienda erit absolutio super cadaver in ecclesia, sed privatim; videlicet quum minor erit in ecclesia fidelium concursus, et voce submissa. Licet officium defunctorum super cadaver recitare sed voce suppressa et sine cantu.

46. Ultimo loco notabimus, quod cantare Missam solemnem, praesente etiam cadavere, non licet die festo Epiphaniae, in Dominica Paschatis, in diebus Ascensionis, Pentecostes, SS. Corporis Christi, nativitatis S. Joannis Baptistae, S. Iosephi sponsi B. M. V. Ecclesiae Catholicae patroni, SS. Apostolorum Petri et Pauli, Assumptionis Beatae Virginis, omnium Sanctorum, Nativitatis D. N. J. C. et in festis Patroni, Titularis, Dedicacionis ecclesiae et tribus diebus ultimis maioris hebdomadae.

DE EXEQUIIS
IN DIEBUS TERTIO, SEPTIMO, TRICESIMO ET ANNIVERSARIO

CAPUT X.

1. **E**xequiae pro aliquo defuncto licebit praedictis diebus celebrare (a).

2. Integrum officium defunctorum cum Laudibus recitabitur, servando ritum duplicem, vel etiam unum nocturnum et Laudes ritu eodem. In fine Vesperarum et Laudum recitandae sunt preces, videlicet psalmus *Lauda anima mea*, aut *De profundis*, quamquam soleant recitari tria nocturna, quoniam sic iubentibus rubricis Breviarii et Ritualis, preces praedictae in die obitus tantum omittuntur. Oratio propria est dierum, quos supra nominavimus et notata est in Rituali (b).

3. Postea cantabitur Missa, quae in Missali notata est in *anniversario* cum oratione respectiva aut pro anniversario aut pro ceteris diebus praedictis et cum caeremoniis descriptis cap. 10. lib. II.

4. Post Missam fiet absolutio. Haec peragi poterit duplici modo vel ad tumultum in ecclesia erectum, vel prope Altare posita in pavimento lodice funerea, seu panno nigro extenso, vel parvo tumulo cooperto panno nigro, qui a Caeremoniali Episcoporum *lectica mortuorum* appellatur. Prima praescribitur a Rituali, altera a Caeremoniali praedicto.

5. Relate ad absolutionem secundo modo persolvendam, haec servabuntur. Praeparabitur seorsim lodix funerea seu pannus extendendus ante Altare vel parvus tumulus ibidem statthendus.

6. Postquam Celebrans compleverit recitationem ultimi **B-**

(a) Dies tertius, septimus, tricesimus et anniversarius computari possunt a die vel obitus, vel sepulturae.

(b) Quod ad recitandum officium unius aut trium nocturnorum, servabitur usus locorum et dispositio quoque testatoris.

vangelii, redibit in medium Altaris cum Subdiacono a sinistris, Diaconus se addet ad dextera eius et facta simul ad Crucem reverentia, descendet a latere de Altari et pergent ad scamnum, in quo ipsi sederint inter Missam.

7. Interea a clericis delegatis accendentur candelae Cleri si fuerint ei distributae. Duo alii clerici ante gradus Altaris super pavimentum explicabunt lodicem funeream seu pannum nigrum, vel eo deportabunt, exiguum tumulum panno nigro connectum.

8. Acolythi praesto erunt a lateribus scamni Celebrantis, et prope Altare aderunt etiam clericus cum vasculo aquae benedictae et clericus cum thuribulo.

9. Ad scamnum postquam venerit cum Ministris Celebrans, quin vertant humeros ad Altare, Ministri adiuvantibus Acolythi deponent manipulum, et Celebrans, adiuvante Caeremoniario, detrahet sibi manipulum et planetam atque induet pluviale nigri coloris. Acolythi ad locum suum prope abacum redibunt.

10. Celebrans cum Ministris ascendet a latere ad Altare et subsistet in cornu Epistolae, ut in introitu, et in angulo Altaris aderit Missale super cussino vel legili. Diaconus Celebranti adstabit a dextris in suppedaneo vel in gradu superiori, Subdiaconus adstabit Celebranti a sinistris in suppedaneo.

11. Incipietur statim a cantoribus *ñ. Libera me, Domine* quod prosequentur cantare usque ad finem. Dum responsorium cantabitur Clerus in choro considerit. Post *ꝝ. Requiem aeternam*, in quo Celebrans nullum faciet Crucis signum, ascendet ad Altare thuriferarius cum thuribulo et navicula. Celebrans convertetur ad thuriferarium; Subdiaconus accedet ad dexteram Celebrantis eique fimbriam dexteram pluvialis attollet: Diaconus accipiet naviculam et Celebranti ministrabit sine osculis incensum; thuriferarius praesentabit thuribulum apertum Celebranti, qui incensum in thuribulum demittet cum formula *Ab illo benedicaris* etc. et cum benedictione. Diaconus restituet naviculam thuriferario, qui de Altari descendens se adiunget clerico sustinenti vasculum et simul vadent ad alterum latus Altaris, idest Evangelii, et ante medium Altaris transeuntes facient ad Crucem genuflexionem.

12. Ad *Kyrie eleison* Clerus in choro consurgit. Post tertium *Kyrie* Celebrans conversus ad Missale cantabit elata voce *Pater noster* et continuabitur secreto. Postquam intonaverit, ut supra, *Pater noster*, veniet in medium suppedanei et se convertet ad tumulum seu pannum nigrum extensum ante Altare: Diaconus advertet prompte transire in cornu Evangelii ut ministret Celebranti. Ascendent ad Altare duo clerici cum vasculo et cum thuribulo. Diaconus manu sinistra fimbriam dexteram pluvialis Celebrantis attollet, et aspersorium acceptum dextera sine oculis tradet Celebranti, qui tumulum seu pannum asperget in medio, a sinistris et a dextris suis. Celebrans aspersorium restituet Diacono et hic clerico a quo acceperit. Diaconus thuribulum accipiet a thuriferario et tradet ipsum Celebranti, qui thurificationem, eodem modo quo aspersionem, exsequetur, et restituet thuribulum Diacono, qui reddet illud thuriferario.

13. Duo clerici cum vasculo et cum thuribulo descendunt de Altari et debita genuflexione in medio facta, redibunt ad abacum vel in sacrarium ibique relinquunt vasculum cum aspersorio ac thuribulum cum navicula.

14. Celebrans postquam asperserit et incensaverit, redibit iterum in cornu Epistolae ad Missale: Diaconus revertetur ad dexteram Celebrantis, qui cantabit ✠. *Et ne nos* etc. *A porta inferi* etc. cum reliquis versiculis et orationem *Absolve*, aut alteram quae recitata erit in Missa, ut rubrica Ritualis praescribit, sed cum conclusione brevi. Postea subiunget ✠. *Requiem aeternam* etc. et a cantoribus canetur *Requiescat in pace* ☩. *Amen*. Caeremoniale non praescribit, ut dicatur ✠. *Anima eius* etc. nec *De profundis* in reditu ad sacristiam, ideoque omittendum est utrunque. Clerus cum Celebrante et Ministris redibit in sacristiam methodo iam tradita pro aliis Missis solemnibus, excepto quod Ministri incedent a lateribus Celebrantis eique fimbrias pluvialis sustinebunt.

15. Altera methodus exsequendi exsequias super tumulum aut castrum doloris, praescribitur a Rituali Romano. In media ecclesia vel prope sacellum, in quo cantabitur Missa, erigetur tumulus aut castrum doloris plus minusve spatiosum iuxta con-

ditionem defuncti et exornabitur pannis nigri coloris et lodice funerea in summitate; licebit apponere stemmata gentilitia et alia insignia defuncto convenientia; circa castrum doloris disponentur congruenti numero cerei vel intorticia candelabris mortuariis infixæ, quæ toto saltem officii tempore ardebunt. **Notandum** autem, quod ad ornatum tumuli non fas est adhibere pannos sericos neque candelabra Altaris aut alia quæ Altaris propria sunt.

16. Cantabitur Missa de requie, ut superius num. 3. huiusce capituli traditum est. Sacro autem peracto, Celebrans cum Ministris in suppedaneo salutabunt coniunctim Crucem, descendunt a latere de Altari et pergunt ad scamnum sibi præparatum in parte Epistolæ.

17. A clericis interea designatis accendentur Cleri candelæ, si distributæ fuerint. Hoc tempore, Clerus sedebit. Praesto erunt aq̄d abacum duo clerici, alter cum thuribulo et navicula, alter cum vasculo aquæ benedictæ et aspersorio. Acolythi aderunt hinc inde a lateribus scamni Celebrantis.

18. Ubi Celebrans cum Ministris ad scamnum venerint, non vertentes tergum ad Altare, Ministri deponent manipulos, quos ipsis detrahent Acolythi et hi postea redibunt ad abacum, ex quo accipient candelabra. Celebrans, adiuvante Cæremoniaro, manipulum et planetam dimittet et induet sibi pluviale.

19. Parato Celebrante, Subdiaconus accipiet Crucem processionalem, medius accipietur ab Acolythis et procedetur ad tumulum seu castrum doloris hoc ordine:

20. Præcedent duo clerici cum vasculo et cum thuribulo, et primus incedet a dexteris secundi: sequetur Subdiaconus gestans Crucem processionalem, medius inter Acolyths, qui sustinebunt candelabra cum candelis accensis. Post Crucem procedent Clerus; ac si candelæ distributæ fuerint, qui incedet dextrorsum, candelam dextera sustinebit, qui sinistrorsum, sinistra: omnes altera manu gestabunt biretum, incedent bini et capite nudato. Ultimo loco ibit Celebrans cum Diacono a sinistris, uterque capite bireto cooperto et sine candela accensa. Prope

Celebrantem ibit Clericus sustinens Rituale aut Missale, in quo extet ritus absolutionis. Unusquisque antequam discedat ex Altari, faciet in medio reverentiam aut genuflexionem ad Crucem Altaris, excepto Subdiacono.

21. Duo Clerici cum vasculo et cum thuribulo, Subdiaconus et Acolythi transeuntes super sinistram suam pergunt ad pedes tumuli. Subdiaconus cum Acolythis ibi consistent, facie ad tumulum versa, quamvis exequiae celebrentur pro Sacerdote: duo praedicti clerici redibunt super dexteram suam versus caput tumuli. Clerus in principio tumuli dirimetur bifariam et in ordine disponetur secundum latera: Celebrans cum Diacono consistet in capite tumuli versus sinistram, seu versus partem Epistolae, ne directe vertant tergum ad Crucem Altaris. Clericus cum vasculo, alter cum thuribulo ac tertius cum libro adstantur Celebranti a sinistris eius (a).

22. Ut Celebrans cum Diacono venerint ad caput tumuli, Diaconus detegat caput et biretum dabit Caeremoniario, Celebrans et ipse, nudato capite, biretum tradet Diacono et hic Caeremoniario.

23. Cantores immediate cantabunt R: *Libera me, Domine* etc. Ad *Requiem aeternam* etc. qui ab iisdem cantoribus canetur, Celebrans nullum Crucis signum versus tumulum faciet, ut perperam solent quidam contra rubricarum praescriptionem. Post cantatum hunc versiculum, Diaconus, salutato Celebrante, se sistet a dexteris eius, ideoque animadvertet ad transeundum ante eum. Ad Celebrantem appropinquabit thuriferarius, qui naviculam tradet Diacono, exhibebit thuribulum Celebranti et Diaconus ipsi ministrabit incensum sine osculis.

(a) Probari non potest usus quibusdam in locis receptus, mittendi Subdiaconum cum Cruce et Acolythos cum candelabris ad pedes tumuli, dum interea pergit sedere Celebrans cum Diacono in suo scamno et Clerus in choro. Quum super tumulum facienda est absolutio, hac prorsus de causa defertur illuc Crux processionalis quia Celebrans cum Clero exire de choro et de presbyterio debet, ideoque Crux processionalis vice fungitur Crucis Altaris. Si de choro exeundum non esset, servari deberet ritus statutus a Caeremoniali Episcoporum lib. II. cap. 37. et sicut superius notatum est.

Celebrans incensum demittet in thuribulum, cum formula *Ab illo benedicaris* etc. et cum benedictione. Caeremoniarius interea fimbriam dexteram pluvialis eius attollet. Demisso in thuribulum incenso, thuriferarius claudet thuribulum, recipiet naviculam et redibit ad locum suum. Clericus cum vasculo appropinquabit ad dexteram Diaconi, adstantis dexteræ Celebrantis,

24. Post responsum cantabitur a cantoribus *Kyrie, Christe, Kyrie eleison*, quo cantato, Celebrans tono præscripto cantabit *Pater noster*. Diaconus accipiet aspersorium. Celebrans cum Diacono a dexteris de suo loco discedet, reverentiam ad Altare faciet, et Diaconus genuflexionem, accipiet a Diacono aspersorium et circumibit tumulum ut aspersionem peraget, initium faciens a sinistris suis. Primum aspersionis iactum faciet in eam partem tumuli, quæ respicit Altare, alterum in mediam, tertium in extremam quæ respicit Subdiaconum sustentantem Crucem: deinde Celebrans et Diaconus respective facient reverentiam vel genuflexionem ad Crucem a Subdiacono sustentam, et Celebrans peraget aspersionem in alterum tumuli latus, primum nempe iactum in extremitatem respicientem Subdiaconum, alterum in medium, tertium in partem quæ respicit Altare: notandum autem, quod in exsequendis aspersionibus non est subsistendum, sed faciendæ ipsæ sunt sine interruptione dum circumitur castrum doloris.

25. Reversus ad locum quo erat antea, tradet aspersorium Diacono, et hic clerico sustentanti vasculum. Diaconus accipiet thuribulum, et reversi Celebrans ac Diaconus in medium facient ad Altare respectivè reverentiam vel genuflexionem. Tum Diaconus thuribulum tradet Celebranti, qui tumulum seu castrum doloris adolebit quo modo asperserit; et reversus ad locum suum, thuribulum restituet Diacono, hic thuriferario.

26. Deinde Diaconus librum a clerico accipiet et sustinebit apertum ante Celebrantem, qui cantabit versiculos *Et ne nos* etc. et reliquos cum oratione *Absolute*, sive alteram de Missa tono feriali et cum brevi conclusione. Postea Diaconus, non clauso libro, recedet paullulum a latere et Caeremoniarius elevabit fimbriam dexteram Celebranti, qui attollet manum dexte-

ram versus tumulum et cantans *†. Requiem aeternam etc.* Crucis signum faciet versus illum. Cantores autem cantabunt *Requiescat in pace R. Amen.* Diaconus claudet librum et redibit ad sinistram Celebrantis, atque hoc modo functionis flet finis.

27. Clerus ordine alias innuto, redibit in sacristiam, et Celebrans facta ad Crucem et Clerum reverentia una cum Ministris sacra indumenta deponet (a).

28. Quod ad praedictas exequias illud est notandum, quod eas celebrare non licet diebus officii duplicis primae et secundae classis, in omnibus Dominicis et festis praeceptivis, ne illis quidem exceptis, quae ex indulto Pontificio abrogata essent, in vigiliis Natalis Domini et Pentecostes, in tota maiori hebdomada et in octava Epiphaniae, Paschatis, Pentecostes et SS. Corporis Christi.

29. Denique si forte exequiae celebrentur pro pluribus defunctis, monemus quod versiculi et orationes plurali numero sunt recitandae.

DE EXEQUIIS INFANTIUM

CAPUT XI.

1. **R**itus, quem Ecclesia Catholica pro funere infantium instituit, est potius festivus, quam luctuosus; quia quum moriantur in innocentiae statu, eorum animae ad beatificam Dei visionem statim admittuntur.

2. Parochus, nuntiata parvuli morte, cum iis quibus ille curae sit, conveniet de exequiis super cadaver faciendis ritu ab Ecclesia praescripto.

(a) In reditu ad sacristiam Rituale non praescribit, ut recitetur *†. Anima eius nec De profundis.* Quid ergo ex hoc erui potest? Quia, si recitetur *De profundis*, non amplius altera functio ab altera distinguitur. Inde colligitur, quod sacrae functiones a quibusdam diriguntur ad libitum et sine cognitione legum, quas Ecclesia singulis et universis praecepit.

3. Invitabuntur Confraternitates, Regulares et Clerus seu quidam sive omnes ex iis corporibus, ut funus comitentur. Adhibebitur feretrum puerorum funeri destinatum, quod exornabitur lodiculis et pannis sericis albi coloris. Neque deerunt lumina in deportatione, et statuentur, qui debeant illa deferre (a). Cadaver parvuli induetur vestibis albis, et spargetur floribus recentibus et herbis odoris, cum florea corona capiti imposita in signum integritatis carnis et virginitatis.

4. Hora praestituta congregabuntur in ecclesiam parochialem corpora illa, quae debent funus comitari; ac si interveniret Capitulum Cathedralis aut Collegiatae alicuius, congregabuntur in ecclesiam praedictam ibique aderit etiam Parochus.

5. Campanae non pulsabuntur more funerum, sed si pulsari solerent, pulsabuntur tantum in laetitiae argumentum.

6. Ordo, quo procedetur domum ad efferendum cadaver erit idem ac superius indicatus n. 14. cap. VIII. Notandum solummodo est, quod Confraternitates deferent suum proprium signum, nulla nota mortuaria distinctum; quod Crux ante Clerum gestabitur sine hasta (b) quodque Parochus supra superpellicem induet sibi stolam albi coloris.

7. Quum pompa funebris pervenerit domum defuncti, ascendet ad ipsam Parochus cum clerico deferente Rituale et vasculum aquae benedictae cum aspersorio: ascendet etiam qui delaturi erunt intorticia seu candelas accensas circum cadaver et qui deportare cadaver ipsum et locare super feretrum debent.

8. Rebus omnibus dispositis, Parochus a clerico accipiet aspersorium et asperget cadaver in medio, a sinistris et a dextris suis. Deinde recitabit antiphonam *Sit nomen Domini*; psallimum *Laudate, pueri, Dominum cum Gloria Patri* in fine et repetet antiphonam totam *Sit nomen Domini benedictum* etc.

9. Efferetur domo cadaver, locabitur super feretrum et

(a) In exequiis parvulorum non distribuntur neque accenduntur candelae a Clero et Confraternitatibus ad funus comitandum invitatis.

(b) Ritus deferendi Crucem sine hasta non caret mysterio, quemadmodum videre est apud scriptores liturgicos.

procedetur ad ecclesiam. In processione quae fiet a domicilio defuncti ad ecclesiam recta via, vel cum brevi diversione, si proxima ecclesiae esset domus defuncti, recitabitur psalmus *Beati immaculati in via* etc. cum *Gloria Patri* in fine, ac si tempus superesset, alteri tres psalmi *Laudate Dominum de coelis* etc. *Cantate Domino canticum novum, laus eius* etc. *Laudate Dominum in Sanctis eius* etc. cum *Gloria Patri* in fine huius ultimi psalmi.

10. Reversa ad ecclesiam processione, disponentur Confraternitates, Regulares et Clerus eodem modo ac in exequiis adulatorum num. 22, cap. VIII. et advertetur, ut clericus unus in promptu habeat thuribulum cum navicula, qui consistet prope alterum clericum sustinentem vasculum aquae sanctae cum aspersorio.

11. Deposito feretro cum cadavere in media ecclesia, Parochus vel unus cantorum intonabit antiphonam *Hic accipiet*, et Clerus alternatim cantabit psalmum *Domini est terra* etc. cum *Gloria Patri* in fine. Dehinc a cantoribus canetur tota antiphona *Hic accipiet* etc. Et haec antiphona completa, duo cantores cantabunt *Kyrie eleison*, Chorus respondebit *Christe eleison*, duo iidem cantores repetent *Kyrie eleison*. Parochus cantabit *Pater noster* et omnes hanc orationem prosequuntur secreto. Parochus, accepto a clerico aspersorio, asperget cadaver in medio, a sinistris et a dextris suis, quin circumbeat feretrum. Reddito autem aspersorio eidem clerico, cantabit tono feriali versiculos *Et ne nos inducas* etc, et orationem *Omnipotens et mitissime Deus* etc. tono etiam feriali.

12. Ordinabitur processio ad Coemeterium, si proximum erit ecclesiae, metodo tradita num. 13. cap. IX. Sin longe aberit ab ecclesia, peragentur exequiae in ecclesia ipsa.

13. Dum cadaver deportabitur ad coemeterium vel si non deportabitur, in ipsa ecclesia, Parochus aut unus e cantoribus intonabit antiphonam *Juvenes* et canentur tres psalmi *Laudate Dominum de coelis* etc. et reliqui, ut supra dictum est cum *Gloria Patri* in fine ultimi psalmi. Deinde cantabitur integra antiphona *Juvenes et virgines* etc.

14. Quum ad locum sepulturae ventum erit, vel in ecclesia ipsa Parochus cantabit *γ. Kyrie eleison etc.* cum reliquis in Rituali notatis, et orationem *Omnipotens sempiternus Deus etc.* tono feriali.

15. Thuriferarius exhibebit Parocho thuribulum apertum et alter clericus ministrabit incensum Parocho, qui ponet illud in thuribulum cum formula *Ab illo benedicaris etc.* et cum benedictione. Postea Parochus accipiet aspersorium et asperget cadaver in medio, a sinistris et a dextris suis eodemque modo sepulturam, si proxima erit feretro, deinde restituto aspersorio et accepto thuribulo, adolebit, ut supra, cadaver et sepulturam.

16. Clerus redibit a coemeterio ad ecclesiam, vel a media ecclesia, ubi completus erit ritus, procedet ad Altare primum: Parochus aut cantor intonabit antiphonam *Benedicite* et alternatim cantabitur canticum *Benedicite omnia opera etc.* quo absoluto, repetetur in cantu antiphona *Benedicite Domino etc.* Post antiphonam Parochus stans ante Altare cantabit *Domine vobiscum* et orationem *Deus, qui miro ordine etc.* tono feriali.

17. Clerus ordine debito redibit in sacrarium, et cadaveri sepultura dabitur in sepulcro parvulis attributo (a).

Barchinonen. Episcopus Barchinonen. petiit declarari: an permittendus sit usus inveteratus in sua dioecesi, quod praesente cadavere, loco Missae de requie dicatur Missa Angelorum in paramentis albis? Et S. C. respondit: *nullo modo permittendum, sed omnino prohibendum.* Die 21 Junii 1632.

(a) Parvulorum exequiae peragendaes sunt quo ordine in hoc capite notavimus; sequenti enim sumus ordinem Ritualis. In iis neque expositioni, nec celebrationi Missae locus est. Non est locus expositioni, siquidem ea fit pro adultis in hunc finem, ut per officii recitationem, per celebrationem Missae et absolutionem, animae eorum fruatur suffragiis in delictorum suorum expiationem. Non est locus celebrationi Missae, quia parvuli suffragiis non egent: et gravis etiam esset error celebrare Missam votivam Angelorum, quae nullam relationem cum pueris habet, sed instituta est in honorem Angelorum, qui purissimi Spiritus sunt, et nunquam humanam naturam habuerunt nec habebunt. Quamobrem curae erit Episcopo invigilare, ne abusiones tam indecorae invehantur.

Hispalen. Pro parte Didaci Diaz de Escobar Presbyteri et Magistri Caeremoniarum Ecclesiae Hispalensis supplicatum fuit apud S. R. C. an sustinendi sint mores infrascripti, vide licet (omissis).

5. In funeribus, etiamsi defunctus parvulus sit, fit officium de adultis et Missa votiva de Angelis, unica oratione in duplicibus et Dominicis. Rogatur, an possit hoc sustineri?

Et eadem S. C. respondit — Consuetudines, seu ut melius dicam, abusus omnes expositi, uti repugnantes rubricis et expositorum opinionibus, tolli omnino debent. Non sunt enim laudabiles, imo scandalosae, iis maxime, qui amant observantiam honorum rituum. — Et ita declaravit, decrevit, atque praefata omnino tolli mandavit. Die 16. Ianuarii 1677.

Camerinen. Petro Riposati terrae Plebis Faveriae Plebano Dioecesis Camerinenensis pro declaratione infrascript. dubior.

1. An liceat in exequiis parvulorum, praesente, vel non praesente cadavere, cantare Missam solemnem, vel dicere Missam planam votivam de Angelis?

Et S. R. C. censuit respondendum — Ad L. Servetur rubrica Ritualis Romani. Die 23 Martii 1709.

DE MATRIMONIO CELEBRATO ANTE PAROCHUM
SIVE ALTERUM SACERDOTE M AB EO
VEL AB EPISCOPO ORDINARIO DELEGATUM,
CUM NUPTIARUM BENEDICTIONE

CAPUT XII.

1. **P**ro celebratione Matrimonii et benedictione nuptiarum praeparabitur super Altari calix cum purificatorio etc. et collocabitur in medio, ut in principio Missae. Super patenam autem ponentur binae particulae pro Communione Sponsorum. In eodem Altari statuatur Missale cum signaculis ordinatim dispositis. In latere Epistolae aderit vasculum aquae benedictae cum aspersorio, pellicula cum annulo tradendo sponsae et Rituale. In latere Evangelii praeparabitur manipulus pro Celebrante: super abaco praeter ampullas etc. aderit tobalea linea expandenda pro Communione.

2. Parochus vel alius Sacerdos ex eius mandato, induetur in sacristia vestibus sacerdotalibus pro celebranda Missa, excepto manipulo. Color paramentorum congruet officio, quod celebrabitur et nisi eo die vetitum sit legere Missam pro sponso et sponsa, ut docebitur inferius, adhibebitur color albus.

3. Paratus, ut supra, Parochus capite bireto operto et iunctis manibus adibit ad Altare, praecedente clerico superpellicio induto.

4. Parochus ante Altare nudabit caput, biretum tradet Ministro, reverentiam ad Crucem vel genuflexionem faciet, si custodietur ibi SS. Sacramentum, conscendet suppedaneum in medium et se convertet ad populum. Clericus seu Minister, deposito bireto super abaco, ascendet ad Altare ad sinistram Parochi eique sustinebit Rituale.

5. Sponsi se sistent ante Altare, mulier adstabit sinistrae viri; geniculabunt in extremitate anteriore suppedanei, vel su-

per gradu superiore Altaris. Memoranda est primum eis in habitu et in incessu modestia, quae Sacramento debetur; si forte uterentur chirothecis, deponent eas antequam accedant ad Altare: simul tum Sponsis adibunt ad Altare etiam duo praestituti testes, iam noti Parocho, qui consistent pedibus prope Sponsos.

6. Parochus interrogabit sponsum hac formula, quam proferet vulgari sermone — *N. vis accipere N. hic praesentem in tuam legitimam uxorem iuxta ritum Sanctae Matris Ecclesiae?* — Sponsus elata voce ut intelligi possit a Parocho et testibus, respondebit — *Volo* —. Tum Parochus interrogabit sponsam, dicens — *N. vis accipere N. hic praesentem in tuum legitimum maritum iuxta ritum Sanctae Matris Ecclesiae?* Sponsa respondebit elata voce, ut supra, — *Volo* —.

7. Tunc Parochus eos iubebit dexteram iungere dextrae, seu alterum alterius tenere dexteram dum ipse dicit *Ego coniungo vos in matrimonium* et faciens dextera signum Crucis versus ipsos subiunget *In nomine Patris* ☩ *et Filii et Spiritus Sancti. Amen.* Clericus tradet aspersorium Parocho, qui asperget illos in medio, a sinistris et a dextris suis; ac restituet aspersorium clerico.

8. Parochus conversus ad Altare benedicet anulum, dicens versiculos et orationem in Rituali notatam, post quam recipiens aspersorium a clerico asperget anulum in formam Crucis, dicens submissa voce *Asperges me* etc. Accipiet anulum; se convertet ad sponsum eique anulum tradet; sponsum illum inducet in digitum annularem sinistrae manus sponsae et Parochus dicit *In nomine Patris* etc. faciens dextera signum Crucis. Postea Rituale ante eum sustinente clerico, dicit *Confirma* etc. cum oratione *Respice* etc.

9. Post orationem sponsi consurgent et descendent ad balastrum ut assistant divino Sacrificio. Clericus manipulum imponet Celebranti; et vasculum, Rituale ac pelliculam, quae erant super Altari, ad abacum referet.

10. Parochus de Altari descendet et Sacrum exordietur, quod peraget usque ad *Pater noster* inclusive. Responso a Mi-

nistro *Sed libera nos a malo*, respondebit *Amen* submissa voce, genuflectet ad Sacramentum et se convertet versus cornu Epistolae, ne tergum vertat Sacramento. Sponsi redibunt ante Altare ibique geniculabunt; Minister accipiet Missale et sustinebit ipsum ante Parochum, stans prope sinistram eius. Parochus iunctis manibus recitabit orationem *Oremus. Propitiare, Domine* etc. et alteram *Oremus. Deus, qui potestate virtutis tuae* etc. quibus completis, sponsi ad locum suum redibunt; Parochus autem se convertet ad Altare, genuflectet et Missam prosequetur ad orationem *Libera nos* etc. Minister Missale reponet super legile vel pulvillum.

11. Postea Parochus sacram Eucharistiam administrabit sponis ad balastrum stantibus, et ante eos a Ministro expandetur mappula.

12. Post Communionem Parochus prosequetur Sacrum usque ad *Benedicamus Domino*, seu ad *Ite Missa est* et priusquam dicat orationem *Placeat* stabit conversus ad populum et rursus sponsi se sistunt ante Altare. Parochus super eos dicet orationem *Deus Abraham* etc. postea brevi sermone eosdem monebit quomodo suggerit rubrica Missalis. Accepto autem a clerico aspersorio, asperget ipsos modo iam notato.

13. Sponsi redibunt ad locum suum, et Parochus ad Altare conversus dicet orationem *Placeat tibi* etc. ac Missam complebit.

14. Ex decisionibus in hanc rem editis e S. Rituum Congregatione, potest celebrari Missa *pro sponso et sponsa* quibuslibet diebus, exceptis Dominicis, festis praeceptivis (inter quae numeranda illa quoque sunt, quibus observantia fori abrogata est ex indulto Pontificio) et diebus quibus occurrit officium de ritu primae aut secundae classis. Hisce diebus recitabitur Missa de festo cum commemoratione *pro sponso et sponsa*. Inter dies exceptos adscribendi etiam sunt dies octavae de Epiphania, vigilia et tota octava Pentecostes et octava etiam integra de festo SS. Corporis Christi, ubi celebretur cum privilegio ad instar Epiphaniae. Relate ad Missam *pro sponso et sponsa*, quando erit dicenda, omittetur in ipsa *Gloria in excelsis* et

Credo, dicentur secunda ac tertia oratio, ut praescribunt in Missis votivis generales Rubricae Missalis tit. VII. num. 3. *Benedicamus Domino* in fine et Evangelium s. Joannis *In principio* etc. Quod si recitanda erit Missa respondens officio, advertatur quod oratio *pro sponso et sponsa* non est iungenda sub unica conclusione cum prima oratione, sed recitanda post omnes orationes, seu commemorationes a rubrica praescriptas et ante collectas a superiore imperatas.

15. Si mulier fuerit vidua, omittetur nuptiarum benedictio sive orationes post *Pater noster* et ante benedictionem in Missa.

16. Si qua de caussa a superiore approbata Matrimonii functio celebranda esset primis horis nocturnis, Parochus induet sibi superpelliceum et stolam albi coloris, eaque omnia exsequetur, quae superius tradita sunt usque ad celebrationem Missae.

17. Ritus hic, in quibus locis nullus alius legitime inventus erit, ex eo quod praescribit Sacrum Concilium Tridentinum, prorsus observabitur.

DE BENEDICTIONE PRIMARII LAPIDIS NOVAE ECCLESIAE.
A SACERDOTE EX MANDATO EPISCOPI PERAGENDA

CAPUT XIII.

1. **P**ostquam Episcopus ea omnia constituerit, quae opus sunt ad novae ecclesiae aedificationem, Sacerdos ab eo delegatus, quo loco erigendum erit Altare primarium, ponet vel poni iubebit Crucem ligneam maioris formae, ut conspici possit.

2. Substruentur fundamenta, vel etiam lineis describetur eorum locus.

3. Quandoquidem in substructionibus ipsis statuenda sit petra fundamentalis, fossio fiet quo loco ipsa erit collocanda, videlicet in angulo dextero absidae, qui locus respondet lateri Evangelii Altaris primarii.

4. Fundamenta effossa cingentur munitiōibus, ne quod gravius incommodum accipiatur.

5. Praeparabitur lapis ex omnibus partibus perfecte quadratus qui palmi amplitudinem aequet, ponendus in fundamentis. Lapis iste non erit pumice expolitus, sed ferme rudis, ut in ipso possit Sacerdos cultro effingere Crucem.

6. Fiet etiam arcula lapidea cum operculo a latere claudendo, intra quam ponetur lapis seu petra supradicta. In parte superiori arculae inseretur annulus ferreus, ut demitti possit in fundamenta. Intra arculam istam includi poterit aliquod numisma ac tubus vitreus cum pergamena scripta, quae memoret actum.

De rebus praeparandis

7. Si quis locus proximus ac decens erit, ubi se parare possit Sacerdos, disponetur ad hanc rem, secus Sacerdos se parabit ibidem ubi functio erit peragenda.

8. Ante Crucem pridie positam in loco designato pro Altari maiore, praeparabitur tapetum et super ipso ex una parte abacus albo mantili coopertus, in quo disponentur res necessariae ad functionem, videlicet vas seu concha decens cum aqua benedicenda, aliquantulum salis in pelvicula; vasculum ad hauriendam aquam benedictam; aspergillum ex hyssopo; mantile; lapis fundamentalis extra arculam praedictam; paullum gypsi triti in lance ad obturandum operculum arculae si opus fuerit; culter vel aliud ferrum acutum cum manubrio decenti ad signum incidendum in lapide; resticula longa liganda arculae ad demittendum lapidem in fundamentum; Rituale; pluviale cum stola albi coloris, cingulum, alba, amictus pro Celebrante, bina intorticia et superpellicea pro clericis.

9. Prope abacum Crux hastilis cum basi et legile maioris formae cum Rituali pro cantoribus.

10. Quo loco ponendus erit primarius lapis, aderit calx cum lateribus, ut immediate possit ipsa petra obstrui muro.

11. Praeter Celebrantem, adesse debent clerici, qui respe-

ctive sustineant Crucem, intorticia, vasculum aquae sanctae et duo qui assistant Celebranti, duo qui deferant lapidem ad fundamentum, cantores aliquot superpellicio induti, et coementarii sacco induti, qui lapidem muro occludant.

12. Functio haec peragi poterit quacumque die et quavis hora, quum post ipsam praescripta non sit celebratio Missae.

In functione.

13. Hora statuta Clerus cum Celebrante congregabitur in locum functionis, vel eo, ubi parata erunt sacra indumenta. Quisque clericus induet sibi superpellicium supra vestem talarem. Celebrans adiutus a duobus clericis, qui assistant ei etiam in functione, induetur amictu, alba, cingulo, stola in pectore decussata et pluviali, ac bireto caput operiet.

14. Duo clerici accendent intorticia et alter accipiet Crucem processionalem.

15. Si Celebrans cum clericis se paraverit in ipso functionis loco, clerici cum Cruce et intorticiis se sistent ad abacum prope tapetum, neque unquam de loco illo discedent, quum non adsit Altare cum Cruce.

16. Si sacra indumenta alibi praeparata essent, Celebrans capite bireto cooperto, praeunte Cruce cum intorticiis, tum Clero, omnibus incedentibus binis, accedet ad locum functionis.

17. Clerici cum Cruce et intorticiis se sistent prope tapetum, ut supra, Celebrans autem super tapeto, facie ad locum versa quo respondebit Altare maius, et clerici circa eum, vel iuxta abacum, secundum eorum officia.

18. Celebrans capite nudato stans prope abacum, benedicet aquam et salem benedictione communi.

19. Completa aquae benedictione, clericus huic rei delegatus, extrahet eiusdem aquae vasculum unum, accipiet aspergillum hyssopi et subsistet prope dexteram primi assistentis Celebranti.

20. Celebrans, benedicta aqua, veniet ante Crucem ligneam pridie positam quo loco designatum erit Altare primarium.

21. Clerici cum Cruce et intorticiis perstabunt loco suo.

22. Quum Celebrans venerit ad locum praedictum, cantores intonabunt antiphonam *Signum salutis* eamque prosequentur canendo cum psalmo *Quam dilecta* etc.

23. Interea primus assistens acceptum aspergillum hyssopi a clerico sustinente vasculum, porriget cum osculis Celebranti.

24. Celebrans aspergillum praedictum immerget in aquam benedictam et asperget illam terrae partem, in qua statuta erit Crux lignea, deinde aspergillum restituet assistenti et hic clerico.

25. Cantato a cantoribus post psalmum praedictum *Gloria Patri*, Celebrans manens quo loco aspersionem fecerit, recitabit orationem *Oremus. Domine Deus* etc. et in ipsa nominabit Sanctum, vel Sanctos, in quorum honorem nova ecclesia dedicabitur.

26. Post orationem Celebrans accedet ad abacum et benedicet primarium lapidem, recitans versiculos et orationem in Rituali praescriptam.

27. Post lapidis benedictionem, assistens, praebabit Celebranti aspergillum, quo Celebrans lapidem asperget.

28. Postea idem assistens, recepto aspergillo, tradet Celebranti cultrum, quo ipse lapidem signabit in singulis partibus, triplicem Crucem unam post aliam imprimens in loco eodem et dicens *In nomine Patris* etc. ut in Rituali. Duo clerici lapidem convertent, ut Celebrans eum possit signare undequaque.

29. Assistens recipiet cultrum a Celebrante, qui dicet orationem *Oremus. Benedic, Domine* etc.

30. Absoluta lapidis benedictione, Celebrans geniculabit super tapetum, conversus, ut antea, ad locum Altaris primarii et cum eo congeniculabunt omnes circumstantes, exceptis tribus clericis cum Cruce et cum intorticiis.

31. Duo cantores cantabunt Litanias, ad quas respondebunt adstantes.

32. Interea coementarii praeparabunt coementum, quo obstruendus erit lapis praedictus.

33. Completo Litaniarum cantu, assurgat Celebrans et ceteri cum eo.

34. Celebrans intonabit antiphonam *Mane surgens Iacob*, quae canetur cum psalmo *Nisi Dominus aedificaverit domum etc.*

35. Inter haec claudetur lapis intra arculam et includetur etiam pergamena cum aliis monumentis et operculum obturabitur gypso et in summitate arculae alligabitur praedicta resticula, qua demitti possit in fundamentum.

36. Cantato a cantoribus psalmo supradicto cum *Gloria Patri*, duo clerici accipient lapidem eumque deferent ad locum ex quo demittendus erit in fundamentum. Celebrans cum assistentibus sequetur eos et cum ipsis clericus ferens vasculum aquae benedictae et aspergillum.

37. Quum ventum erit ad fundamenti locum, Celebrans demittet lapidem, cui detrahetur resticula, postquam fundum attigerit. Tunc Celebrans recitabit formulam *In fide Iesu Christi etc.* deinde eum asperget aqua benedicta, recitans simul cum assistentibus antiphonam *Asperges me etc.* cum toto psalmo *Miserere mei, Deus etc.*

38. Coementarii statim desuper iniciient calcem et coementum in lapidem benedictum eumque ita cooperient, ut nequeat amplius dimoveri loco.

39. Celebrans intonabit antiphonam *O quam metuendus est*, quae a cantoribus cantabitur cum psalmo *Fundamenta eius etc.*

40. Celebrans, accepto ab assistente aspergillo, circumibit fundamenta aperta vel saltem designata novae ecclesiae aspergens illa aqua benedicta. Aspergionem inchoabit a dextris suis ex ipso loco, quo posuerit primum lapidem.

41. Post aspergionem reversus quo loco erat a principio, restituet aspergillum assistenti, et cantato a cantoribus *Gloria Patri* post psalmum ac repetita antiphona cantata, Celebrans conversus, ut antea, cantabit *Oremus*, assistens a dexteris *Flectamus genua* (omnesque, excepto Celebrante, genuflexionem facient) et assistens a sinistris *Levate*, tum Celebrans cantabit orationem *Omnipotens et misericors Deus etc.* atque immediate alteram orationem *Deus, qui ex omnium etc.* non praemittens consuetum invitamentum *Oremus*.

42. Hac oratione explicit huiusce ritus exsecutio et quo ordine superius traditum est, sacra paramenta deponentur.

DE BENEDICTIONE NOVAE ECCLESIAE
VEL PUBLICI ORATORII
A SACERDOTE EX EPISCOPI MANDATO EXSEQUENDA

CAPUT XIV.

1. **A**bsoluto novae ecclesiae aedificio, priusquam in ea celebrentur officia divina et s. Sacrificium, oportet ut ab Episcopo rite dedicetur. Sed quoniam potest interdum contingere, ut quadam legitima de caussa nequeat peragi statim dedicatio, simulque in templo recens exstructo celebrare divina necesse sit, idcirco prolatando in tempus opportunius dedicationem, negotium alicui Sacerdoti ab Episcopo dabitur exsequendi ecclesiae illius benedictionem. Haec functio perficietur quemadmodum in Rituali praescribitur, sequenti ratione, matutino tamen tempore, quia complebitur cum sacrificio Missae.

De rebus praeparandis.

2. Ecclesia quocumque prorsus ornamento carebit, itemque omnia eius Altaria.

3. In sacrario praeparabitur pluviale albi coloris cum stola simili, cingulum, alba, amictus et biretum pro Celebrante: numerus superpelliciorum, qui satis sit pro Clero huic functioni interfuturo; Crux hastilis cum duobus intorticiis; candelabra cum candelis, Crux ac tobaleae et reliqua ornamenta pro unoquoque Altari; tapetum saltem pro Altari primario: omnia quae opus sunt ad Missam lectam, celebrandam post benedictionem; ac si ecclesia gaudebit iure, seu privilegio custodiendi SS. Sacramentum, praeparabitur etiam pixis cum particulis consecrandis in ipsa Missa et reponendis in tabernaculo seu ciborio;

vasculum aquae benedictae cum aspergillo ex hyssopo; alia quantitas aquae benedictae, qua impleantur fontes lustrales, seu vasa posita ad fores ecclesiae post completam benedictionem; Rituale pro Celebrante et Rituale cum notis musicis, vel Pontificale pro cantoribus.

4. Praeter Celebrantem aderunt etiam tres clerici pro Cruce et intorticiis sustinendis, alter clericus pro vasculo aquae sanctae, alter cum Rituali pro Celebrante, duo Sacerdotes vel etiam clerici, qui Celebranti assistant et aliquot cantores.

In functione

5. Hora praestituta coibunt in sacrarium Celebrans et clerici: isti sibi induent superpelliceum, Celebrans autem, adiuvantibus suis assistentibus, induetur amictu, alba, cingulo, stola in pectore decussata, pluviali albi coloris et caput bireto cooperiet.

6. Praeibit clericus cum vasculo aquae benedictae et aspersorio, tres post eum alii clerici cum Cruce hastili et intorticiis, Clerus, et omnes incedent bini, tum alter clericus ferens Rituale, postremo Celebrans medius inter duos Sacerdotes vel clericos, suos assistentes: exhibunt de ecclesia cumque ipsis totus populus, qui admittendus non erit in ecclesiam, nisi quum completus fuerit actus benedictionis.

7. Crux cum Acolythis consistet a sinistra ingressus extra portam principalem, clericus cum vasculo iuxta primum assistentem, Celebrans contra portam ecclesiae, et Clerus in ordinem disponetur apud Celebrantem, omnes ad ecclesiam conversi.

8. Porta ecclesiae erit aperta.

9. Celebrans deponet biretum, et stans recitabit orationem *Actiones nostras* etc. Deinde intonabit antiphonam *Asperges me*, quam prosequentur cantores cum toto psalmo *Miserere mei Deus* etc.

10. Celebrans, intonata antiphona, accipiet aspergillum a primo assistente, et asperget externos ecclesiae muros in summitate et versus fundamenta, incipiens a dextris suis. Haec

actio complebitur a Celebrante, comitato a suis assistentibus et clerico ferente vasculum aquae benedictae. Celebrans dum asperget muros, recitabit *Asperges me, Domine* etc. Ceteri omnes suo loco manebunt.

11. Si ecclesiam circumiri libere non possit, observentur, quae trademus in ritu de Dedicatione ecclesiae lib. VII. cap. 17.

12. Reversus ante portam ecclesiae Celebrans aspergillum restituet primo assistenti, et praesto erit clericus praebiturus Rituale Celebranti.

13. Completo a cantoribus cantu psalmi *Miserere* cum *Gloria Patri* etc. et repetita antiphona a cantoribus, Celebrans conversus ad portam ecclesiae cantabit *Oremus*, assistens a dexteris *Flectamus genua* (et omnes genuflectent uno genu, excepto Celebrante), alter assistens a sinistris cantabit *Levate*, et omnes assurgent, postea Celebrans subiunget orationem *Domine Deus, qui licet* etc. in qua Sanctus Patronus ecclesiae suo loco nominabitur.

14. Post orationem cantores duo intonabunt Litanias, ad quas respondebit Clerus in ecclesiam ingrediens ordine demonstrato ab initio.

15. Quum in ecclesiam introiverit Clerus consistent ante Altare primarium omnesque geniculabunt ante ipsum exceptis clericis sustententibus Crucem et intorticia, qui consistent prope latus Evangelii. Hoc tempore clericus, cuius officium ferre vasculum aquae benedictae, alteram aliquantulam infundet, si necesse fuerit.

16. Post versiculum *Ut omnibus fidelibus* etc. Celebrans unus assurgit ac benedicit ecclesiam, dicens *Us hanc ecclesiam* etc. postea rursus genua submittet, et cantores resument ac complebunt Litanias.

17. Completo Litaniarum cantu, assurgit Sacerdos et cantabit *Oremus* (assistentes *Flectamus genua* etc.) et orationem *Praeveniat nos* etc.

18. Post orationem Celebrans geniculabit paullo longius ab Altari et cantabit *Deus, in adiutorium* etc. et cantores respondebunt *Domine, ad adiuvandum* etc. Celebrans assurgit,

cantabit *Gloria Patri* etc. et chorus seu cantores respondebunt *Sicut erat* etc.

19. Celebrans cantabit *Oremus* (assistentes *Flectamus genua* etc.) et orationem *Omnipotens et misericors* etc.

20. Post orationem Celebrans intonabit antiphonam *Benedic, Domine*, quam cantores prosequentur cum psalmis *Ad Dominum cum tribularer: Levavi oculos meos in montes: Laetatus sum* et in fine uniuscuiusque psalmi cantabitur *Gloria Patri*.

21. Intonata antiphona, Celebrans accipiet aspergillum ab uno assistentium, et simul cum ipsis cumque clerico sustinente vasculum aquae sanctae circumibit interiorem ecclesiae ambitum, aspergens muros sursum et deorsum versus. Aspersione inchoabit a latere Evangelii Altaris primarii et in ipso aspersione actu recitabit versiculum *Asperges me, Domine* etc.

22. Peracta aspersione, Celebrans redibit ante Altare maximum et restituet aspergillum assistenti, et hic clerico, qui cum vasculo referet illud in sacristiam.

23. Completo psalmorum cantu et repetita a cantoribus antiphona, Celebrans cantabit *Oremus* (assistentes *Flectamus genua* etc.) et orationem *Deus, qui loca* etc.

24. Post orationem, praeunte Cruce, ordine supradicto Clerus et Celebrans revertentur in sacristiam.

25. Admittetur populus in ecclesiam; Sacrista cum clericis ornabunt Altaria; cereos et lampades accendent; aqua benedicta infundetur in fontes lustrales ad fores ecclesiae et interea Celebrans in sacristia deposito pluviali, manipulum et planetam induet.

26. Rebus omnibus rite ordinatis, Celebrans exhibit e sacratio et celebrabit Missam, quae erit de officio illius feriae, si inciderit in diem privilegiatum, vel de Sancto cuius nomini dicata ecclesia est.

27 Juvat adducere decisionem S. Rit. Congr.

Ad dub. 10. Potestne Episcopus vel per se ipsum, vel per alium sacerdotem benedicere oratorium monialium S. Augustini, quae, destituto earum conventu, vitam degunt in quadam domo, ut possint sacramenta Confessionis et sacrae Eucharistiae recipere, cum absque clausura vivant?

Resp. Negative, cum oratoria privata numquam benedicantur ritu praescripto in Rituali Romano pro publicis oratoriis. Die 11. martii 1820.

DE RECONCILIATIONE ECCLESIAE NONDUM CONSECRATAE
CUM COEMETERIO EXSEQUENDA A SACERDOTE

CAPUT XV.

1. **E**cclēsia reconcilianda spoliari debet omni ornamento in suis Altaribus, et SS. Sacramentum iam amotum ab ipsa erit.

De rebus praeparandis.

2. In sacristia praeparabitur amictus, alba, cingulum, stola, pluviale albi coloris et biretum pro Celebrante; Crux hastilis cum binis intorticiis; superpellicea sufficienti numero pro Clero; vasculum aquae benedictae cum aspergillo ex hyssopo; altera quantitas aquae benedictae rursus infundenda in vasculum, quum opus erit, et ad implendos fontes lustrales ad fores ecclesiae; Rituale; ea omnia quae ad Missam celebrandam necessaria sunt, cum paramentis congruentibus colori officii; candelabra cum cereis, Cruces, tobaleae, tapeta et reliqua ornamenta Altarium; pixis cum particulis in Missa consecrandis, si in ecclesia custodiendum erit SS. Sacramentum nisi asservetur in aliquo sacello recondito in sacristia vel alibi; pontificale quo utantur cantores.

3. Functio haec peragenda est quicumque sit dies; matutino tamen tempore siquidem complenda erit cum celebratione Missae.

4. Curandum autem est, ut circumiri ecclesia libere possit.

In functione.

5. Hora determinata Clerus in sacristiam congregabitur et unusquisque supra vestem talarem sibi induet superpelliceum.

Celebrans, assistentibus duobus clericis, vel Sacerdotibus indutis superpelliceo, se vestiet amictu, alba, cingulo, stola et pluviali albi coloris ac bireto caput operiet. Praesto erit etiam sacrista cum clericis, ut suo tempore exornent Altaria. A clericis accendantur intorticia, quae Crucem comitabuntur.

6. Procedetur extra ecclesiam ordine sequenti: praeibit ante Crucem clericus cum vasculo aquae benedictae et aspergillo ex hyssopo; tum Crux a clerico gestata et a lateribus eius duo clerici cum intorticiis accensis; qui de Clero sunt, omnes bini, inter quos clericus ferens Rituale pro Celebrante; ultimo loco Celebrans pluviali indutus, medius inter suos assistentes. Cum Clero totus etiam populus de ecclesia exibit.

7. Crux egressa e porta ecclesiae subsistet a dextera ingressus; Celebrans ante portam primariam facie ad ipsam versa, et prope assistentem a dexteris aderit clericus cum vasculo aquae benedictae et aspergillo; clerus se in ordinem disponet apud Celebrantem, facie versa ad ecclesiam.

8. Celebrans deponet biretum et intonabit antiphonam *Asperges me*, quam prosequentur cantores cum toto psalmo *Miserere*.

9. Assistens tradet aspergillum Celebranti, qui infundet illud in aquam benedictam et asperget muros externos ecclesiae et solum Coemeterii, aspergens praesertim locum seu loca contaminata. Celebrans cum assistentibus et clerico ferente vasculum, circumibit ecclesiam, incipiens a dextris suis. Si Coemeterium aberit, non est locus aspersioni eius.

10. Reversus Celebrans post aspersionem externam ante portam ecclesiae, restituet aspergillum assistenti et hic clerico supradicto.

11. Cantato psalmo *Miserere* cum *Gloria Patri* et repetita antiphona, Celebrans conversus ad ecclesiam cantabit orationem *Oremus. Omnipotens et misericors* etc.

12. Post orationem Celebrans, vel duo cantores intonabunt Litanias, ad quas Clerus respondebit. Clerus cum Celebrante, servando ordinem superius innutum, introibit in ecclesiam et omnes congenericulabunt ante Altare maximum, exceptis clericis sustinentibus Crucem et intorticia.

13. Post versiculum *Ut omnibus fidelibus defunctis etc.* assurgent Celebrans unus et benedicet ecclesiam dicens, *Ut hanc ecclesiam etc.* Si ecclesia carebit Coemeterio adnexo omittet in hoc versiculo dicere *ac Coemeterium*. Postea rursus genua flectet Celebrans et absolventur Litaniae.

14. Si opus fuerit, clericus qui custodiet vasculum rursus in ipsum infundet aquam benedictam.

15. Absolutis Litaniis, consurgent Celebrans et Clerus.

16. Celebrans ad Altare conversus, dicet *Oremus* (assistentes *Flectamus genua etc.*) et orationem *Praeveniat nos etc.*

17. Post orationem Celebrans ante Altare genua submittet et cantabit *Deus, in adiutorium etc.* et chorus respondebit *Domine, ad adiuvandum etc.* Celebrans assurgit, cantabit *Gloria Patri etc.* et chorus respondebit *Sicut erat etc.*

18. Celebrans intonabit antiphonam *Exurgat Deus*, quam cantores prosequentur cum psalmo *In Ecclesiis benedicite etc.* et repetent canendo praedictam antiphonam post singulos versiculos, et in fine non cantabitur *Gloria Patri*, sed repetetur antiphona.

19. Quo tempore canentur psalmi et antiphonae praedictae, Celebrans accepto ab assistente aspergillo, circumibit internum ambitum ecclesiae et aqua benedicta asperget eius muros, incipiens aspersionem a latere Evangelii Altaris maioris Asperget etiam distincte locum, seu loca contaminata.

20. Celebrans post aspersionem praedictam reversus ante Altare, et cantato a cantoribus psalmo cum antiphonis, ad Altare conversus recitabit orationem *Deus, qui in omni loco etc.* non praemittens *Oremus*.

21. Hac oratione explicit actio reconciliationis.

22. Clerus et Celebrans ordine superius descripto redibunt in sacristiam; Celebrans autem se ad Missam celebrandam parabit.

23. Interea a Sacrista et clericis instruentur suis rebus Altaria, accendentur cerei et lampades, infundetur aqua sancta in fontes lustrales ecclesiae et admittetur populus.

24. Celebrabitur Missa de officio quod fit in die.

25. Quod si ecclesia erit consecrata, reconciliatio facienda erit ab Episcopo quo ordine tradetur cap. 24. lib. VII.

26. Si ex indulto Apostolico fieret ab aliquo Sacerdote, hic servabit ritum pro Episcopo praescriptum, et adhibenda erit aqua ab Episcopo in hanc rem consecrata.

DE BENEDICTIONE COEMETERII
A SACERDOTE EX EPISCOPI MANDATO PERAGENDA

CAPUT XVI.

1. **Q**uae requiruntur ad Coemeterium decenter aedificandum, docebimus cap. 23. lib. VII. Quamobrem hoc loco ea non referre censuimus.

2. Construetur Crux lignea ad altitudinem ordinariam hominis, quae pridie benedictionem erigetur in medio Coemeterio, curando ut ima pars Crucis insistat in ipso solo, quo sepelientur cadavera. In culmine Crucis et in extremitatibus brachiorum eius configentur tres cuspides ferreae, quibus possint infigi candelae in actu benedictionis. Ante Crucem in terra figetur paxillus tridens ligneus altus ad cubitum unum ut sustinere possit tres candelas, ut iubet Rituale.

De rebus praeparandis

3. Ante Crucem praedictam in tabula lignea seu paxillo posito ad pedem Crucis, ponentur tres candelae iam foratae in ima parte, ut deinceps possint infigi in summitate Crucis.

4. Item ante Crucem sternetur parvum tapetum, in quo geniculare Celebrans debet.

5. Si nullus erit prope Coemeterium locus, qui praestet vicem sacristiae, ponetur in Coemeterio ipso abacus coopertus alba tobalea, in quo praeparabitur pluviale cum stola albi coloris, cingulum, alba, amictus pro Celebrante, vasculum aquae

sanctae et aspergillum ex hyssopo; thuribulum cum navicula; Rituale; lumen accensam in laterna et gossipium ceratum pro accendendis candelis, ut infra; et loco convenienti ignis ponendus in thuribulo.

6. Praeter Celebrantem, aderunt duo clerici aut Sacerdotes induti superpelliceo qui illi assistent, clerici pro sustinendo vasculo et thuribulo atque aliquot cantores.

7. Functio matutino tempore exequenda est.

In functione.

8. Hora determinata Celebrans et clerici convenient in sacristiam, sive in locum praestitutum, ut sibi induat vestes sacras. Clerici induentur superpellicio, et Celebrans, adiuvantibus suis assistentibus, induetur amictu, alba, cingulo, stola et pluviali albi coloris, et caput bireto cooperiet.

9. Procedente clerico cum vasculo aquae benedictae et aspergillo, deinde alii clerici bini, inter quos unus deferet laternam cum lumine et gossipio cerato, et alter Rituale, postremo loco Celebrans medius inter suos assistentes procedent ad Coemeterium et consistent ad Crucem ibi erectam.

10. Celebrans deponet biretum et reverebitur Crucem antedictam. Clerici etiam reverentiam ad Crucem conficient. Celebrans consistet contra Crucem, humeris versis ad ingressum Coemeterii, clerici eodem statu a lateribus Celebrantis.

11. Clericus, qui sustinebit laternam cum lumine, accendet tres illas candelas positas ad pedem Crucis, quibus accensis, Celebrans alta voce recitabit orationem *Oremus. Omnipotens Deus, qui es custos* etc.

12. Post orationem genuclabunt omnes ante Crucem, Celebrans autem super tapetum. A duobus cantoribus canentur Litaniae, ad quas respondebunt adstantes. Post cantatum versiculum *Ut omnibus fidelibus defunctis* etc. assurgit Celebrans tantum et Coemeterium, ut in Rituali, benedicet, dicens *Ut hoc Coemeterium* etc. Postea rursus genua flectet et cantores prosequentur et complebunt Litanias.

13. Litanis absolutis, assurgat Celebrans et ceteri omnes cum eo. Clericus cum vasculo et aspergillo adstabit primo assistenti a dexteris, et hic accipiet aspergillum ac tradet Celebranti.

14. Celebrans, accepto aspergillo, intonabit antiphonam *Asperges me*, quam prosequentur cantores cum toto psalmo *Miserere*.

15. Celebrans statim asperget Crucem, deinde una cum assistentibus et clerico sustinente vasculum, asperget totum Coemeterium, initium ducens a dextera Crucis.

16. Inter haec thuriferarius praeparabit ignem in thuribulo et aderit prope Crucem, quum illuc redibit Celebrans.

17. Post, aspersionem redibit Celebrans ante Crucem, et cantato a cantoribus *Gloria Patri* ac repetita in cantu antiphona praedicta *Asperges me* etc. conversus ad Crucem, cantabit orationem *Oremus. Deus, qui es totius orbis* etc.

18. Absoluta oratione, Celebrans accipiet primam candelam eamque imponet summitati Crucis, tum alteram in summitate brachii dexteri, postea tertiam in summitate brachii sinistri.

19. Primus assistens ministrabit Celebranti incensum, quod ipse demittet in thuribulum cum benedictione *Ab illo benedicaris* etc. Primus assistens porriget deinde thuribulum Celebranti, qui facta ad Crucem reverentia, adolebit ipsam triplici ductu. Restituet thuribulum assistenti et hic thuriferario. Primus assistens accipiet aspergillum et tradet illud Celebranti, qui asperget Crucem et postea restituet aspergillum assistenti.

20. Demum ordine supra demonstrato Clerus et Celebrans redibunt ad paramenta deponenda quo loco sumpserint. Aequum autem esset, ut candelae supra Crucem positae arderent quoad consumantur.

DE RECONCILIATIONE COEMETERII
PERAGENDA A SACERDOTE EX EPISCOPI MANDATO

CAPUT XVII.

1. Si violatum forte sit Coemeterium, non est violata ecclesia, quamvis ipsi esset contigua.

2. Reconciliatio Coemeterii poterit ab Episcopo demandari Sacerdoti.

De rebus praeparandis

3. In sacristia vel alio loco contiguo, sive etiam in Coemeterio ipso, si desit locus idoneus, praeparabitur seorsim abacus alba tobalea contactus, in quo ponetur biretum, pluviale cum stola albi coloris, cingulum, alba, amictus pro Celebrante; superpellicea, quae satis sint pro inservientibus; vasculum aquae sanctae; aspergillum ex hyssopo et Rituale.

4. Ante Crucem primariam Coemeterii, praeparabitur tapetum, in quo genucabit Celebrans.

5. Functio peragi potest mane cuiuslibet diei.

In functione

6. Hora statuta convenient in sacristiam, vel in alium locum sacristiae substitutum, Celebrans et clerici.

7. Clerici sibi imponent superpelliceum, Celebrans a suis assistentibus induetur amictu, alba, cingulo, stola ac pluviali albi coloris et caput operiet bireto.

8. Praeibit clericus cum vasculo et aspergillo, ceteri clerici bini, quorum unus sustinebit Rituale, ac postremo Celebrans cum suis assistentibus.

9. Quum ventum erit ante Crucem primariam Celebrans nudabit caput, et facta ad Crucem reverentia, genucabit su-

per tapeto, facie versa ad Crucem, humeris ad ingressum principalem. Hoc ipsum facient alii clerici.

10. Duo cantores immediate cantabunt Litanias, ad quas respondebunt adstantes. Post cantatum versiculum *Ut omnibus fidelibus defunctis* etc. assurgat Celebrans et benedicet Coemeterium, dicens *Ut hoc Coemeterium* etc. Tum rursus genucabit et cantores resument atque absolvent Litanias.

11. Gompletis Litaniiis, assurgat omnes; Celebrans accepto a primo assistente aspergillo, intonabit antiphonam *Asperges me*, quam cantores prosequuntur cum toto psalmo *Miserere* cuius in fine omittetur *Gloria Patri* et repetetur antiphona.

12, Celebrans, intonata antiphona, circumibit totum Coemeterium, incipiens a dextera Crucis, asperget illud aqua sancta, praesertim in loco seu locis contaminatis. Post aspersionem redibit ante Crucem, aspergillum assistenti restituet, ibique manebit donec complebitur cantus psalmi praedicti cum repetitione antiphonae.

13. Repetito antiphonae cantu, Celebrans cantabit *Oremus* (assistentes *Flectamus genua* etc.) et orationem *Domine pie, qui agrum figuli* etc.

14. Hae oratione explicitus actus reconciliationis. Clerus cum Celebrante quo ordine processit ad Coemeterium, revertetur ad paramenta dimittenda quo loco sumpsit.

APPENDIX I.

EXCERPTA EX OPERE P. BARTH. GAVANTI

cui tit. Thesaurus Sac. Rituum. Tom. I. Part. II. pag. 365-368. Ed. in fol. Venetiis MDCCLXII. ex typographia Balleoniana.

DE MENSURIS PROPRIIS SACRAE SUPPELLECTILIS
AD MISSAM CONGRUENTIORIBUS

Damus hoc loco formas, et modulos efformandae cuiusque sacrae Suppellectilis in ordine ad Missam sive sollemnem, sive privatam, *ex actis Mediol. Ecclesiae*, praesertim *ex libro primo, et secundo instruct. Fabricae et Suppellectilis Ecclesiasticae probatarum in Concilio Provinciali Mediol. tertio a sancta Sede Apostolica confirmato, et laudato*, in quibus singillatim tradendis ordo placuit alphabeticus, ut cujusque rei formam statim invenias.

Abacus, seu *Credentia*, sit e tabulis populeis, abiegnisve, longe patens circa cubitos tres, pro Ecclesiae magnitudine, Chorive, seu Presbyterii ratione; late cubitis duobus; alteque item extruatur, ut non ultra duos cubitos, et uncias duodecim elevetur a terra.

Acerra, sive *Navicula* incensi, ex argento, vel aurichalco, cum cochleari ejusdem materiae fieri debet, ita capax, ut capiat quantitatem thuris ultra quam sit necessarium in Missa.

Alba e tela linea sit, longe producta cubitos quatuor, late sexdecim, ac paulo amplius circumquaque pateat, manicas habeat longitudine sesquicubitali, hoc est cubito cum dimidio, latitudine ab humeris pene cubitali, quae usque ad manus sensim angustius ducantur; in summa veste, et in extremis manicis, aliquid dumtaxat sit acu paululum, ac tenuiter elaboratum, nimius enim labor in his ornandis vanitatem sapit, et levitatem.

Altare majus, eo loco constitui deberet, ut ab ipsius Altaris gradu infimo (tres autem gradus esse debent) usque ad cancellos

spatium saltem intersit cubitorum octo, vel ad minimum quatuor in Ecclesiis non Collegiatis; sit autem a scabelli solo altitudine cubitorum duorum, et unciarum octo, et ad summum decem; longitudine cubitorum quinque, ac plurium pro Ecclesiae magnitudine; altitudine vero cubitorum saltem duorum et unciarum duodecim; tres autem inter gradus pradella lignea numeretur, quae a fronte Altaris cubitos duos producta, uncias sexdecim late pateat; altitudo vero singulorum graduum sit unciis octo.

Altare minus elevetur cubitis duobus, et unciis octo, longe pateat cubitis quatuor, et dimidio, nec minus quatuor saltem cubitis, latum sit cubitis duobus, scabellum e tabulis ligneis, latitudine cubitorum duorum, altitudine unciarum octo, sed et longius pateat, quam Altare, non cubito longius, sed unciis circiter sexdecim. Nullum foramen, neque fenestella ibi sit, ubi quidquam asservari, recondi possit.

Amictus e tenui tela sit longitudine cubitorum circiter duorum, latitudine autem sesquicubitali, in duobus ejus angulis anterioribus assuantur funiculi commode longi, ut revocari ante pectus queant, et cum iis fieri nodus possit; in medio Crux acu pingatur, unciarum duarum, longe ab extremitate digitis duobus ex parte superiori, extremitates illius praeterquam ex ea parte quae collum ambit, aliquo modesto opere ornari possunt.

Ara, ex lapide longe pateat uncias viginti, late sexdecim praeter capsae dimensionem, cui inserta est, quae capsula e nuclea omnino tabula sit, crassitudine unciarum circiter duarum, aut plurium pro lapidis crassitudine, non distet a fronte Altaris spatio longius unciarum octo, ita vero inserta sit, ut e mensae Altaris superficie paululum extet, quo Sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit; tela denique cerata tegatur, claviculis praedictae capsae confixa.

Bursa Corporalium a fronte sit Cruce, vel alia sacra imagine in medio intexta: a tergo etiam ex eadem materia, et colore; intrinsecus autem subserico, aut tela candida circumvestiatur; late vero undique pateat circiter dimidio cubito, vel paullo amplius, et forma quadrata.

Calix ita efformetur, ut Cuppa aliquantulum in fundo sit angusta, sensim usque ad summum labrum latior fiat, labrum nullo modo reflectatur, nodus ita ornatus, ut dum Calix capitur, non incommode capiatur, praesertim quando indices, et pollices disjungi non possunt; minorve ne sit totus Calix, amplitudine in orbem ducta, unciarum quatuordecim, altitudine duodecim.

Candelabra basim habeant vel rotundam, vel potius triangularem, et Crucis basi conformem; quae ab Acolythis portantur minora sint, quam ea, quae in Altari collocantur.

Cingulum ex candido lino, vel cannabe tenui conficiatur, longitudine cubitorum circiter septem, capita ejusdem globulis ejusdem materiae inserantur, filamentorum manipulis appensis, quos floccos dicunt. Non prohibetur e serico juxta varios colores paramentorum, more moderno, sed illud est antiquioris usus, et mysticae causae congruentius, de qua *supra par. II. tit. I. lit. G.*

Non placet ea forma Cinguli (ut pro veritate loquar) quae Cingulo ipsi, ut hinc inde pendeant flocci a lateribus Sacerdotis duas addit lineas, quibus reipsa cingitur Alba, est enim ejusdem omnino formae cum Succintorio Papali, quod adhibetur (addito manipulo) ad cingendum Albam Papae, et nonnisi in ejusdem Missa Papali: ergo non debet esse communis haec forma cui-cumque Celebranti.

Conopaeum Tabernaculi majoris Sanctissimae Eucharistiae, e materia nobiliori, vel alba semper, vel juxta colorem varium Festorum, a summa parte crispatum in fimbriis non anguste, sed longe latius respondeat, totum Tabernaculum tegat, in extremis oris habeat de more ornatum laciniarum decore contextarum.

Corporale e tela linea, et candida sit, ac simplex item, ab oris autem acus opere simplici, punctim, solum retortum sit, longe autem uncias triginta ad minus pateat late totidem; ita vero complicatum ut nulla ejus extremitas appareat, Crux acu pingi potest in anteriori parte.

Crux in Altari collocanda imaginem Crucifixi habeat, et praealta emineat candelabris, ut supra dictum est *primae parte tit. 20.*

Dalmatica non recisis manicis, sed ad manum usque protensis, iisdemque late patentibus conficiatur, longa esse potest cubitis duobus, et unciis sexdecim; late vero ab humeris cubito uno, et unciis circiter quatuor, ab extremis oris undique patens cubitis circiter quinque.

Gradus in Altari majori ne fiant, nisi duobus cubitis tantum, minusve a pariete posteriori illud distet, tuncque ejusmodi gradus unus, pluresve decenter adhiberi poterunt ita tamen, ut circuitus Altaris non impediatur, neque Candelabra super iis posita extra Altare videantur esse, quod esset contra Rubricam de Altaris incensatione; in Altari minori unus sit, isque ligneus ea longitudine, quae Altare aequet, latitudine unciarum octo, altitudine totidem, in quo Candelabra cum Cruce locanda erunt.

Hamulae, non ex argento, stamno, aurichalco, aliove metalli genere, sed e vitro seu crystallo pellucido, cum operculo decenti.

Manipulus tres Cruces habere debet, et cordulas ad ligandum solidiores; reliqua vide in Stola.

Manutergium pro Missa ex lino tenui contextum longitudine bicubitali, latitudine sesquicubitati constet, ornentur capita laciniis, et filamentis ejusdem materiae.

Mappae Altaris superiores e lino, seu cannabe, ea sint longitudine, ut ab utroque Altaris latere profundius circiter tribus digitis, quam planum pradellae, demissae sint; nullae ab ulla parte, bombacio caerulei alteriusque coloris elaboratae sint, latitudine vero totam Altaris mensam contegant, inferiores Mappae totam saltem mensam cooperiant.

Mappae pro Communione adhibendae, non supra scamna, seu cancellos, (horum enim longitudinem aequabunt) longe pateant cubitos tres, late circiter duos, capita earum exornari poterunt.

Missale nihil profani habeat, sed Crucis insigne, aliave Sancti Titularis imago in corio depicta appareat, signaculum ejusdem constare convenit funiculis sericis duodenis, longe ita ductis, ut Missalis longitudinem vix quinque unciis excedant. Ejusdem integumentum ita longe deductum sit, ut ab ima parte

octo unciis superet coriaceum Missalis operimentum: a summa vero nihil omnino extet, lineae sericae circumdent extremitates, lacinae imam partem exornent, subvestiatur tela ejusdem coloris, quo est integumentum.

Pallium, quod ante Altare tenditur, paulo longius, quam Altare, patere debet, eoque altius, ut ab ima parte paullulum sub coronice scabelli, seu pradellae ejusdem Altaris occultetur. A superiori parte palmum a summo distante laciniis, quas frangias vocant, ornetur pro qualitate pallii, in exteriori parte Crux, aut Imago Sancti, cujus nomine dicatum est Altare, aut alia sacra effigies in medio assuatur, nam Zacharias Pontifex pallam auro intextam D. N. J. C. imagine ornatam Beati Petri Apostoli Altari obtulit: si fieri potest, telari ligneo affigatur extente, sed illa cautio adhibeatur in telaris asserculo superiore, ut ejus angulus inferior, cui pallium adhaeret, omnino recidatur, et deprimatur, ut nullo modo possit acumine laedere pallium. Velamentum quoque (si pallium pretiosum est) in superiori parte obtendi ei concinne poterit, Missarum tempore tantum, ne Sacerdos impediatur, vel adhaerendo laedat Paramenta, neque tamen ultra frangiam, demittatur velamentum.

Patena inaurata undique esse debet, vel si argentea sit, saltem in anteriori parte; labrum extremum circulare ita tenue admodum, ut adjumentum inde sit ad Sacrae Hostiae fragmenta facile colligenda, illam mediam concavitatem habeat, quae amplitudinem labri Calicis fere adaequet; minor Patena pateat ample in orbem uncias triginta duas.

Pelvicula hamularum piam speciem exprimat; fundo intrinsecus constet lato, et plano, neque ita elaborato, ut minus firme hamulae impositae haereant.

Pyxis, quae ad Sanctissimam Eucharistiam custodiendam adhibetur, ex argento puro saltem, eoque inaurato fieri debet, in interiori parte, cujus pes, ut manu facile firmiterque capi queat, altitudine sit sex unciarum, nodus in medio sit ejusmodi, quo monuimus de Calicis nodo, in fundo medio paullulum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat, ad facilius capiendas ultimas particulas; operculum respondeat Pyxididis formae, quod

in medio instar fere pyramidis extet; ab uno, et altero item latere parvulos, tenuesque uncinos habeat, quibus in circulo apte includatur, et fiat immobile; in summo Crux parvula emineat.

Planeta more Romano (nam Ambrosiano eam describunt Acta Mediolan. Ecclesiae) late pateat cubitos circiter duos, longe tres, Fascia, quae vel assui solet, vel distingui in ipsamet Planeta, ut Columnae speciem a tergo, et Crucis ante pectus effingat, late erit unciis octo ad minimum, funiculi addantur, seu lineae sericae in ea parte, quo pectus tegitur, ita oblonge, ut reduci possint ante pectus ad firmandam Planetam, ne defluat a tergo.

Pluviale ad imos usque talos protenditur, longitudine cubitorum trium, et unciarum circiter sex constans, et pro semicirculi ratione late patens, a parte anteriori a summo ad extremum, hinc et inde, auriphrygio decoratur, a posteriori parte caputium, ornatu auriphrygiato, qui anteriori respondeat, habet, laciniae vero, hoc est, frangiae, Romano Ritu, latiores esse debent circum caputium, breviores in oris Pluvialis extremis, fibula anteriori connecti debet Pluviale, additis binis, seu ternis uncinis majoribus, globuli laciniati pendentes a caputio non sunt amplius in usu Romani Cleri saecularis.

Pulvinar pro Missali plenum sit non pluma, neque lana concisa, sed lana solida, pilisve cervinis, longe pateat cubito, et paullo amplius; late unciis circiter decem et octo, ornetur in quatuor angulis laciniatis flocculis, et opere simplici consatur.

Purificatorium e tela neque tenui, neque crassa nimis et simplici sit acus opere confectum: latitudine unciarum circiter octodecim ad minimum: longitudine totidem, nec vero minus, in medio Crux parvula acu pingatur.

Stola cum Planetae colore congruat, et materia, longe cubitis circiter sex, ut infra genua producat: late autem unciis sex pateat, laciniae, seu frangiae unciarum trium sint: et praeterea Cruces tres de more annectantur eidem, in medio, et in extremis partibus, unaquaeque Crux sit formae quadratae,

quae ab omni parte unciis circiter tribus constet. Stolae Sacerdotali nihil appendatur: Diaconali vero ad utraque media ejus parte duo funiculi cum flocculis laciniatis ad illius recte connectendae usum.

Superpellicium e tela potius tenui, manicis ita oblongis, ut crispatae usque ad digitos summos pertingant, quae esse possunt cubitis circiter duobus, vel circa, late autem patentibus in orbem circiter cubitis quatuor, in ipso ore potius forma sit rotunda, quam quadrata, a pectore nullo modo scissum, aut dissectum, longe ducatur infra genua, fere ad media crura *vide sup. p. II. tit. I. lit. a.* late pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim, ab humeris circiter octo, e nulla parte neque nimis affectata artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris praesertim non specioso artificii ornatu.

Tabella pacis gestatoria aliquo piae caelaturae ornatu sit insignis, puta, imagine Pietatis expressa; latitudineque constet unciarum octo, longitudine duodecim circiter: a tergo manubrium habeat ejusdem materiae.

Tabella Secretarum non querneae, non nucis, neque e ligno suboscuro sit, sed ex abiete, aliave id generis arbore albicanti, ne pagina agglutinata obscurescat, late aliquanto amplius pateat, quam longe, coronicibus decore ornata, pro Festis sollemnioribus speciosior esse debet, cum coronicibus auratis, et pagina majusculis impressa literis, auroque splendentibus.

Tabernaculum SS. Eucharistiae polite elaboratum, piis mysteriorum Passionis Christi imaginibus exculptum esse debet: intrinsecus tabulis populeis circumamictum quibus ab humiditate SS. Eucharistia defendatur, forma vel octangula, seu sexangula, vel quadrata, vel rotunda, in summo adsit imago Christi resurgentis, vel sacra vulnera exhibentis, tum bene clave sit munitum, quae etiam auro liniri deberet, a fronte Altaris summa procul collocatum extet, non minus cubito uno, et unciis sexdecim, ita ut Corporale late expandi, et Pyxis, si casus accidat, commode in Altari poni possit, neque sub eo sit ullum armarium, neque asservandis quidem libris, suppellective Ecclesiae sit locus. Panno serico albi coloris intus ab omni parte

vestiatur, ostiolum habeat, ab anteriori parte ornatum sacra imagine Christi Domini Crucifixi, aut resurgentis, aut vulneratum pectus exhibentis, aut alia pia effigies.

Tela stragula Altaris ad illud operiendum, finitis Missis, longitudine, ac latitudine, ut, quae totam illius mensam contegat undique, et paullo amplius; item laciniis brevioribus ab omni parte decore cincta, colore sit viridi.

Thuribulum cum quadruplici catenula, et operculo: catenularum autem longitudo sit cubitorum duorum, et unciarum circiter duodecim.

Tintinnabulum pro elevatione Sacramenti, si appendatur, parieti laterali affixum haereat, et appenso funiculo tam longo ut Minister genuflexus in cornu Epistolae commode illud pulsare possit.

Tunicella Subdiaconalis similis sit Dalmaticae Diaconali, de qua supra; excepto quod angustiores debet habere manicas, et longiores. *Caerem. Episc. lib. I cap. 10.*

Vas Hostiarum rotundum sit, et late pateat uncias quatuor, pluresve, ut Hostiae inde premi commode possint, utile quoque erit raminam plumbeam rotundam serico vestitam Hostiis ipsis superimponere, ut earum curvatura tollatur.

Vas pro abstergendis Calicibus et lavandis Corporalibus, aeneum paretur, instar pelvis, binis manubriis constans, atque ab uno labro ad aliud, cubito uno, et unciis octo, pluribusve pro ratione suppellectilis lavandae, oreque eminenti, per quod, quasi per canalem, aqua lotionis inde paulatim in Sacrarium effundi possit, quod vas huic usui tantum sit reservatum.

Velum Calicis ab omni parte cubito, et unciis duodecim late pateat; ab oris undique opere serico, auro, argentoque tenuiter ornatum.

Velum Pyxididis sit pretiosum, et quale saltem dedimus Calici.

Velum pro portanda SS. Eucharistia, in processionibus ejusdem, sit longum sex cubitis; latum, ut veli tela.

Velum Subdiaconale longum item cubitis sex, latum sit, quanta est veli propria latitudo.

Umbella, quae super Altare ponitur, undique late pateat, ita ut Altare ipsum, et Sacerdos ibi celebrans omnino contegantur, qua ille, et Altare a pulvere, omnique labenti sorde defendantur, ab Altari tamen decore elata, ut facile quoque purgari queat.

Umbella alia quae defertur super SS. Eucharistiam in processionibus, undique habere debet ornatum duplicium fasciarum quae duodecim circiter unciis longe pendeant, iisque fasciis consutae sint ab omni parte fimbriae cum filamentis satis prolixis, hastile inseratur inter utramque fasciam, quod recte extendat latera Umbellae, hastilia item picta paribus inter se spatiis disposita, quibus illa tolli, et gestari possit, quatuor plurave pro ejusdem Umbellae magnitudine supponantur; color autem albus convenit huic Umbellae; et haec de Suppellectili sacra, seu ministeriali ad communem Missam.

Quia vero supra meminimus Episcopalium indumentorum, occasione data in Missali; non erit abs re, si hoc loco addamus eorundem indumentorum formam, et mensuram, ordine servato, quo eadem induit Episcopus.

Caligae ita longae debent esse, ut usque ad genua protensae ligulis in ea parte adstringantur.

Sandalia, seu *Caloei* e solea integra subtus constant, a parte autem superiori ornata, et ex serico panno leviori, quo et Caligae,

Tunicella, et *Dalmatica* amplioribus manicis, quam Diaconalis, et ex eadem materia qua Caligae constant, longae, et latae sint, ut de Dalmatica Diaconali diximus.

Chirothecae debent esse contextae, et circulo aureo insigniter in extrema parte ornatae.

Subbiretum mitrale formae rotundae sit non quadratae.

Mitra pretiosior e serico auro intexta, gemmis, et margaritis, acusque opere ornata. Altera auriphrygiata sine gemmis, sine laminis aureis, vel argenteis; sed vel aliquibus parvis margaritis composita, vel ex albo serico auro intermixto, vel ex tela aurea simplici sine laminis, vel margaritis. Tertia sine auro ex simplici serico damasceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela

alba confecta, rubeis laciniis, seu frangiis, et vittis pendentibus; in Provincia Mediol. adhibetur simplex e tela lini purissimi, coloris albi; circulo aureo, quem esse notat *Innoc. III. lib. I Mist. Missae cap. 59.* circumamicta a parte, qua induitur caput; cornua item duo a summo praeseferens, duas etiam lineas in humeris pendulas habeat, quarum extremitates laciniis constant.

Annulus ex auro puro solide conflatus, palam habeat cum gemma, in qua nihil sculpti esse debet.

Gremiale longe constet cubitis circiter duobus, late cubito uno tantum, et unciis item circiter duodecim, undique cinctum laciniarum aureo, argenteove intextatum ornatu.

Baculus Pastoralis a parte ima acutus, a media totus rectus, a summa retortus esse debet, Orario, aut Sudario non ornatur, si Episcopalis est, longitudine recta est, cubitorum trium, et unciarum duodecim: pars vero retorta totidem unciis, aut paullo altius eminent, a summa rectitudinis parte est crassitudine orbiculari unciarum circiter septem, quae prope ad imam partem descendens paulatim diminutam unciis quinque constat, connectitur autem cum illa parte recta aliquo opere caelati argenti, quod sexanguli formam exhibens sacris ornatur imaginibus.

Cubiti, qui ex unciis 24 constat, tertia pars unciatum delineata haec est.

DE NITORE, ET MUNDITIA SACRAE SUPPELLECTILIS

AB EODEM GAVANTO.

Deprompsimus haec *ex Actis Ecclesiae Mediolanen.* Auctore, de quo supra, omissis iis, quae movere nos debent ad procurandam omnem munditiam in ministerio Missae, de quibus praeclare scripsit *Tobias noster par. I cap. 76.*

Igitur Altaria bis singulis annis, cum sudum est, a finitis Missis ad Vesperum spoliata sint, et suppedanea item amota, ut sicci aeris sentiant beneficium, quo tempore tum Altaria ipsa undequaque mundentur, tum suppedaneorum pars, quae subter est.

Cum Mappae mutantur, et Pallia, *Altaria* quoque ipsa mundentur, arundinea scopula, tela etiam cerata, quae sacro lapidi haeret, leviter purgata, sive lapis sit insertus sive totum Altare capiens; quod si aliquo casu accideret, ita tectum non esse, ob reverentiam sacri Chrismatis, ne purgetur tangaturve.

Icones cum ornamentis suis, Sanctissimae Eucharistiae *Tabernaculum*, et quaecumque huiusmodi picta, vel inaurata adiuncta sunt Altaribus, item *Umbellae* superimpendentes singulis mensibus mundentur, caudis vulpinis, aut arundinea scopa.

Suppedaneum Altaris quotidie mundetur arundinea scopa, si in eo sit facienda Missa.

Arcula ad sputum excipiendum, de qua *supra*, circumfricetur et purgetur octavo saltem quoque die, item fenestellae urceolorum eodem tempore bene purgentur.

Candelabra, Cruces, Thuribula, et reliqua supellex argentea, quantum fieri possit, manibus nudis ne contrectetur, sed adhibito panno, aut vero parte quae argentea non sit, capiatur antequam recondatur, excutiat, si quid pulveris, cerae, aut macula accesserit, et extergatur leniter, adhibito lineo, et molli panno, condita autem sit unaquaequae res theca sua, ne quid sordium accipiat, cum aliquid tamen purgatione egere visum fuerit, palea combusta adhibita, panno lineo leniter mundabitur quod si quid valde sit denigratum, puta Thuribulum ignis causa

aut etiam multa cera adhaeserit, in lixivia, cui sal sit admixtum, ebulliente detergendum erit, adhibito penicillo ex setis suillis confecto, caveatur tamen ne, si quae pars inaurata sit, aurum vi salis deteratur; et consulantur periti. *Calices* bini, et *Patellae* binae, saltem ubi duodecim Sacerdotes Missam faciunt, quindecimo quoque die levi manu aqua tepida laventur, sexto quoque mense, sapone molliori, tuncque post quartam horae partem, qua maneant in sole, calida lixivia bene abluantur; adhibendo penicillum aliquem ad saponem bene amovendum, praesertim ubi fuerit caelatura, poterit etiam id fieri furfure cocto, et tunc statim aqua mundabis, aut ter abluendi essent; praestetur vero ab eo, qui in sacris sit, et in vase, ei usui et lavandis Corporalibus, de quo supra, tantum destinato, quod ex ablutione superfuerit in sacrarium fundatur. Ubi vero minor sit numerus Sacerdotum, rarius id fieri poterit ex proportione numeri Sacerdotum, et dierum.

Suppellea inaurata, aut inargentata, eadem cautione tractetur, qua argentea, si semper est exposita, octavo quoque die panno lineo tergatur molliter: si recondenda sit, tergatur, tunc poterunt etiam inaurata sapone, aut furfure purgari, ut dictum est de Calicibus.

Candelabra et caetera ex *aurichalco* tractentur, adhibito panno, vel ferrea summitate capiantur; si perpetuo usu adhibeantur, terno quoque die a pulvere et cera si forte deflexerit, mudentur; si reponenda sint, tunc etiam id fiat, Praeterea quarto quoque mense, nisi nunquam fuerint exposita, abstergantur diligenter pulvere pumiceo, aut eo, quem dicunt tripoli (quem aestivae muscae fugiunt) adhibito corio bubalino; aut si utrumque desit, latere in tenuissimum pulverem redacto, et loco corii, panno asperiore, quem dicunt saia, nullo vero modo, hac ratione adhibenda erit aqua, nitidiora fiunt (sed non diu durat nitor) si fricentur malo medico seu massilico, (vulgo arancio, o limone) et marmore trito, seu vice malorum uvis agrestibus vel herba acida, deinde aqua bene abluantur, tum siccentur, et soli exponantur, aceto, numquam abstergantur, recondita vero huiusmodi, tubulis crassioris chartae, aut saccis lineis amicta ha-

beantur, qui pulverem aresant, ut nitida, et lucida semper habeantur.

Lampades vitreae, quae sunt quotidiani usus quintodecimo quoque die furfure, et aqua calida abstergantur.

Urceoli, praeter id quod quotidie sit, singulis mensibus diligenter purgantur, adhibito ovorum cortice bene contrito cum ligneolo aliquo instrumento, ad sordiculas bene eluendas; aut vero alia ratione, si quae aptior inveniatur; opercula urceolorum quotidie cum reponuntur bene siccentur, si madeant.

Pelviculae eorumdem quotidie abstergantur, siccenturque, si stannae fuerint, tertio quoque mense lixiviam ferventem laventur, et avena, vel farre vestito, seu ovorum cortice contrito fricentur, post iterum aqua lotae in sole siccentur, et panno lineo mundo abstergantur.

Aenea vasa, pro ablutione Calicum, etc. antequam adhibeantur, et post bene abluantur, bis vero singulis annis, abstergantur accurate, si opus est, latere contrito, vel arena, et aqua; si stanno sint illita, adhibeantur furfur et aqua.

Instrumentum ad Hostias conficiendas, cum eo usus fuerit Sacrista, seu alius, oleo perfundat, et utramque partem charta interposita simul iungat, quae in exteriori parte fuligo haeserit, abradat, postea eandem partem crassiore panno tergat, et in loco decenti reponat.

Linea omnia, Albae, Amictus, Superpellicea, Mappae, Panni, et si quid, aliud est divini cultus gratia paratum, separatim ab indumentis domesticis quibuscumque laventur, quae tamen habentur ad manus, faciemque lavandam, et ad nares purgandas, hoc numero ne censeantur.

Ternae *Altarium mappae*, superior quidem singulis mensibus; inferiores vero quater in anno mundaeponantur.

Bina *Corporalia* tertia quaque hebdomada. Binae Albae, decimoquinto quoque die; Cinguli alternis mensibus; manutergia Altarium, bini Amictus octo dierum spatio mutantur; et haec saltem, ubi duodecim Sacerdotes Missam faciant. Ubi autem pauciores sint Sacerdotes, ex defectione numeri Sacerdotum, poterit augeri pro rata parte numerus dierum; et e contra ubi plurimi Sacerdotes, minuendus quoque erit numerus dierum.

Purificatoria singulorum Sacerdotum (convenit enim cuique suum) spatio octo dierum, vel ad summum quindecim: *superpellicea*, quae usui vario Sacerdotalium, aut Clericalium minorum destinata sunt ad eandem fere rationem.

In suppedaneo armarii, seu mensae, ubi Sacerdos consistit, sacra indumenta sumens, perpetuo stratus sit crassior pannus, ne qua parte Alba foedetur.

Lintea Sacristiae ad manus extergendas singula hebdomada munda ponantur tum valde humido coelo quotidie siccentur admota igni.

Mappae ad sanctae communionis usum, contractiores quidem alternis hebdomadis, maiores vero alternis mensibus mutantur.

Quod autem haec mutationum intervalla praefiniantur, non id eo tamen extraordinarie quoque fieri non poterunt, si oporteat, puta, si ex labe, quae forte aspersione sit, aut alia de causa.

Praecipuis sollemnitatibus munda omnia adhibeantur, et pulchriora.

Mappae Altarium, Missis finitis, contegantur stragulis suis, prius vero leviter purissima scopula eius generis quod vestimentis domesticis adhibetur, proprie tamen ad eum usum destinata, purgentur: ipsa stragula singula hebdomada diligenti agitatione a pulvere mundentur, praeter id quod etiam quotidie mane eadem levius excuti debent, tum aeri tertio quoque mense exponantur.

Corporalia, et *Purificatoria*, cum remonentur, ut alia adhibeantur, ponantur in arcula, seu canistro ad eum tantum usum destinato; et antequam dentur foras ad lavandum, ab eo qui sit in sacris, laventur in proprio vase de quo supra, lixiviam, et sapone adhibito, et mox bis aqua sola abluantur, quod ex lotionem superest, in sacrarium fundatur.

Albae et *superpellicea* lavata, crispanda dentur, quoties reponuntur, apte saltem contorqueantur, si non crispentur.

Corporalia item dentur personis peritis, ut amylo inducto ea durescere faciant, et complice praescripta ratione, tempus huic operi aptum erit a mense Maio ad Octobrem.

Recondantur autem haec linea omnia bene sicca, et complicata separatim locis suis, ut sint in promptu; apponanturque rosae siccae, et lavandula, aut similia, tum ad majorem munditiam et elegantiam, tum ut a tineis libera sint.

Nullus Sacerdos ad Missam faciendam accedat faedis calcis, aut crepidis, ideo semper habendae essent in sacristia crepidae ad hunc usum.

Habeatur etiam in sacristia *scopula*, qua Sacerdotes, et Clerici utantur ad vestimenta communia mundanda, antequam sacra induant.

Omnia indumenta distinctis propriis scriniis habeantur, et secundum coloris, pretiique varietatem, linea quoque pro genere, et pretio sint distincta, appositis schedulis.

Casulae recondantur ductilibus capsis, quae in armaria inseruntur, atque posita crassiore charta, quae fundum capsae contegat appositisque siccis rosarum foliis, et lavandula, aut similibus ponatur Casula cum Stola, et Manipulo suo; mox aliae ejusdem generis pro altitudine capsae, addantur bursae Corporalium, et integumenta, si adsint, Missalium; recondantur vero Casulae bene extensae sine ruga aut plicatura: eodem modo *Dalmaticae* et *Tunicellae*, supra omnia autem alia charta sit, ut res mundiores serventur: quae sunt ex aureo, vel argenteo panno, aut ornamenta habent auro, vel argento asperiora, habeant pannum inter utramque superficiem; ne confricata corrodantur.

Pluvialia, maxime si aurea, vel argentea sint, vel recondantur in amplo armario extensa, vel plicata recondantur, ita tamen ut nullo modo inflectatur, quae pars pensilis a tergo est, (vulgo caputium) et interponatur pannus, ut dictum est.

Quandocumque exthrauntur haec indumenta, substernatur eis mappa munda, immo et stragulum supersternatur, si aliquo spatio relinquenda sint.

Quae raro adhibentur, quandoque in sereno coelo explicata exponantur; ne forte mucescant vel male oleant sed non in sole, poterit id fieri mense Majo, et Septembri, et semel in hyeme pro opportunitate temporis.

Pallia Altarium semper habeantur, si fieri possit, suis telaribus extente affixa. ut supra diximus, poteruntque uni asserculorum structuræ duo affigi diversi coloris, ut pro diei conditione necesse non sit, nisi vertere telaris faciem, ita in amplo armario erecta habeantur, dempta linea filamentorum (quam vocant frangiam) quæ assuta non sit, interponatur autem pannus, sive inter duas palliorum facies in armario, sive inter pallii, et Altaris faciem, ad vitandam eam, quam supra diximus, confricationem: commodum vero erit, pannum adeo esse latum, ut utramque telaris faciem, et sic pallia ab utraque parte affixa contegat: et ita in media sui parte affixus telari, nunc quidem hinc inde extendatur, et ab omni latere ligaculis connectatur: nunc vero ad unam partem tantum, prout duas facies telaris aut unam contegere oportuerit, quod si pliocanda fuerint, ita fiat, ut, si quæ Crucis species aut imago affixa est, non inflectatur, cautioque adhibeatur, si oportet, interpositi panni.

Tapetia, crassioresque panni ad soli externendi usum, cum recondenda sunt, prius purgentur cera, et si quid aliud sordidum inhaeserit, aeri post exponantur, et diligenter exagitentur, ad excutiendum pulverem scopula bene mundentur, et ita complicata suis locis recondantur.

Sacristiæ fenestras saepe pateant, sereno siccoque coelo; cum capsulae ductiles paullum educantur, ut etiam, quæ intus sunt, sentiant aeris beneficium.

Caeterum ea debet esse reverentia erga sacram Suppellectilem, tamquam divino servitio mancipatam, immo tamquam sanctimoniae participem, quæ nimirum est sanctitatis instrumentum; unde et sancta ea vocatur saepe in scripturis sacris, Pontificiis legibus, Patrumque monimentis, ut nihil ejusdem non modo negligatur: verum etiam exquisita cura, et diligentia colatur, non enim, ut ait, *Sanctus Hieronymus epistola ad Theophil. Alessand.* inania ea sunt, quæ quasi sensu carentia sanctimoniam non habere dicuntur; sed ex consortio Corporis, et Sanguinis Domini sublimi majestate sunt veneranda, lege, quaeso, quæ *Tobias noster in hanc causam collegit cap. 77. de sa-*

cris templis parte prima ubi docet ideo prohiberi plurima circa eandem: videlicet.

Primo non omnem suppellectilem tangi posse a quocumque.

Secundo, neque a quocumque quandocumque ablui posse, aquamque lotionis in sacrarium projiciendam esse.

Tertio, quae usui amplius esse non possunt, ea nequaquam in profanos usus detorquenda esse, sed ea comburenda esse; et cineres in sacrarium inferendos, quae nos etiam suis locis indicavimus supra.

Quarto nec alienari posse, vendi, oppignorari, exceptis quibusdam casibus, de quibus *Sanctus Ambrosius lib. I. offic. cap. 41.* et habentur in *Breviario quarta die infra octavam S. Laurentii.* Vide ibi.

Addit ille exempla multa piorum hominum, et e converso indignationis Omnipotentis Dei contra sacrilegos, impios, et desides in hoc genere; ad quem lectorem remittimus, ne instituti nostri metas transeamus.

APPENDIX II.

EXCERPTA EX LIBRO II. PARIDIS GRASSI

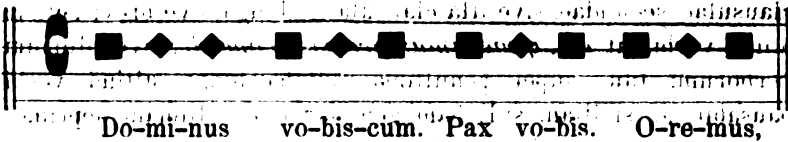
APOSTOLICARUM CAEREMONIARUM MAGISTRI AC EPISCOPI PISAURENSIS

De Caeremoniis Cardinalium et Episcoporum in eorum dioecesibus
 (pag. 113-127 Romae in Aedibus Populi Romani 1580).

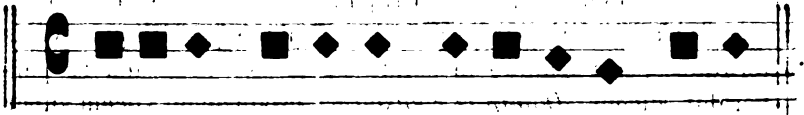
**DE TONIS, SIVE TENORIBUS ORATIONUM, ET ALIORUM OMNIUM, QUAE
 INTRA TOTUM ANNUM SOLEMNITER CANTANDA SUNT.**

Non abs re fore videbitur, si etiam orationum omnium tenores addidero, quae in publicis officiis per totum annum eveniunt, quomodo scilicet eas secundum laudabilem usum cantari oporteat, prout etiam nostra capella Papalis observat. Licet autem planius, breviusque per notas, sive caracteres musicales figurari, quam per scripturam dictari possint: tamen ipse pro ingenioli qualitate melius quam potero explicabo. Et primo in ipsarum orationum decantatione duos tonos, sive tenores habemus, videlicet unum solemnem, et festivum, quo utimur in Missis, et Vesperis festivis solum, tam omnium solemnitatum totius anni, quam omnium Dominicarum de Adventu, et de Quadragesima, et Sabbati in albis, et in matutinis Natalitiis. Alium vero simplicem, et positivum habemus, quo utimur in ferialibus, et pro defunctis, et in benedictionibus, quae etiam veniunt in diebus, et pro actibus solemnibus, ut in candelis, cineribus, palmis, et aliis benedicendis. Itaque in diebus solemnibus, et festivis, primo cantaturi, *Dominus vobiscum* vel *Pax vobis*, ut Missae competit, vocem formabit, pariter, et firmabit sonoram, et hilarem magis, quam pressam, et moestam ratione solemnitatis, et quantum graviter poterit juxta organum, et bombum vocis suae, ac etiam secure, et fortiter, cum perseverantia in illo tono, quem capiet; capiet autem sub nota musicorum, quam appellant, *fa*, in qua nota, sive in quo tono, sicut a principio semel acceperit cantum, sic numquam declinabit vocem per modulos, quos falsettos;

neque per articulos, quos contrapunctos neque per circumflexiones, quas semitonos vocant; nec denique per aliquas vocis alterationes, sed omnino in solido et presso vocis tenore perseverabit, dicens, *Dominus vobiscum*: producendo vocem super prima syllaba utriusque dictionis tantum, quantum super duabus aliis faceret. Similiter etiã dicendo, *Pax vobis*, super qua syllaba dictionis vobis pausabit, ut supra: et idem facit in eodem tono vocis super dictione, *Oremus*. In qua super prima syllaba, et non in media semper pausabit.

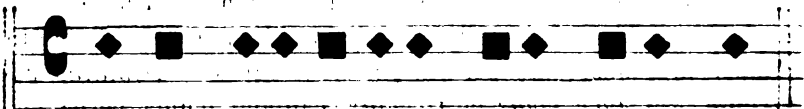

Deinde advertatur, an in prima clausula sit aliquod verbum, nec ne: quoniam uno modo terminatur prima clausula orationis habens verbum, et aliter non habens illud; et si plures erunt clausulae, semper finis unius clausulae alternatur ab alia, idest prima, tertia, et quinta, si tot erunt clausulae simili cantu terminabuntur: sed secunda, quarta, et sexta alio diverso a priori cantu terminabuntur. Et si plures erunt clausulae, idem modus servabitur in omnibus, ut prius. Itaque aequali cantu semper in eodem tono per *fa, fa*, sicut cantavit *Dominus vobiscum*, vel *Pax vobis*, et *Oremus*, cantabit omnia verba primae clausulae, usque ad finem ejus exclusive. Quia si in ipsa clausula aliquod verbum interfuit, ut in oratione huius diei Natalis Domini, videlicet, *Concede quaesumus Omnipotens Deus*, tunc propter verbum, videlicet, *concede* tertiam syllabam vergentem ad finem clausulae declinabit, videlicet, *do*, ad notam *mi* et aliam quartam syllabam videlicet *rens*, ad notam *re*, duas vero ultimas, videlicet, *Deus*, resumet ad *fa, fa*, ut prius. Et sicut prima clausula terminata est, ita etiam tertia, quinta, et septima, si tot erunt clausulae, excepta ultima, terminabuntur.

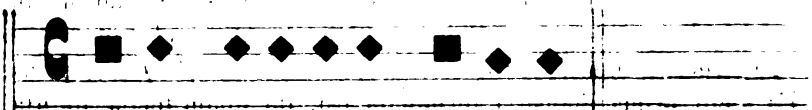

Con-ce-de quae-su-mus O-mni-po-tens De-us.

Tum facta aliquali pausula, continuabit secundam clausulam per eundem tonum, sive notam *fa*, *fa*, ut prius, numquam illam circumflectendo, usque penultimam syllabam extremi verbi clausulae secundae, sive illa clausula sit longa, sive brevis, etiam unius verbi, ut est, *quae-sumus praesta, concede*, sive plurium verborum; tunc super penultima syllaba longa ultimi verbi pausabit, ac si illam syllabam geminaret, et ultimam deprimeret ad notam, *mi*: sed si penultima esset brevis, tunc super antepenultima pausabitur, et duas ambas ultimas loco unius productae declinabit ad notas *mi*, *mi*, ut est in verbo ultimo secundae clausulae, videlicet, *liberet*, ubi super antepenultima, videlicet, *Li* pausabit, et duas syllabas, scilicet, *beret* declinabit ad *mi*, *mi*: qui modus servatur in quarta, ac sexta, et octava clausula decantanda, si tot erunt clausulae.

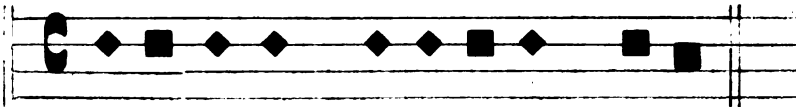

Ut nos u-ni-ge-ni-ti tu-i no-va per

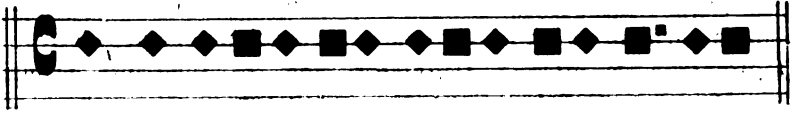
car-nem na-ti-vi-tas li-be-ret.

Quando vero prima clausula orationis solemniss non habet aliquod verbum, et est in oratione omnium Sanctorum, videlicet. *Omnipotens sempiterne Deus, qui nos, etc.* tunc ipsa prima clausula non utique terminatur, sicut fuit terminata prima clausula orationis praedictae de die Natali, quae habet verbum, sed sicut secunda: et tunc secunda terminatur, sicut fuit terminata prima ejusdem orationis de die Natali: et sic alternantur. Itaque in oratione omnium Sanctorum in dictione ultima primae clausulae, videlicet, *Deus*, pausabit super syllaba *De*, ac si illam geminet, ut supra dixi, et Syllabam *us*, deprimet ad notam; *mi*, secundam vero clausulam orationis omnium Sanctorum terminabit alio modo, idest sicut fuit terminata prima clausula orationis diei Natalis habentis in verbum *se*, et sic alternatim cantabuntur omnes usque in finem orationis.

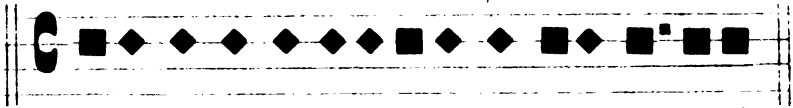
O - mni - po - tens   sem - pi - ter - ne   De - us.

Ultimam quoque clausulam eodem tono cantabit aequaliter, usque ad finalem dictionem: ubi aut dictio illa est bis-syllaba, aut plurisyllaba, quod si bissyllaba, sive longa sit, sive brevis; tunc in fine prioris dictionis omnino pausabit, in eodem tono illam producendo, quasi illam geminaret. Deinde ultimam dictionem bissyllabam, eodem modo similiter cantabit, prout est in hodierna oratione. In qua ultima clausula, videlicet, *quos sub peccati iugo vetusta servitus tenet*, quae bissyllaba est, non pausabit, sed super ultima Syllaba praecedente, videlicet, *tus*, pausabit, et illam Syllabam, *tus*, ita producet, ac si geminaret, dicendo, *servi tui tenet*.

Quos sub pec-ca-ti iu-go ve-tus-ta ser-vi-tus te-net.

Si vero finalis dictio sit trisyllaba cum penultima longa, tunc pausa fiet super antepenultima, ut in oratione post communionem hujus diei, videlicet, *Ita et immortalitatis sit ipse largitor.*

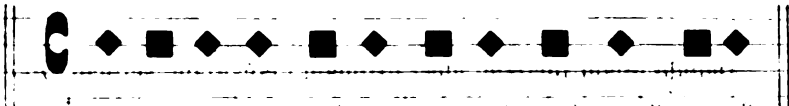
I-ta, et im-mor-ta-li-ta-tis sit i-pse lar-gi-tor.

Quod si ipsa finalis dictio sit trisyllaba cum penultima brevi, tunc pausa fiet super ea, quae praecedit dictionem trisyllabam, ut in oratione sancti Joannis post communionem, videlicet, *Eius muniamur, et precibus*, ubi super syllaba, *Et*, pausa fit. Et si ipsa dictio est plurisyllaba, tunc semper pausa fit super prima syllaba ipsius dictionis plurisyllabae, sive penultima ejus sit longa, ut in oratione primae Missae hujus noctis ibi, videlicet, *Ejus quoque gaudiis in coelo perfruemur*; sive brevis, ut in oratione post communionem ejusdem Missae, et noctis, ibi videlicet, *Ad ejus mereamur pervenire consortium.*

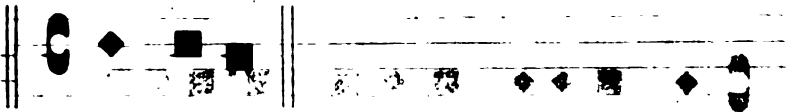

DE TENORE CONCLUSIONUM.

Caeterum conclusiones orationum praedictarum quae sunt, *Per Dominum nostrum, etc. Et qui vivis et regnas, etc.* quia diversae sunt etiam diversimode cantantur. Aut enim habent tres clausulas in totum computando, ultimam, ut sunt videlicet, *Per eundem, etc.* Et *per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum*, quae est prima clausula, deinde, *Qui tecum vivit, et regnat in unitate Spiritus sancti Deus*, quae est secunda clausula. Et finaliter, *Per omnia secula seculorum*, quae est tertia, tunc ipsam conclusionem incipiendo, *Per eundem*, vel *Per Dominum*, cantabit per eandem notam scilicet, *fa*, *fa*, sine falsettis, et sine contrapunctis, sicut orationem, et in ultima dictione primae clausulae scilicet, *Tuum*, faciet pausam super prima syllaba, scilicet, *Tu*, et super ultima, videlicet, *um*, deprimet ad, *mi* sicut de secunda clausula orationis dixi.

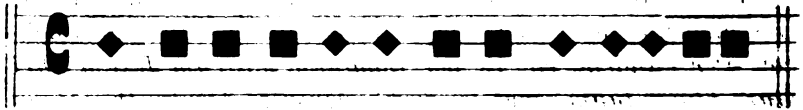
Per Do-mi-num nos-trum Ie-sum Chris-tum fi-li-

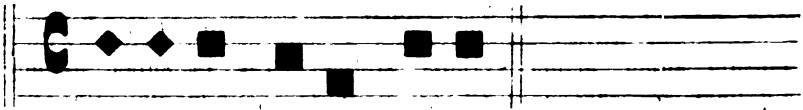
um tu-um

Secundam vero clausulam cantabit per eundem tonum, in cuius finalibus dictionibus, videlicet, *Sancti Deus* super quarta

vergente ad finem, quae est *San* vocem deprimet ad *mi*, et aliam syllabam scilicet, *cti*, rursus deprimet ad, *re*, et alias duas syllabas scilicet *Deus*, attollet ad, *fa, fa*, sicut in omnibus de prima et tertia clausula orationis dixi.

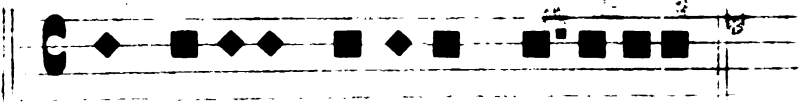

Qui te-cum vi-vit, et re-gnat in u-ni-ta-te

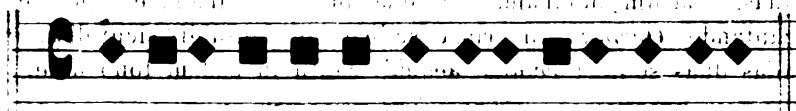
spi-ri-tus san-cti De-us.

Deinde etiam tertiam, idest ultimam clausulam, scilicet, *Per omnia secula seculorum*, similiter per eundem tonum, absque aliquo falsetto, sive contrapuncto cantabit per, *fa, fa*, sed in verbo, *seculorum*, super prima syllaba id est, *se*, pausabit, ac si illam geminet dicendo *seculorum*, cuius omnes quatuor syllabas cantabit per, *fa, fa*.

Per om-ni-a sae-cu-la sae-cu-lo-rum.

Aut conclusiones habent tantum duas clausulas, computando ultimam, ut sunt, *Qui vivis et regnas*, vel *Qui tecum vivit*. Tunc omnino primae clausulae finis, scilicet, *Sancti Deus*, cantabitur modo, quo supra cantata sunt etiam verba, *Sancti Deus*, in supradicta conclusione, et non sicut, *Filium tuum*, similiter, et ultimae clausulae finis, videlicet, *seculorum*, eodem modo quo supra dictum est, cantabitur.

Qui vi-vis, et re-gnas cum De-o pa-tre et fi-li-o

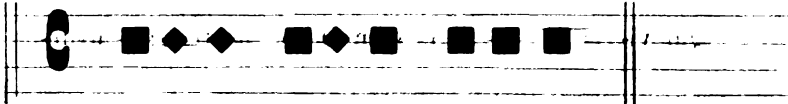

ta-te Spi-ri-tus san-cti De-us.

DE TONO ORATIONUM, QUAE CANTANTUR IN MISSIS
PRO DEFUNCTIS.

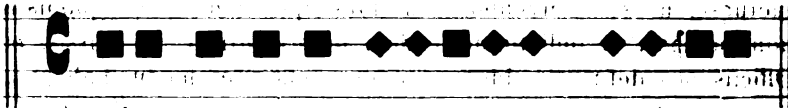
Tonus vero, sive tenor orationum pro defunctis diversus est a supradicto festivo: celebrans enim ibi hilari tono, et sonora voce usus fuit, hic vero moestiter, et depresso cantat, ac luctuose, ut sit conveniens luctibus ipse tenor. Et quoniam non semper, et indistincte eodem tenore utitur in Missis, et Officiis pro defunctis. Ideo, ut omnis tenor, et modus habeatur in orationibus decantandis pro defunctis, sic distingui videtur. Quia, aut celebrans est in cantu orationum in Missa, aut in Vesperis, et Matutinis simul, aut extra illas. Primo casu can-

tabit suam orationem aequali tono, et sub eadem nota, scilicet, *fa*, *fa*, a principio ad finem, numquam vocem circumflectendo, nec eam in fine alicuius clausularum, declinando, nec attollendo ipsum tonum, sicut facit, quo ad aequalitatem toni in oratione festiva, ut supra dictum est: sed solum pausabit super finalibus syllabis, hoc modo. Quia prime dicens, *Dominus vobiscum*, aequali tono cantabit, producens syllabam primam dictionis ultimae, videlicet, *vobiscum*, in qua syllaba. *vo*, ponet pausam: quasi duarum notarum, sive duarum syllabarum, et similiter cantando, *Oremus*, in prima, scilicet, *o*, pausabit: sicut dicitur, et alias duas scilicet *remus*, aequali canu in eodem tono fiet.

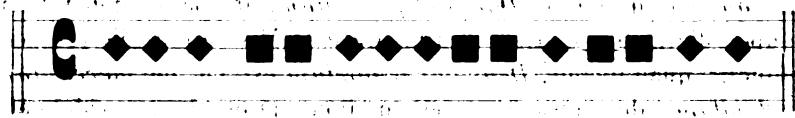

Do-mi-nus vo-bis-cum. O-re-mus.

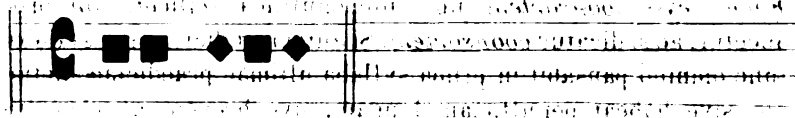
Tum orationem, quae verbi gratia cantatur in Missa aequali pro aliquo Episcopo, seu presbytero Cardinali: quae est, videlicet, *Deus qui inter apostolicos, etc.* ubi primam clausulam aequali, et presso tono cantabit, usque ad dictionem ultimam ipsius clausulae, scilicet *vigere*, in qua dictione cum nulla penitus toni alteratione pausabit in syllaba penultima, videlicet, *ge*, per spatium unius notae, seu syllabae cum dimidio, et ultimam, scilicet, *re* eodem tono cantabit, quo alias priores cantavit, nihil eam producendo.

De-us qui in-ter a-pos-to-li-cos sa-cer-do-tes,

fa-ma-lum tu-um pon-ti-fi-ca-li fe-cis-ti: di-gai-

ta-ta vi-ge-re.

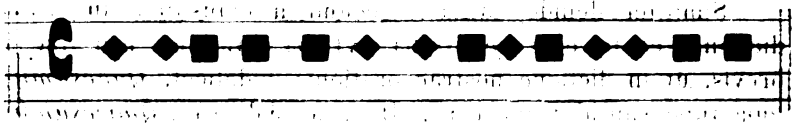
Similiter deinde cantabit secundam clausulam in ultima dictione et in eadem penultima syllaba si illa sit brevis, ut in dictione nostrae orationis, videlicet, *Quaestimus*, quia tunc pausabit super penultima, ac si diceret, *Quaesumus*.

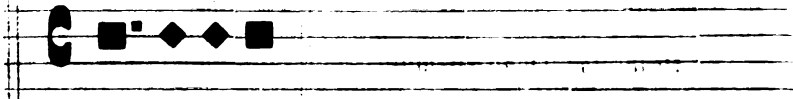
Præ-sta Quæ-su-mus.

Similiter in omnibus, et per omnia faciet de reliquis clausulis, et syllabis, usque ad ultimam dictionem orationis, in qua oratione ultima sic finiet: nam si illa sit bisyllaba, ac etiam trisyllaba cum penultima brevi pausabit; non in prima syllaba dictionis bisyllabae aut trisyllabae, sed in ultima praecedentis dictionis, etiam si illa praecedens sit monosyllaba; ut in oratione pluralis Missae pro defunctis, quae incipit, *Hostias quae-*

sumus etc in fine ibi, *Dones et praemium*; ubi pausa debet fieri super dictione etc. Item in alia oratione Missae pluralis pro defunctis, quae incipit, *Deus cui proprium est, etc* ibi *mercedetur ad vitam*, ubi pausa fit super dictione praecedente, videlicet, *ad*, quae ita producitur ac si geminetur, *aad vitam*. Si autem dictio finalis sit trisyllaba, cum penultima longa, tunc pausabit super antepenultima, ita ut ipsam antepenultimam geminare videatur et reliquas duas, sine depressione finiet, ut si dicatur *Facias esse coonsortem*, ubi antepenultima scilicet, *con* producetur, ac si dicatur *coonsortem*. Si autem sit dictio plurisyllaba, tunc omnino pausabit in prima syllaba ultimae praedictae dictionis, sive habeat penultimam longam, sive brevem, ut in nostra oratione ibi, *consortio* ubi primam syllabam, videlicet *con*, producit, ac si de toto illa geminet, dicendo, *coonsortio*, et alias tres, videlicet, *sortio*, eodem tono continuabit, ut infra.

Ut e-o-rum quo-que per-pe-tu-o ag-gre-gen-tur

con-sor-ti-o.

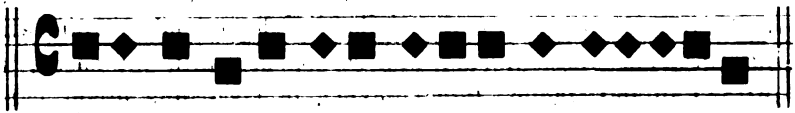
Et sic iste tonus servatur in omnibus orationibus, quae cantantur in Missis dumtaxat pro defunctis, non autem in Vesperis, aut Matutinis, ut infra in suis locis dicetur. Insuper hanc, et omnes orationes, quae in hujusmodi Missis cantantur, se-

quantur suae integrae conclusiones, videlicet *Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum. etc.*, vel *Per Dominum nostrum, etc.*, vel *qui vivis et regnas, etc.* aut *qui vivit, et regnat etc.* ubi prima syllaba ultimae dictionis, scilicet. *tuum*, aequaliter pausatur super, *tu*, et similiter in prima syllaba secundae clausulae, scilicet, *Deus*, aequaliter pausatur. Tum in dictione, *seculorum*, syllabam primam scilicet, *se*, ita producit, ac si geminet dicendo, *seeculorum*, quod etiam servatur in aliis Missarum orationibus, earumque conclusionibus: ut in Missa commemorationis omnium defunctorum, et in exequiis Cardinalium, et aliorum.

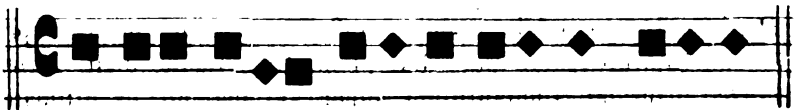
DE TONO VERSICULORUM, ET ORATIONUM, QUAE CANTANTUR, NON IN MISSIS, SED VESPERIS, MATUTINISQUE, ET OFFICIIS PRO DEFUNCTIS.

Si vero celebrans cantaturus est orationem in Vesperis, ac Matutinis pro defunctis, aut aliquibus officiis exequialibus, hoc modo cantabit. Et quoniam primo antequam cantet orationem in ipsis Vesperis, Matutinis, ac officiis oportet praecantare infrascriptos versiculos, ideo bonum est, ut tonum eorum etiam intelligat. Ipsi versiculi sunt, videlicet, *Pater noster. Et ne nos inducas. etc. A porta inferi. Requiescant in pace. Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiscum. Oremus.* Et demum oratio, quae licet sit in simili tono, ut in Missa pro defunctis, non tamen omnino eodem modo finienda, neque aliquis ipsorum versiculorum uno et eodem cantu intonatus, ut infra. Cantabit itaque, *Pater noster*, in voce, qua etiam cantabit orationem. Pro quo etiam sciat, quod verba hujus versiculi, scilicet, *Pater noster*, semper alte debet cantare, quotiens, et quando etiam in fine debet cantare versiculum, *et ne nos*: nam si, *et ne nos*, alte non sit cantaturus, etiam nec alte dicit, *Pater noster*, quod in omnibus officiis servatur, prout supra in suo capitulo particulari dixi plene, Cum itaque dicit, *Pater noster* pausabit aliquantulum super syllaba, *no*, et ultimam, scilicet, *ster*, deprimet a, *fa.* ad, *re*, similiter, et super alio

versiculo, *et ne nos inducas in tentationem*, ubi in penultima, scilicet, *o*, pausabit, et aliam deprimet, Item super dictione *inferi*, quia habet penultimam brevem, ideo non super penultima, sed super antepenultima pausabit. Idem faciet in alio, scilicet *Requiescant in pace*. Et similiter in alio. *Domine exaudi orationem meam*, sed non sic in versiculo, *Dominus vobiscum*. Nam ibi neque in penultima, neque in aliqua deprimet tonum, sed omnino aequaliter intonabit, producendo primam syllabam in verbo, *vobiscum*, scilicet *vo*, et alias, scilicet, *biscum*, similiter aequali cantu intonabit *Oremus*, tum orationem cantabit, ut supra in omnibus, sicut pro defunctis, excepto, quod non ita finiet aequali tono, sicut orationem, quae dicitur in Missa: ibi enim tota oratio cantatur, et finitur aequali tono; hic autem penultima syllaba primo producitur, et ultima deprimetur a *fa*, ad *re*. Et in hoc differunt. Similiter fiet de conclusionum cantu, quae incipiet, *qui vivis*, vel *qui tecum vivit*, ubi in verbo, *seculorum*, penultima producitur, et uliima deprimitur, licet in absolutionibus orationes concludantur per versiculum, *Per Christum dominum nostrum*, et tunc prima syllaba dictionis, *nostrum*, scilicet, *no*, producitur, et *strum* deprimitur. Et deum in alio versiculo, videlicet, *Requiem aeternam dona eis domine*, ubi non penultima, quia est brevis, sed antepenultima producitur. Et illae duae breves, quae sunt loco unius longae, deprimantur a *fa*, ad *re*, ut dictum est.

Pa-ter nos-ter. Et ne-nos in-du-cas in ten-ta-ti-o-nem.

A por-ta in-fe-ri. Do-mi-nus vo-bis-cum. O-re-mus.

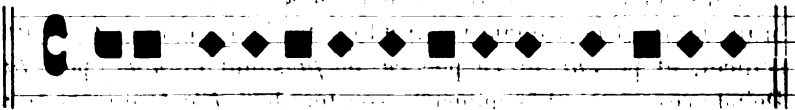

DE TONO ORATIONUM IN MISSIS FERIALIBUS SOLUM,
ET NON IN OFFICIIS.

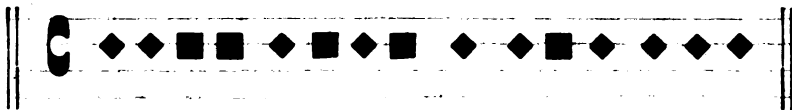
Orationes, quae in Missis ferialibus cantantur, simili tenore, et modo in omnibus et per omnia cantantur sicut orationes in Missis pro defunctis, tono, et cantu aequalibus a principio usque, ad finem inclusive; et cum productione, sive pausa, quasi geminatione, sicut in orationibus, quae dicuntur in Missis pro defunctis; non autem in officiis, ut supra dixi. Verbigratia in die Cinerum in Missa, orationes quinque dicuntur in tono feriali, idest in aequali cantu, et prima est de die, videlicet *Praesta, Domine, fidelibus tuis* ubi in illa dictione *tuis*, prima syllaba producitur, et similiter in dictione *suscipiant*, ubi syllaba, videlicet, *sci*, quae est antepenultima producitur, quia penultima est brevis, et demum in ultima dictione, scilicet *percurrant* prima syllaba, scilicet, *per*, pausatur, quasi geminetur, dicendo, *peercurrant*, et sic de aliis. Caeterum in istis ferialibus non cadit distinctio, sicut in orationibus pro defunctis, ubi aliter in Missis, aliter in Vesperis, et officiis cantatur, et aliter extra.

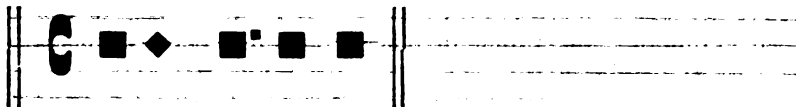
Prae-sta Do-mi-ne fi-de-li-bus tu-is, ut ie-iu-ni-

o-rum ve-ne-ran-da so-lem-ni-tas et con-gru-a

pi-e-ta-te sus-ci-pi-ant, et se-cu-ra de-vo-ti-

o-ne per-cur-rant.

Et simili modo conclusio cantetur, et terminetur.

DE TENORE, ET NUMERO ORATIONUM SOLEMNIUM, QUAE FERIALITER
CANTANTUR IN DIVERSIS OFFICIIS PER TOTUM ANNUM

Cantantur etiam in feriali, idest aequali tono orationes multae, et diversae in multis, et diversis, non Missis, sed officiis intra annum, quae omnes eodem tono, et modo in omnibus, et per omnia, sicut orationes pro defunctis cantantur non tamen, ut infra, Missas, sed ut extra, idest ut in officiis anniversariis. et exequalibus, et absolutionibus defunctorum: et istae orationes cantatur cum pausa, quasi geminatione penultima, nisi alias ipsa sit brevis, quoniam loco ejus pausat in antepenultima syllaba in dictione ultima, et cum depressione ultimae syllabae ejus dictionis, verbigratia, in die Purificationis gloriosae Virginis Mariae, post distributionem candelarum, postquam celebrans lavit, et priusquam vadat ad confessionem cantat, *Oremus*, scilicet, et per *fa*, et *re* per *re*, et *fa* simul et *mus*, per *fa*. Deinde respondentibus ministris assistentibus, *Flectamus genua, et levate*, Celebrans cantat aequali cantu orationem, quae est, videlicet, *Exaudi quaesumus, Domini plebem tuam, etc.* Et

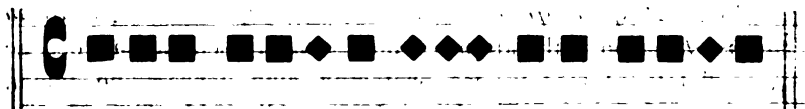
in fine. *Per Christum Dominum nostrum*, in eo tono, quem supra dixi in anniversario, item in die cinerum similiter post dationem cinerum, cantat aequali cantu. *Dominus vobiscum*, et orationem, videlicet, *Concede quaesumus nobis Domine etc.* quae ex omnibus ultima licet aliae omnes ante cinerum dationem non cantentur per celebrantem, sed legantur plane per ipsum. Item in Palmarum benedictione post, illarum distributionem eodem modo et tono cantatur, *Dominus vobiscum Oremus. Omnipotens sempiternae Deus, qui dominum nostrum Iesum Christum etc.* Et in fine, *Per eundem Christum Dominum nostrum*. Item in coena Domini post lotionem pedum pauperum, celebrans sub tono, quo cantantur versiculi in Vesperis et Matutinis pro defunctis, cantat versiculos, et orationem ibi notatam, videlicet, *Adesto quesumus Domine officio etc.* cujus conclusio est, videlicet, *quod ipse praestare digneris*. Et idem in officio Parasceve celebrans simili modo cantat orationem unam, videlicet, *Oremus. Deus a quo, et Iudas, etc.* quam etiam similiter concludit: aliae autem orationes numero XVIII cantantur per suum particularem, et proprium cantum, ibi notatum. Ubi scias, quod secunda, quarta, sexta, octava, et nona orationes cantantur similiter in tono feriali, et non festivo, sicut in multis libris Missalibus male notatum videtur: qui in hoc omnino corrigendi sunt. Item, in tribus diebus tenebrarum oratio, videlicet, *Respice quaesumus Domine super hanc familiam tuam etc.* non aliquo tono cantatur, sed blanda voce ac quasi flebili, et moestissima profertur, cum depressione tamen ultimae syllabae, a, fa, ad, re. Item in die Sabbati sancti, orationes, quae in officio, et ante Missam cantantur, incipiendo ab oratione, quae est post prophetiam primam videlicet, *Deus qui mirabiliter creasti*, etc. cantantur omnes aequali, et feriali cantu. Orationes vero, quae eadem die pro ignis, et incensi novi benedictione ponuntur non utique cantantur, sed quidem intelligibili voce profertur. Quod bene notat, qui in Missali benedictiones ignis, et incensi sine cantu aliquo prolatae secum habent mysterium, ut supra dixi in officio Sabbati sancti.

DE TONIS, QUIBUS CANTANTUR EPISTOLAE IN CAPELLA PPAE.

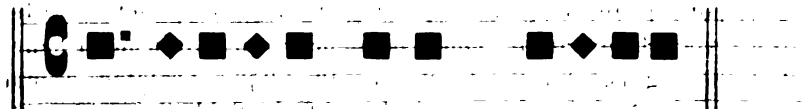
Addamus etiam supradictis, Epistolarum tonos, quibus capella nostra tanquam honorum omnium rituum institutrix utitur. Et quidem sciendum est, quod unicus, idemque tonus servatur in omnibus Epistolis, quae per totum annum cantantur. sive in diebus solemnibus, sive simplicibus non solemnibus, ac ferialibus, etiam pro defunctis quod in solemnibus iacundius, et hilarius, et reverentius cantatur, quam in simplicibus, aut pro defunctis. Et licet in hujusmodi Epistolarum decantatione, sit magis quaedam gratia cum decore, quam ars musicalis cum regula servanda: tamen ut plenius habeatur ut ipsius decantationis ars seu modus, sic per notas figurabitur, videlicet:

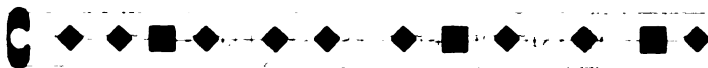
Le-cti-o I-sa-i-ae pro-phe-tae. In di-e-bus il-lis.

Le-cti-o E-pi-sto-lae be-a-ti Pau-li A-po-sto-li

ad Co-rin-thi-os. Fra-tres *vel* Ca-ris-si-me.

Ex-pur-ga-te ve-tus fer-men-tum ut si-tis

no-va con-sper-si-o, si-cut e-stis a-zi-mi,

Et sic in infinitum omnes clausulae similes cantantur modo, et tono praedictis.

DE CLAUSULA MONOSYLLABA.

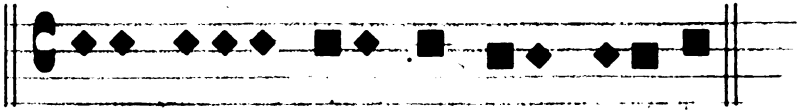
Etsi clausula finiretur in dictione monosyllaba, tunc etiam ipsius dictionis monosyllabae cantatur tonus, ut supra, aequali cantu, sed tamen cum aliqua pausula, verbigratia in Epistola die Innocentianae est finis clausulae in verbo monosyllabo, ibi videlicet; *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati virgines enim sunt.*

Vir-gi-nes e-nim sunt.

◆ ◆ QUANDO CLAUSULA EST INTERROGATIVA

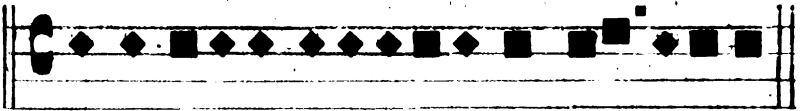
Quando autem clausula est sub sententia interrogativa, tunc alio modo finis ejus cantatur, ut est in Epistola feriae quartae quatuor temporum de Adventu; ibi videlicet: *nunquid parum est vobis esse molestos hominibus, quia molesti estis et Deo meo?* ut infra.

Qui-a. mo-le-sti e-stis et De-o me-o.

DE FINE EPISTOLAE.

Finis autem omnium Epistolarum idem est, et eodem modo cantatur, ut est in Epistola nostra hodierna, videlicet:

Sed in a-zy-mis sin-ce-ri-ta-tis, et ve-ri-ta-tis.

DE TONO EVANGELII.

Evangeliorum quoque unicus, atque idem tonus semper intra totum annum, et in quibuscumque Missis, et diebus occurrentium observatur: nisi ut supra de epistolarum ferialium

tonis dictum est. Igitur cantans Evangelium, per has notas intonabit, videlicet.

Do-mi-nus vo-bis-cum.

Deinde, *Initium vel Sequentia sancti Evangelii*, hoc modo.

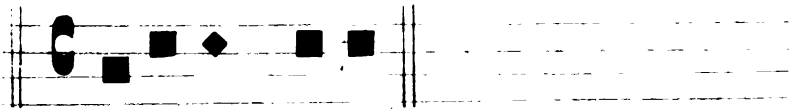
Se-quen-ti-a san-cti E-van-ge-li-i.

Et si Evangelium est secundum Matthaeum, vel Ioannem quae dictiones sicut trisyllabae, intonatur sic, videlicet:

Se-cun-dum Mat-thae-um. *vel* Ioannem.

Si vero est secundum Lucam, vel Marcum, quae sunt dictiones bisyllabae, tunc intonatur sic, videlicet:

Se-cun-dum Lu-cam, *vel* Mar-cum.

Deinde versus *in illo tempore*, sic cantantur, videlicet:

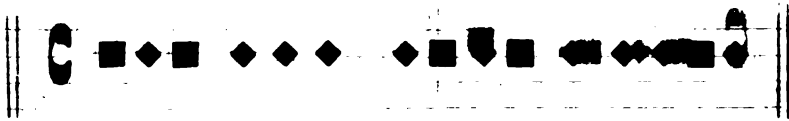
In il-lo tem-po-re.

Hoc autem observari debet, quod depressio, vocis a *fa*, ad *re*, nunquam sit ante quintam syllabam vergentem ad finem clausulae; nec post tertiam; sed ipsa nota, *re*, sit aut in quinta, aut in quarta: et quando clausula esset nimis longa, et multorum verborum; tunc in quinta syllaba fit depressio: quando vero non est nimis longa; tunc fit in quarta: cantetur igitur hoc modo, videlicet.

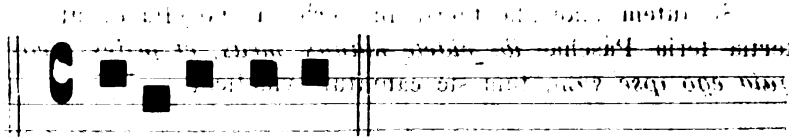

Ma-ri-a Mag-da-le-na et Ma-ri-a Ia-co-bi et

Sa-lo-me e-me-runt a-ro-ma-ta ut ve-ni-en-tes

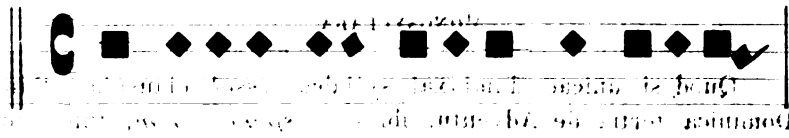

un-ge-rent Ie-sum.

Et sic ista clausula terminatur; quia non est nimis longa; sed potius brevis, et paucorum verborum, maxime respective ad longiores: quod si clausula esset longa, et multorum verborum, tunc depressio vocis a, *fa*, ad *re*, fieret in anteriori syllaba, videlicet in quinta. Non enim regulariter unquam pauciores, quam tres; nec plures, quam quinque debent esse notae finales post notam, *re*, sed aut in quinta, aut in quarta; quod bene observetur.

INTERROGATIVUM.

Cum vero clausula est interrogativa, tunc sic cantatur, videlicet.

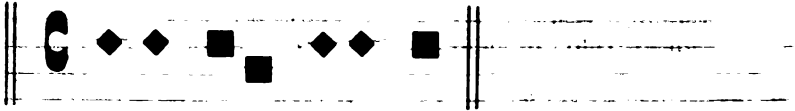

Quis re-vol-vet no-bis la-pi-dem ab o-sti-o.

mo-nu-men - ti.

Si autem clausula fuerit in verbo monosyllabo, ut est tertia feria Paschae *ibi videte manus meas, et pedes meos, quia ego ipse sum*, tum sic cantatur, videlicet.

Qui - a e - go ip - se sum.

Quando clausula esset tantum trium syllabarum, aut etiam duarum, ut in Evangelio feriae tertiae post Pascha: *ibi, Pax vobis; Ego sum*, tunc sic cantari debet.

Pax vo-bis e-go sum.

MONOSYLLABA.

Quod si unicae dumtaxat syllabae esset clausula, ut in Dominica tertia de Adventu, *ibi et respondit non*, tunc sic cantatur, videlicet.

Et re-spon-dit ih̄s.

FINIS EVANGELII.

Caeterum finis omnium. Evangeliorum, ita cantari solet, videlicet. *Ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.*

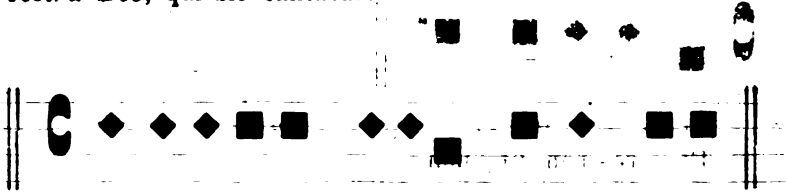
Ibi eum vi-de-bi-tis si-cut di-xit vo-bis.

QUOMODO CANTATUR VERSUS VIDELICET

HUMILIATE CAPITA VESTRA DEO

In die Cinerum in omnibus Ecclesiis, et locis, ubi Missa de feria in quadragesima cantatur; quinque orationibus post communionem cantatis, et ante orationem sextam, quae supra populum dicitur, Diaconus Evangelii ad ipsum populum adhuc in genuflexione manentem, cantat huuc versum, videlicet, *Humiliate capita vestra Deo*. Pro quo tamen illud scias, quod conclusio quintae orationis non est videlicet, *Per omnia saecula saeculorum*, ut multi ignoranter dicunt, sed debet tota longa dici, videlicet: *Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum qui tecum vivit, et regnat in unitate spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum*: deinde post responsum *amen*,

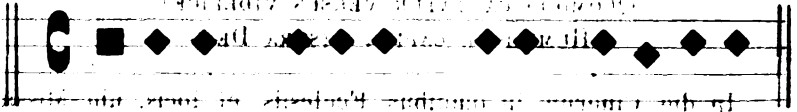
Diaconus cantat versum sequentem videlicet, *Humiliate capita vestra Deo*, qui sic cantatur.

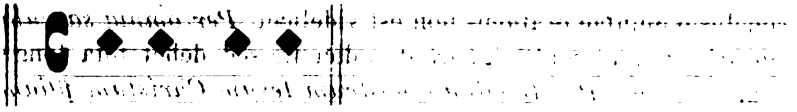
Hu-mi-li-a-te ca-pi-ta ves-tra De-o.

DE TONIS VERSUUM, ET LECTIIONUM IN MATUTINIS NOCTIS NATALIS
DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI

Hic est tonus, qui communiter observatur in capella Papali pro versibus, absolutionibus, et benedictionibus pro officio matutinarum noctis natalis Domini nostri Iesu Christi, tam per Papam, quam Cardinales, et alios omnes, excepto cantorum choro, decantandis, et primo:

Do-mi-ne la-bi-a me-a a-pe-ri-es

Resp. Et os me-um, etc.

De-us in a-diu-to-ri-um, me-um in-ten - de.

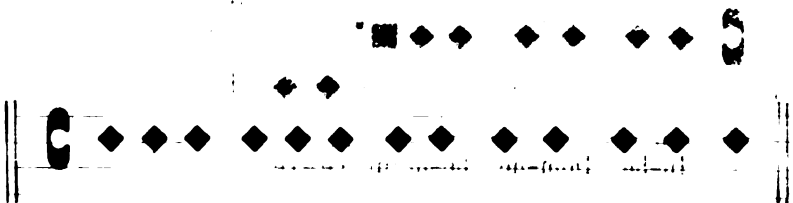

Pa-ter nos - ter. Et ne nos in-du-cas in

ten-ta-ti-o-nem,

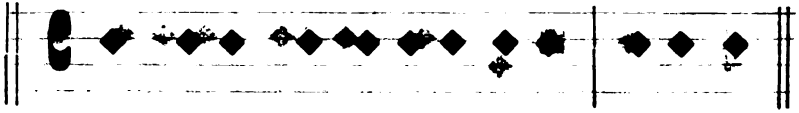
PRIMA ABSOLUTIO

E-xau-di Do-mi-ne Ie-su Chris-te pre-ces ser-

vo-rum tu-o-rum et mi-se-re-re no-bis, qui

cum pa-tre, et spi-ri-tu san-cto vi-vis, et

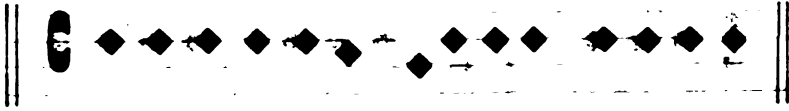

re-gnas in sae-cu-la sae-cu-lo-rum. *Resp. A-men.*

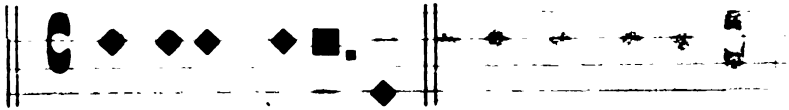

Iu-be Dom-ne be-ne-di-ce-re.

PRIMA BENEDICTIO

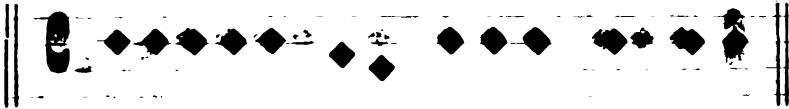

Be-ne-di-cti-o-ne per-pe-tu-a be-ne-di-cat

nos pa-ter ae-ter-nus.

SECUNDA BENEDICTIO

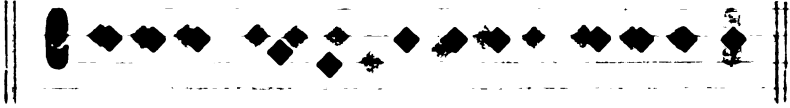

U-ni-ge-ni-tus De-i fi-li-us nos be-ne-

di-ce-re et ad-iu-va-re di-gne-tur.

TERTIA BENEDICTIO

Spi-ri-tus san-cti gra-ti-a il-lu-mi-net

sen-sus, et cor-da nos-tra. *Resp.* A - men.

SECUNDA ABSOLUTIO

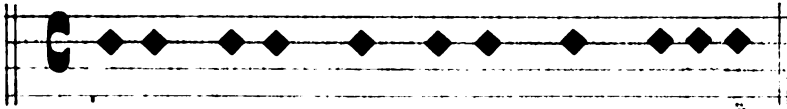

Ip-si-us pi-e-tas, et mi-se-ri-cor-dia nos

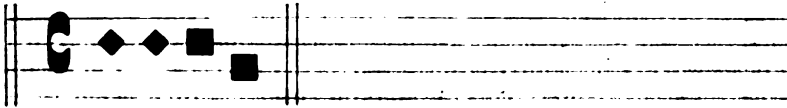

a-diu-vet, qui cum pa-tre, et spi-ri-tu

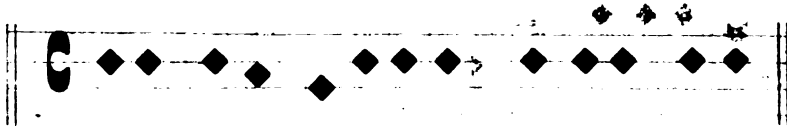

san-cto vi-vit et re-gnat in sae-cu-la

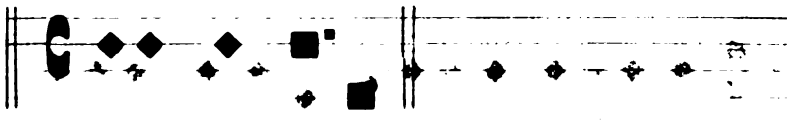

sae-cu-lo-rum.

QUARTA BENEDICTIO

De-us pa-ter om-ni-po-tens, sit no-bis pro-pi-

ti-us et cle-mens.

QUINTA BENEDICTIO

Chris-tus per-pe-tu-ae det no-bis gau-di-a vi-tae.

SEXTA BENEDICTIO

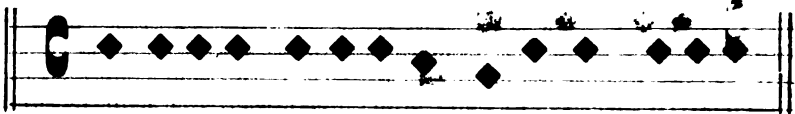

I-gnem su-i a-mo-ris ac-cen-dat . De-us in

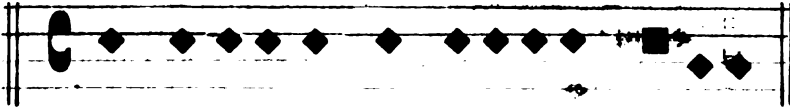

cor-di-bus nos-tris.

TERTIA ABSOLUTIO

A vin-cu-lis pec-ca-to-rum nos-tro-rum, ab-sol-vat

nos om-ni-po-tens et mi-se-ri-cors Do-mi-nus.

SEPTIMA BENEDICTIO

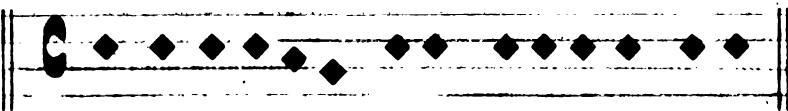

E-van-ge-li-ca le-cti-o, sit no-bis sa-lus et

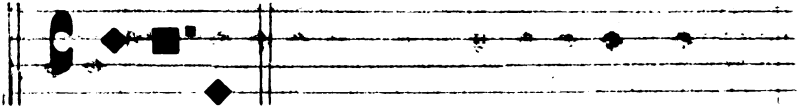

pro-te-cti-o.

OCTAVA BENEDICTIO

Per e-van-ge-li-ca di-cta de-le-an-tur nos-tra

de-li-cta.

NONA BENEDICTIO

Ver-ba san-cti E-van-ge-li-i do-ce-at nos

Chris-tus fi-li-us De-i.

DE TONO LECTIIONUM, ET EVANGELIORUM, AC
HOMILIARUM MATUTINALIUM

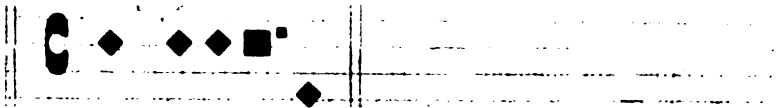
Lectionum, et Evangeliorum matutinalium, et Homiliarum, unus atque idem tenor, sive tonus est planus, et aequalis; non autem circumflexus, nec articularis, neque varius; sed omnino firmus, solidus, et continuatus in una eademque nota, videlicet, *fa*, in qua nota semper teneri debet cantus, usque ad ultimum verbum in fine clausulae perfectae, ubi ipsius ultimi verbi syllaba penultima aliquantulum pausat quasi geminetur: Et

ultima syllaba deprimitur ad notam alterius, *fa*, quae est quinta descendens: Et sic omnes clausulae lectionum, Evangeliorum hujusmodi, et Homiliarum, inchoantur, mediantur, et finiuntur, videlicet:

LECTIO

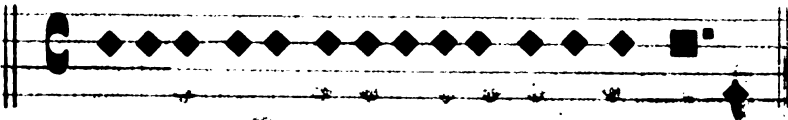

Ho-di-e Fra-tres ca-ris-si-mi Chris-tus na-tus

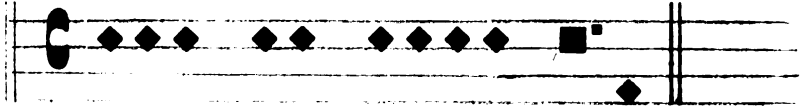
est, gau-de-a-mus.

EVANGELIUM

Le-cti-o san-cti E-van-ge-li-i, se-cun-dum Lu-cam.

HOMILIA

Ho-mi-lia san-cti Gre-go-ri-i Pa-pae.

Si autem penultima syllaba praedictae ultimae dictionis, esset brevis; tum non in ipsa brevi; sed in antecedenti fiat pausa; quasi geminata; hoc modo videlicet:

Trans Ior-da-nem Ga-li-le-ae gen-ti-um.

DE FINE CLAUSULAE IN DICTIONE MONOSYLLABA.

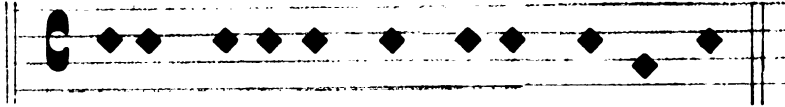
Si finis clausulae esset in dictione monosyllaba, tunc ultima syllaba antecedentis dictionis deprimetur ad notam, *re*, et ipsa monosyllaba, quae est finalis, tollitur ad eandem notam, *fa*, videlicet:

Quod os Do-mi-ni lo-quu-tum est.

DE FINE CLAUSULAE IN DICTIONE HEBRAEA

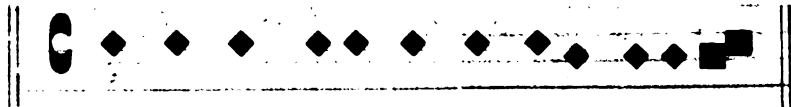
Quod si ultima clausulae dictio sit nomen Hebraicum; tunc ipsum nomen Hebraicum sic terminatur, ut de monosyllaba dictum est, videlicet:

Ter-ra Za-bu-lon, et ter-ra Neph-tha-lim.

DE FINE CLAUSULAE IN SENSU INTERROGATIVO.

Si finis clausulae sit in sensu interrogativo, tunc ipsa quidem tota clausula, intonatur per *fa*, *fa*, ut supra, sed ante syllabam finalem, tres aut quatuor syllabae deprimuntur a praedicto, *fa*, ad *mi*, et omnes per ipsam notam intonantur; ultima vero pausatur, quasi per duas notas: quarum una erit *mi*, *mi*, duplicata, et alia extolletur ad eandem notam, *fa*, videlicet.

Et nunc quid mi-hi est hic di-cit Do-mi-nus.

DE FINE LECTIONUM, ET HOMILIARUM

Finis lectionum, Evangeliorum et Homiliarum matutinalium, idem est in omnibus et per omnia, sicut in quolibet fine clau-

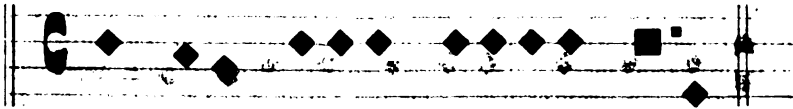
sularum praedictarum: sive illa clausula finiatur in dictione monosyllaba, sive in interrogativa, sive in Hebraea, ut supra dictum est, videlicet:

Prin-geps pa-cis.

DE CONCLUSIONE LECTIONUM, ET HOMILIARUM

Omnium Lectionum, et Homiliarum conclusiones, id est, *Tu autem Domine miserere nostri, vel nobis*; uno atque eodem modo, et tenore finiuntur, ut infra; quamquam aliqui aliter sentiant; quod aequali modo intonetur; videlicet, sicut finis cujuslibet clausulae; non tamen monosyllabae, nec dictionis Hebraeae, nec sensus interrogativi, sed ego meo tempore realiter vidi, quod omnes, tam Papa et Cardinales, quam alii omnes docti officiales capellae hujusmodi lectiones cantantes, maxime magistris ipsis caeremoniarum demonstrantibus, sic intonarunt, ut infra, videlicet:

Tu au-tem Do-mi-ne mi-se-re-re no-bis.

APPENDIX III.

INSTRUCTIO EDITA IUSSU SACRAE CONGREGATIONIS
DE PROPAGANDA FIDE
PRO SIMPLICI SACERDOTE SACRAMENTUM CONFIRMATIONIS
EX SEDIS APOSTOLICAE DELEGATIONE ADMINISTRANTE

D E C R E T U M

SACRAE CONGREGATIONIS GENERALIS DE PROPAGANDA FIDE.

Habita die 21. Martii 1774.

Referente R. P. D. Stephano Borgia Secretario, nonnullos Missionum Superiores, aliosque, quibus ab Apostolica Sede extraordinaria Sacramentum Confirmationis administrandi facultas conceditur, in illius administratione usos quandoque esse vestibus, ac ornamentis Episcopalibus: Eminentissimi Patres declararunt, ac vigore praesentis Decreti declarant, nemini prorsus caractere Episcopali non insignito, vel cui alias usus Pontificalium ex vero, legitimoque privilegio non competit, licuisse, vel licere in collatione Chrismatis adhibere Rochettum, Mitram, Baculum Pastoralem, Annulum, vel Crucem pectoralem; statueruntque supplicandum esse Sanctissimo pro approbatione huius declarationis, necnon efformandam Instructionem pro simplicibus Sacerdotibus Confirmationem, ut supra, administrantibus.

Facta vero Sanctissimo Domino Nostro CLEMENTI PP. XIV. per praefatum Dominum Secretarium in audientia diei 3. Aprilis currentis supradictae Sacrae Congregationis sententiae relatione, Sanctitas Sua illam benigne approbavit, et ab omnibus, ad quos spectat, inviolabiliter observari mandavit.

Datum Romae ex Aedibus dictae Sac. Congregationis die 23. Aprilis 1774.

IOSEPH MARIA CARD. CASTELLI PRAEFECTUS.

Stephanus Borgia Secretarius.

INSTRUCTIO

PRO SIMPLICI SACERDOTE SACRAMENTUM CONFIRMATIONIS EX SEDIS
APOSTOLICAE DELEGATIONE ADMINISTRANTE.

Etsi, iuxta Sacrosanti Tridentini Concilii Definitionem solus Episcopus sit Ordinarius huius Sacramenti Minister (a); solet tamen, quandoque iustis de causis Sedes Apostolica simplici Sacerdoti, tamquam extraordinario Ministro, facultatem tribuere illud conferendi (b).

Sacerdos igitur, cui facultas hæc fuerit concessa, in primis curet apud se habere Chrisma, per Catholicum Antistitem cum eadem S. Sede communionem habentem confectum, ac sciat, sibi numquam licere (c) sine eo Confirmationem administrare, vel illud ab Episcopis Haereticis, aut Schismaticis recipere.

Animadvertat insuper, num in facultate sibi ab Apostolica Sede impertita alia etiam facultas expressa legatur, utendi scilicet Chrismate ante annum benedicto; alias eo non utatur, nisi forte in casibus necessitatis (d), cum a Sacris Canonibus id prohibitum sit (e).

Licet omni tempore administrari valeat Confirmatio, congruum tamen est, ut praecipue in hebdomada Pentecostes, et circa horam tertiam, in qua Spiritus Sanctus illapsus est Apostolis, conferatur (f).

Quo ad aetatem Confirmandorum attinet, prae oculis habendum est Catechismi Romani (g) monitum in haec verba: *Illud observandum est, omnibus quidem post Baptismum Con-*

(a) Sess. 7. de Confirm. Can. 3.

(b) Eugen. IV. in Decret. pro Armenis.

(c) S. Thomas 3. par. q. 72. art. 3. in corp.

(d) Bened. XIV. Constit. Anno vertente Bull. Tom. 3. pag. 288.

(e) Can. *Litteris* de Consecr. dist. 3. et Can. *Si quis de alio* de Consecr. dist. 4.

(f) Catech. Rom. de Sacram. Confirmat.

Sanctus Carolus in V. Synodo Mediolanen. cap. de Confirm.

(g) Loc. cit.

firmationis Sacramentum posse administrari, sed minus tamen expedit hoc fieri, antequam Pueri usum rationis habuerint: Quare si duodecimus annus non expectandus videatur, usque ad septimum certe hoc Sacramentum differre maxime convenit: Quod sane monitum in Pueris benevalentibus locum habet. Nam, si agatur de eo, qui gravi morbo laboret, ex quo decensus praevideatur; non solum prohibitum non est illi ante septennium Sacrum Chrisma administrare, sed expedit, ut id fiat, unde ex hac vita demigrans maiorem gloriam, iuxta S. Thomae doctrinam (a), in Caelis consequatur. Aliae insuper, iuxta probatam plurium Theologorum sententiam (b) esse possunt legitimae caussae antevertendi septennium in collatione huius Sacramenti, et praesertim, cum praevideatur futura diutina absentia Episcopi, vel Presbyteri, cui, ut supra, facta sit facultas illud administrandi, vel alia urget necessitas.

Ut Confirmandi, qui usum rationis habent, digne hoc Sacramentum recipiant, debent esse in gratia, et ideo conveniens valde est, ut illius susceptioni praemittant Sacramentalem Confessionem (c). Si enim conscii alicuius peccati lethalis, quod absit, ad Confirmationem accederent, non solum huius Sacramenti gratiam non reciperent, sed gravissimo sacrilegio se illigarent.

Iuxta veterem Ecclesiae usum, Confirmandi deberent esse ieiuni (d), optandumque propterea esset, ut id ipsum in praesenti etiam servaretur.

Sacro Chrismate liniendi ante diligenter erudiendi sunt iuxta Doctrinas Catechismi Romani de natura, dignitate, effectibus, ac dispositionibus ad digne Sacramentum huiusmodi recipiendum praerequisitis. Item oportet, ut instruantur circa Fidei rudimenta, Decalogi, et Ecclesiae praecepta, Actus Virtutum Theologalium, ac Orationem Dominicam, et Apostolorum Symbolum memoria teneant.

(a) S. Thom. 3. part. q. 73. art. 8. ad 4.

(b) Bened. XIV. in lib. 7. cap. 10. n. 5. 6. et 7 de Synodo Dioeces.

(c) Instructio Eminentissimi Almae Urbis Vicarii pro iis, qui susceperunt hoc Sacramentum an. 1773.

(d) Catech. Rom. de Confirm.

Ceterum Missionarii non omittant populos sibi creditos etiam hortari, un Confirmationem debito tempore recipiant, nec non ut Parentes filios suos confirmari curent; etsi enim hoc Sacramentum non sit de necessitate medii ad salutem, tamen sine gravis peccati reatu respui non potest, ac negligi (a), cum illud suscipiendi opportuna adest occasio. Porro haec doctrina, si pro omnibus, qui sunt undique, Christifidelibus vera est, multo magis locum habet in illis, qui in Terris degunt Haereticorum, vel Paganorum, in quibus, quandoque adversus Catholicos persecutiones ingruunt, unde opus est ut Septiformis Spiritus virtute roorentur, qua non solum corde credant ad iustitiam, sed etiam ore confessionem faciant ad salutem, seque paratos exhibeant pro Christo etiam sanguinem fundere.

Cum hoc Sacramentum indelebilem in anima characterem imprimat, reiterari non debet, et propterea qui est confirmatus ad illud recipiendum non audeat accedere, sicuti nec excommunicatus, interdictus, in Divinis communicans cum Haereticis, aut Schismaticis, vel qui ritus Idololatricos usurpat, sive alio modo publice peccat; item qui Praeceptum Paschale non adimpleverit.

Caveant Confirmandi ne sordida fronte (b), capillisque impexis ad hoc Sacramentum accedant, vestibus tamen sint induti, quemadmodum et Patrini, simplicibus, et ad modestiam compositis. Mulieres vero illud suscepturae, et quae Matrinarum officium exercebunt, non se in Ecclesia cum vanis ornamentis, aut fucata facie, sed cum omni modestia, et reverentia praesentent.

Si quis ex Confirmandis turpe nomen, vel Christiano homini non conveniens, haberet, aliud in Confirmatione assumat (c).

Quamquam de necessitate huius Sacramenti non sit, ut in eo recipiendo Patrinus, vel Matrina adhibeatur; id tamen lau-

(a) Bened. XIV. in Constit. *Etsi Pastoralis* §. 3. num. 1. Bull. Tom. I.

(b) Concil. Aquense an. 1585. Instructio supradicta.

(c) Concil. Aquense an. 1585. Concil. Tolosan. anni 1590. S. Carol. Borr. in V. Synodo Mediolanen.

dabilis Ecclesiae consuetudo suadet, sacrique Canones praescribunt (a).

Ab hoc vero munere excluduntur tum minores annis quatuordecim (b), tum qui Sacramentum Confirmationis nondum receperunt (c): Verum quia contingere potest, ut in locis Missionum nullus adsit, qui antea confirmatus fuerit, permittitur in hoc casu, ut aliqui sine Patrino confirmentur, qui postea Patrini ceterorum esse poterunt.

Ad Patrinos huiusmodi quod attinet, hae insuper regulae erunt observandae . 1.º Ut non plures (d), sed unus tantum, sive Vir, sive Mulier, in Patrinum, aut Matrinam adhibeatur. 2.º Ut nec feminis mares (e), nec maribus feminae Patrini officium praestent, sed suo quisque sexu Patrinus adhibeatur. 3.º Ut nisi necessitas cogat (f), idem non sit, sed diversus Confirmationis Patrinus a Patrino Baptismi. 4.º Ut a Patrini munere arceantur excommunicati (g), interdicti, publici peccatores, aut qui praeceptum Paschale omiserint.

Circa cognationem spiritualem, quae in hoc Sacramento contrahitur, haec statuit Tridentina Synodus (h): *Ea quoque cognatio, quae ex Confirmatione contrahitur, Confirmantem, et Confirmatum, illiusque Patrem, et Matrem, ac Tenentem non egredietur, omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.*

Quod quidem Concilii Decretum locum habet in iis, qui ad Tridentini statuta servanda adstringuntur. Ceteri vero disciplinae in suis regionibus vigenti hac in parte se conforment.

Cum tempus advenerit, quo Sacerdos utens facultate sibi ab Apostolica Sede, ut supra, tributa, administrare Confirmationem intendit, vestibus Sacerdotalibus, vel saltem Alba, et Stola indutus stans ante Altare versus ad Populum, hinc inde

(a) Sacramentar. S. Gregor. M. Ordo Romanus apud Hittorpium.

(b) Instructio praedicta.

(c) Canone in *Baptismate* 102. de Consecrat. dist. 4.

(d) Can. *Non plures* 101. dist. 4.

(e) Pontific. Rom.

(f) Can. *In Catechismo* 100. de Consecr. dist. 4.

(g) Pontif. Rom.

(h) Sess. 24. de Reform. Matrimonii cap. 2.

dispositum (masculis a dextris, feminis vero a sinistris) circumstantes summarie de praemissis admoneat, eisque praesertim denunciaret, quod nullus alius nisi solus Episcopus Confirmationis ordinarius Minister est; se vero paratum esse illam conferre iure per S. Sedem delegato.

Mox Delegationis Decreto, sive Brevi Apostolico lingua vernacula alta, et intelligibili voce lecto, iterum moneat adstantes, quod nullus Confirmatus discedat, nisi Benedictione accepta, quam ipse post omnium Confirmationem daturus est: Item, quod Infantes, si quos in prima aetate iusta de causa confirmandos existimaverit, per Patrinos teneantur in brachiis dexteris; et quod adulti ponant pedem suum super pedem dextrum Patrini sui.

Hac altera monitione completa (a) pariter stans, et versa facie ad Confirmandos, iunctis ante pectus manibus, Confirmandis vero genua flectentibus, et manus ante pectus iunctas tenentibus, dicit:

† *Spiritus Sanctus superveniat in vos, et Virtus Altissimi custodiat vos a peccatis.* R *Amen.*

Deinde signans se manu dextera a fronte ad pectus signo Crucis dicit:

† *Adiutorium nostrum in nomine Domini.*

R *Qui fecit Caelum, et Terram.*

† *Domine exaudi orationem meam.*

R *Et clamor meus ad te veniat.*

† *Dominus vobiscum.*

R *Et cum Spiritu tuo.*

Tunc extensis versus Confirmandos manibus, dicit:

OREMUS

Omnipotens sempiternae Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua, et Spiritu Sancto; quique dedisti eis remissionem omnium peccatorum; emitte in eos Septiformem Spiritum tuum Sanctum Paraclitum de Caelis. R *Amen.*

(a) Pontific. Rom.

Spiritum Sapientiae, et Intellectus. R Amen.

Spiritum Consilii, et Fortitudinis. R Amen.

Spiritum Scientiae, et Pietatis. R Amen.

Adimple eos Spiritu Timoris Tui, et consigna eos signo Crucis Christi in vitam propitiatus aeternam. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum: qui tecum vivit, et regnat in unitate Spiritus Sancti. Deus per omnia saecula saeculorum. R Amen.

Post haec Sacerdos confirmat per ordinem genuflexos, primo mares, secundo feminas. Uno ordine confirmato illi surgunt, et alii genuflectunt, et confirmantur, et sic usque in finem. Inquirunt autem singillatim de nomine cuiuslibet Confirmandi sibi per Patrum, vel Matrem flexis genibus praesentati, et summitate pollicis dexteræ manus Chrismate intincta dicit:

N. Signo te signo Crucis: quod dum dicit producit pollice signum Crucis in frontem illius, deinde prosequitur: et Confirmo te Chrismate Salutis. In Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. R Amen.

Deinde leviter in maxilla caedit, dicens: *Pax tecum.*

Ligandæ essent vitta linea recens Confirmatorum frontes iuxta Pontificalis Romani praescriptum (a). Verum quoniam publica vittarum delatio apud Infideles ludibrio exponere posset Sacramentum, ideo, si praevideatur hoc scandalum eventurum, consultius erit, vittas huiusmodi non adhibere; sed in hoc casu opus erit, ut Sacerdos, postquam frontes Confirmandorum linierit Sacro Chrismate, eas gossypio, mox comburendo, diligenter abstergat, ac deinde lavet (b).

Omnibus Confirmatis tergit cum mica panis, et lavat pollicem, et manus super pelvim: deinde aqua lotionis cum pane fundatur in piscinam Sacrarii, in qua reponi debent etiam supradictorum gossypiorum cineres.

Dum lavat manus, si adsint Ministri, cantatur, vel legitur sequens Antiphona: alias post lotionem ab ipso Sacerdote dicitur: *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis a Templo Sancto tuo, quod est in Ierusalem: Gloria Patri etc.*

(a) De Confirmandis.

(b) S. Carolus Borr. in dict. V. Synodo Mediolanen.

Et repetitur Antiphona tono 8° *Confirma hæc Deus*, qua repetita, conversus ad Altare iunctis ante pectus manibus dicit:

†. *Ostende nobis Domine misericordiam tuam.*

℞. *Et salutare tuum da nobis.*

†. *Domine exaudi Orationem meam.*

℞. *Et clamor meus ad te veniat.*

†. *Dominus vobiscum.*

℞. *Et cum spiritu tuo.*

Iunctis vero adhuc ante pectus manibus, et omnibus Confirmatis devote genuflectentibus, dicit:

OREMUS.

Deus, qui Apostolis tuis Sanctum dedisti Spiritum, et per eos, eorumque Successores ceteris fidelibus tradendum esse voluisti, respice propitius ad humilitatis nostræ famulatum, et præsta, ut eorum corda, quorum frontes sacro Chrismate delinivimus, et signo Sanctæ Crucis signavimus, idem Spiritus Sanctus in eis superueniens, templum gloriæ suæ dignanter inhabitando perficiat: Qui cum Patre et eodem Spiritu Sancto vivis, et regnas Deus in sæcula sæculorum. ℞. Amen.

Deinde dicit: *Ecce sic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum:* et vertens se ad Confirmatos, ac faciens super eos signum Crucis pariter dicit:

Bene ☩ *dicit vos Dominus ex Sion, ut videatis bona Ierusalem omnibus diebus vitæ vestræ, et habeatis vitam æternam. ℞. Amen.*

Expedita hoc pacto Confirmatione, Sacerdos sedens, juxta memoratum Pontificale Romanum (a), Paternos, et Maternas monet, quod instruant filios suos bonis moribus, unde fugiant mala, et faciant bona, et si forte in infantili aetate essent confirmati, ut suo tempore doceant eos *Credo in Deum*, et *Pater noster*, et *Ave Maria*, quoniam ad hoc sunt obligati.

Hoc Sacramentum potest conferri minus solemniter, et præsertim tunc cum in privatis donibus, vel extra Ecclesiam, seu

(a) Loc. cit.

Oratorium, pueris aegrotantibus, de quibus supra, conferendum est, vel etiam adultis, qui ad Ecclesiam quacumque ex causa, legitima tamen, accedere nequeunt: In iis casibus Sacerdos non omittat uti saltem Stola, si superpelliceum habere non possit; cavere etiam debet, ne coram Haereticis, aut Schismaticis, et multo minus eis ministrantibus, confirmet.

Quod si tandem per Sedem Apostolicam alicui fieri potestatem contingat Confirmationem administrandi in Regionibus, in quibus, praeter Latinos, degunt Orientales Catholici, uti Sedes Apostolica illam largiri solet P. Guardiano Terrae Sanctae (a); non modo opus erit, ut supradicta diligenter observet, sed curabit etiam priusquam Orientalibus ipsis hoc Sacramentum conferat, ab Apostolica Sede instructionem petere, quo pacto se gerere debeat erga Orientales uniuscuiusque ritus.

Ut autem congruum quantumcyus responsum accipiat, de nonnullis S. Congregationem de Propaganda Fide singillatim certiore reddat oportet. Et primo quidem cuius ritus sint Orientales huiusmodi; an fuerint a quoquam confirmati, et a quibus, videlicet an a suis Episcopis, vel a Presbyteris propriae Nationis; an sponte petant confirmari; an Confirmationem commode a suis Episcopis recipere valeant; ac tandem an Confirmatio administranda sit in Dioecesi, in qua actu resideat Episcopus Orientalis, qui sit Confirmandi Ordinarius.

Quam Sacrae Congregationis Instructionem Sanctissimo D N. CLEMENTI XIV. per me infrascriptum Secretarium eiusdem S. Congregationis relatam in audientia habita die prima Maii anni currentis Sanctitas Sua illam benigne in omnibus approbavit, et omnino servari mandavit.

Datum Romae ex Aedibus S. Congr. die 4. Maii MDCCLXXIV.

Stephanus Borgia Secretarius.

(a) Vid. Constitut. Benedicti XIV. quae incipit *Demandatam coelitus*, in qua monetur Guardianus Terrae Sanctae, quomodo se gerere debet in confirmandis Graecis degentibus in loco, ubi Episcopus Graecus Catholicus jure suo et in propria Dioecesi non resideat, qui a simplici Graeco Sacerdote confirmati sint, et ab eodem Guardiano sponse confirmari petant.

I N D E X.

LIBER III.	Pro praecipuis functionibus in Paroeciis ruralibus clero carentibus peragendis . . . Pag.	3
CAPUT I.	In festo Purificationis B. Mariae Virginis . . . »	4
CAPUT II.	Feria IV Cinerum . . . . . »	11
CAPUT III.	In Dominica Palmarum . . . . . »	16
CAPUT IV.	Feria V. Coena Domini . . . . . »	25
CAPUT V.	Feria VI in Parasceve . . . . . »	34
CAPUT VI.	De Sabbato Sancto . . . . . »	52
CAPUT VII.	De Sabbato Pentecostes . . . . . »	64
CAPUT VIII.	De Expositione et Benedictione cum SS. Sacramento . . . . . »	69
CAPUT IX.	De Processione in festo SS. Corporis Christi »	76
CAPUT X.	De ceteris Processionibus . . . . . »	83
CAPUT XI.	De Exequiis . . . . . »	87
CAPUT XII.	De Sacra Visitatione . . . . . »	93
LIBER IV.		
	Pro Sacramentorum administratione ad parochum spectante, et pro Benedictionibus de Episcopi mandato faciendis . . . . . »	113
CAPUT I.	De Baptismo unius Parvuli administrato a Parocho vel ab alio Sacerdote ex eius mandato . . . . . »	113
CAPUT II.	De Baptismo plurium infantium administrato a Parocho vel ab alio Sacerdote ex eius mandato . . . . . »	119
CAPUT III.	De Baptismo adultorum a Parocho administrato »	125
CAPUT IV.	De Benedictione fontis baptismalis extra Sabbatum Sanctum et Pentecostes . . . . . »	131
CAPUT V.	De ritu supplendi caeremonias in Baptismo infantis . . . . . »	135
CAPUT VI.	De ritu supplendi caeremonias in Baptismo adulti . . . . . »	138
CAPUT VII.	De administratione SS. Viatici . . . . . »	143
CAPUT VIII.	De cadaveris deportatione ad Ecclesiam. . . »	150
CAPUT IX.	De funere super cadaver . . . . . »	151
CAPUT X.	De exequiis in diebus tertio, septimo, tricesimo et anniversario . . . . . »	164

CAPUT XI.	De exequiis infantium	Pag.	170
CAPUT XII.	De matrimonio celebrato ante Parochum sive alterum Sacerdotem ab eo vel ab episcopo ordinario delegatum, cum nuptiarum benedictione	»	175
CAPUT XIII.	De Benedictione primarii lapidis novae ecclesiae, a Sacerdote ex mandato Episcopi peragenda	»	178
CAPUT XIV.	De Benedictione novae ecclesiae vel publici oratorii a Sacerdote ex Episcopi mandato exsequenda	»	183
CAPUT XV.	De reconciliatione Ecclesiae nondum consecratae cum coemeterio exsequenda a Sacerdote	»	187
CAPUT XVI.	De benedictione coemeterii a Sacerdote ex Episcopi mandato peragenda	»	190
CAPUT XVII.	De reconciliatione coemeterii peragenda a Sacerdote ex Episcopi mandato	»	193
APPENDIX I.	De Mensuris propriis sacrae suppellectilis ad Missam congruentioribus	»	195
»	» De Nitore, et Munditia sacrae suppellectilis »	»	205
APPENDIX II.	De tonis, sive tenoribus orationum, et aliorum omnium, quae intra totum annum solemniter cantanda sunt	»	212
»	» De tenore conclusionum	»	217
»	» De tono orationum, quae cantantur in Missis pro defunctis	»	219
»	» De tono versiculorum, et Orationum, quae cantantur, non in Missis, sed Vesperis, Matutinisque, et Officiis pro defunctis	»	223
»	» De tono orationum in Missis ferialibus solum, et non in officiis	»	225
»	» De tenore, et numero orationum solemnium, quae ferialiter cantantur in diversis officiis per totum annum	»	226
»	» De tonis, quibus cantatur Epistola in capella Papae	»	228
»	» De tono Evangelii	»	230
»	» De Tonis versuum, et lectionum in matutinis noctis natalis Domini nostri Iesu Christi »	»	236
»	» De tono lectionum, et Evangeliorum, ac Homiliarum matutinalium	»	244

APPENDIX III. Instructio edita iussu sacrae congregationis de
 Propaganda Fide pro simplici Sacerdote Sa-
 cramentum confirmationis ex Sedis Aposto-
 licæ delegatione administrante . . . Pag. 249

Errata.					Corrige.
Pag.	7	lin.	36	clerici	clericis
»	13	»	8	eum	cum
»	14	»	6	Sucundus	Secundus
»	16	»	11	acquae	aquae
»	40	»	3	Cl.	Cel.
»	43	»	11	passioni	passioni
»	43	»	23	dulces clavo	dulces clavos
»	91	»	15	feretum	feretrum
»	94	»	33	bapstismalis	baptismalis
»	115	»	32	<i>spirito tuo</i>	<i>spiritu tuo</i>
»	118	»	16	aliquantulo	aliquantulo
»	125	»	20	urces	urceus
»	128	»	4	Parocus	Parochus
»	134	»	25	manum	manuum
»	136	»	21	infundel	infundet
»	145	»	20	cla-	clau-
»	165	»	2	ad dextra	ad dexteram
»	202	»	20	raminam	laminam

CON APPROVAZIONE DELL'AUTORITÀ ECCLESIASTICA.

